

ДЖЕРОМ К. ДЖЕРОМ

ТРИМА ДУШИ В ЕДНА ЛОДКА

(БЕЗ ДА СТАВА ДУМА ЗА КУЧЕТО)

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО „Г. БАКАЛОВ“ — ВАРНА

ДЖЕРЪМ К. ДЖЕРЪМ
ТРИМА ДУШИ В ЕДНА ЛОДКА
БЕЗ ДА СТАВА ДУМА ЗА
КУЧЕТО

Превод: Асен Г. Христофоров

chitanka.info

АСЕН Г. ХРИСТОФОРОВ

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА АВТОРА ОТ ПРЕВОДАЧА

Както съдиите дават последна дума на убиеца — което е неизменното встъпление към присъдата, — така и издателствата, следвайки тая здравословна традиция, изискват една последна услуга от преводача — да каже няколко встъпителни думи за автора. Редакторите в тия учреждения навярно предполагат, че ярък духовен афинитет свързва преводач и автор в непоклатимо диалектическо единство. Но диалектическото единство предполага борба на противоположностите. И понеже в стръвната борба над текста авторът по неволя остава пасивен, с вързани ръце, преводачът го сразява с нокаут, сетне го разпердушинва, проскубва по-лъскавите му пера и ги хвърля в кошчето под масата, а на читателите предоставя измършавялото тяло на покойника. Затова преводните книги често излизат с черни траурни обложки.

Нима би могло да бъде иначе и с Джером К. Джером? Ако той пишеше свястно, както са писали почти всички преди него — изискано, с накъдрени фрази и стройни архитектурни изречения, които се редят като разнокалибрени кули на готическа катедрала, — работата щеше да бъде по-друга. И далече по-лесна, защото за всяко клише би могло да се намери съответният калъп. Но той пише тъй, както говорят милиони обикновени хора — не пише, а просто говори; и на всичко отгоре е скаран с пунктуацията: от разточителство пише двоеточие вместо самотна точка, често слага тире там, гдето очаквате да видите точка, подпряна от запетая, и нарядко огражда хаотичните си мисли в скоби, които поставя на най-неочаквани места. С една дума, opak писател. Да му се чуди човек как е могъл да завърши прогимназия.

А това е факт! Джером е роден в Англия през 1859 г. и още на четиринадесет години напуска училището. Трябва да са го изпъдили

заради лошата му пунктуация. И на тая млада възраст, когато би трябвало да играе по улиците като всяко нормално момче, на което не му липсва нито желанието да пакости, нито въображението майсторски да прави тия пакости, Джером решава да бъде сериозен и постъпва на работа в една от лондонските железопътни компании. Ала пак не му провървяло. Изпъдили го и отгук подир една-две години като непригоден, пък и от хуманитарни подбуди — за да предотвратят някоя и друга железопътна катастрофа. Защото прекалената му сериозност избивала на моменти в страшна сприхавост и тогава той вършел всичко наопаки. Негли затова казват, че стилът е огледало на характера!

Години по-късно, когато вече прописва — отчаян от неуспехите си като актьор, първоначален учител и журналист, — Джером все намира поводи да се заяжда с английските железници. Читателят на тая книга сам ще се увери в това. А тя, тая странно смешна книга, излиза на бял свят през 1889, и то почти едновременно с неговото второ произведение — „Празни мисли на един празен човек“. В същата година, навярно все още отдаден на тия празни мисли, Джером встъпва в брак. И докато жена му го дарява само с едно дете, при това от женски пол, Джером дарява на света още няколко значителни произведения. В тях героите са почти винаги от мъжки пол. Мъжко е и кучето Монтморенси, и неговите празносчитащи другари от квартала, та дори и котаракът, който прекосява улицата с бавни стъпки, привидно нехаен към вече връхлитащия Монтморенси, но достатъчно нащрек, за да се извърне в последния миг и хладно да го запита: „Трябвам ли ви за нещо?“ Какъв драматизъм, непомрачен от хорската реч на двете животни и напълно в духа на отчаяния, безнадежден реализъм на Джером!

Кучето Монтморенси става любимец на безброй читатели и още приживе Джером К. Джером вижда „Три души в една лодка“ преведена на шестдесет различни езика с общ тираж над шест милиона екземпляра! Тя засенчва другите му книги — дори и такива негови произведения, като „На сцената и зад кулисите“, повестта „Три души в един костюм“ или романа „Пол Келвър“ — и се равнява по шумния си успех само на най-сполучливата от няколкото негови пиеси с чудатото, малко непонятно и почти непреводимо заглавие „На слизане от третия етаж“, или „На минаване в третия заден етаж“,

играна за първи път в 1908 година. Цели четири десетилетия Джером не изпуска перото и пише, защото хората искат да го четат, въпреки недомлъвките на мнозина смутени критици. Те не смущават присмехулния автор. В 1926 г. той издава мемоарната книга „Моят живот и моята епоха“ и свършил работата си на тоя свят, надлежно умира още следващата година.

Дори и посмъртно, критиците пак продължават да пренебрегват Джером като писател. В произведенията му те виждат само книги, предназначени да забавляват чрез абсурдността на случките и чрез една почти непозволена злоупотреба с метода на художественото преувеличение, доведен комай отвъд пределите на крайния абсурд, ако може да има такъв; и сякаш недовиждат правдивостта на обрисуваните характери в тия книги и силата на човешките слабости в тия образи, чрез които всеки читател благодушно съзира собствените си недостатъци. Защото почти единствен след Шекспир, макар и в друга, далече по-непретенциозна форма, Джером дръзва да дири хумор в привидните безсмислици и обикновените дребни и ежедневни глупости в живота на всеки човек. А тия безсмислици, тия дребни ежедневни глупости са също такава съставка на живота, каквато е и мъдростта; и ако зад непринудените приказки на Джером често прозира мъдрост, то е защото той винаги се осмелява направо да бъде глуповат — за разлика от мнозина други, които винаги се стремят да бъдат мъдри и с това често изкарват глупостта си на показ.

За пуританите в литературата (пък и в живота) смехът на Джером е глупав, а неговият стил — невъзможен. Вярно, той наистина е скаран не само с пунктуацията: често ще лепне някое причудливо прилагателно към добре познато съществително и ще изкара къщата „засмяна и гиздава“, а момата — „спретната и обемиста“ и никой не обича повече от него да навървя като в броеница няколко почти еднакви по смисъл наречия, от които настръхват косите и на най-смелия преводач; ала и кривата пунктуация, и необичайните прилагателни, и странно подредените наречия хващат окото на читателя и то леко примигва от удоволствие, съзряло хумора в тях. И Джером е доволен, защото тъкмо такава е била и целта му. Но той не забравя и пуританите. На всеки две-три глави ще отдели и за тях по една-две страници, написани изискано, с почти свършено изящество, колкото да им покаже на какво е способен. Това са най-често речни

пейзажи, нарисувани с акварелна лекота. Те са истински малки поеми
в проза!

Говедарци, октомври 1963 г.

ПРЕДИСЛОВ

Най-ценното в тая книга се крие не толкова в нейния литературен стил или в обхвата на полезните сведения, които тя съдържа, колкото в нейната проста достоверност. В страниците ѝ са отразени като в дневник действителни преживелици. Стореното се свежда само до тяхното разкрасяване; и за тая работа не се предвижда каквото и да е допълнително заплащане. Джордж, Харис и Монтморенси не са никакви поетически идеали, а същества от плът и кръв — особено Джордж, който тежи към осемдесет килограма. Други произведения навярно превъзхождат това по дълбочина на мисълта и в познания за същността на човека; други книги навярно съперничат на тази по оригиналност и обем; но нищо съчинено до днес не може да превъзхожда нейната отчаяна и неизлечима правдивост. И като че ли тъкмо това, повече от всички нейни останали достойнства, ще натежи в оценката, която сериозният читател ще даде на тая книга; и ще прибави още по-голяма тежест на урока, който се извлича от разказа.

Лондон, август 1889

ГЛАВА I

ТРИМА ИНВАЛИДИ — СТРАДАНИЯТА НА ДЖОРДЖ И ХАРИС — ЖЕРТВА НА СТО И СЕДЕМ ОПАСНИ БОЛЕСТИ — ПОЛЕЗНИ ПРЕДПИСАНИЯ — ЛЕК ЗА ЧЕРНОДРОБНИ БОЛКИ У ДЕЦАТА — СЪГЛАСНИ СМЕ, ЧЕ СМЕ ПРЕУМОРЕНИ И ИМАМЕ НУЖДА ОТ ПОЧИВКА — ЕДНА СЕДМИЦА ВЪРХУ МОРСКИТЕ ВЪЛНИ — ДЖОРДЖ ПРЕДЛАГА ИЗЛЕТУВАНЕ ПО РЕКАТА — МОНТМОРЕНСИ ПОВДИГА ВЪЗРАЖЕНИЕ — ПЪРВОНАЧАЛНОТО ПРЕДЛОЖЕНИЕ, ПРИЕТО С МНОЗИНСТВО ОТ ТРИМА СРЕЩУ ЕДИН

Бяхме четворица — Джордж, Уилиъм Самюел Харис, аз и Монтморенси. Седяхме в моята стая, пушихме и се окайвахме един пред друг — от здравно гледище, разбира се.

Всички се чувствувахме неразположени и това почваше да ни плаши. Харис каза, че изпитвал от време на време такова силно виене на свят, че просто не знаел какво върши. Тогава и Джордж каза, че и той понякога изпитвал силни световъртежи и просто не знаел какво върши в такива моменти. Що се отнася до мене, нещо не бе в ред с черния ми дроб. Знаех, че черният ми дроб не е в ред, защото недавна бях прочел едно дълъко упътване за някакъв специалитет срещу чернодробни болки, в което бяха подробно описани различните признаци, по които човек може да познае кога черният му дроб не е в ред. Бях открил всички признаци в мен.

Невероятно, наистина, но просто не мога да прочета някаква реклама за лечебен специалитет, без да стигна до неизбежното заключение, че страдам тъкмо от болестта, за която се разправя в нея, и то в най-злокачествената ѝ форма. Във всеки отделен случай диагнозата сякаш съвпада напълно с всички усещания, които съм имал до ден-днешен.

Помня, че бях отишъл един ден в Британския музей, за да прочета нещо във връзка с лечението на някаква най-обикновена болест, която ме бе хванала — сenna хрема, ако не ме лъже паметта. Свалих книгата и прочетох всичко, което трябваше да прочета, после някак разсеяно запрелиствах страниците и почнах лениво да проучвам разни болести. Не помня вече какво беше първото разстройство, в което се задълбочих — някакъв страшен и опустошителен бич, уверен съм в това, — и още преди да прегледам набързо дори половината от

поредицата „предварителни симптоми“, бях вече напълно убеден, че съм хванал болестта.

Поседях тъй известно време, цял смразен от ужас; после отново запрелиствах страниците, но вече равнодушно, обзет от отчаяние. Стигнах до коремния тиф, прочетох симптомите и открих, че имам коремен тиф. Трябва да съм боледувал месеци наред, без сам да подозирам това. Хрумна ми, че навярно страдам и от други болести. Намерих болестта на свети Вит и открих, както и очаквах, че съм пипнал и нея. Моят случай ме заинтригува. Реших да разчопля въпроса докрай и затова започнах по азбучен ред — прегледах „аденопатия“ и узнах, че съм заболял наскоро от нея и че острата фаза на болестта ще настъпи подир кръгло две недели. С облекчение открих, че болестта на Брайт ме е засегнала в по-лека форма, тъй че — що се отнася до нея — аз бих могъл да живея още ред години. Имах и холера — със страшни усложнения, а по всичко личеше, че съм се родил с дифтерит. Добросъвестно прерових двадесет и шестте букви на азбуката и можах да се убедя, че единствената болест, която ме бе отминала, е хронично възпаление на капачето на коляното.

Изпървом това донякъде ме натъжи; то приличаше почти на обида. Защо ли не страдах от хронично възпаление на капачето на коляното? Отгдето-накъдето едно такова оскърбително изключение? Скоро обаче в мен надделяха други и не тъй алчни чувства. Като размислих, че имам всички болести, за които пише във фармацевтиката, аз престанах да бъда тъй себичен и реших да мина и без възпаление на капачето на коляното. Подагратата изглежда ме бе хванала в най-злокачествена форма, без сам да съзнавам това; а по всичко личеше, че страдам от общо разстройство на ферментите още от юношески години. Тая бе последната болест в книгата и аз реших, че здравето ми не куца в друго отношение.

Седях и размишлявах. Струваше ми се, че трябва да съм много интересен случай от медицинско гледище и че бих представлявал същинска находка за една аудитория от студенти. Те биха се избавили от необходимостта да обикалят болниците за визитации. Самият аз представлявах цяла клиника. За тях би било достатъчно само да обикалят край мене, за да си получат след време и дипломите.

После се запитах колко ли време ми остава да живея. Постарах се сам да се прегледам. Измерих пулса си. Отначало изобщо не можах

да намеря пулса. Сетне той заби просто изведнъж. Извадих часовника и почнах да броя. Преброих сто четиридесет и седем удара в минута. Опитах се да почувствувам самото сърце, но не можах да го намеря. То бе спряло да бие. Сега, разбира се, съм на мнение, че то трябва да е било на мястото си и да е било през цялото време, но още не мога да си обясня как и защо. Потупах се навсякъде отпред, започвайки от това, което наричам талия, и свършвайки с главата. Потупах се отсам-оттам и по слабините и дори някъде нагоре по гърба, но нито долових нещо, нито почувствувах каквото и да е. Опитах се да прегледам и езика си. Извадих го колкото се може по-навътре, затворих едното око и се помъчих да го изследвам с другото. Видях само крайчеца на езика си. Единствената полза, която извлякох от тоя опит, се сведе до една още по-голяма увереност отпреди, че имам скарлатина.

В читалнята бях влязъл като щастлив и здрав човек. Измъкнах се навън като същинска развалина.

Отидох да видя лекаря си. Той ми е отдавнашен приятел. Когато ми се струва, че съм болен, той измерва пулса ми, преглежда езика ми и разговаря с мен за времето, при това винаги безплатно; затова реших да го зарадвам и отидох да ме прегледа. „Всеки лекар се нуждае най-вече от практика — рекох на себе си. — Нека ме прегледа: ще получи повече практика чрез мен, отколкото от хилядо и седемстотин обикновени, нищо и никакви пациенти с по една или две болести.“ И тъй, отидох право при него.

— Кажы — рече той, — кажы от какво боледуваш.

— Няма да губя времето ти, драги мой — подзех в отговор, — да ти разправам за болестите си. Животът е кратък, а ти може да умреш още преди да привърша. Ще ти кажа обаче от какво не боледувам. Нямам хроническо възпаление на капачето на коляното. Не мога да ти обясня защо нямам възпаление на капачето на коляното, но истината е, че не страдам от тая болест. Имам обаче всички останали болести.

После му разправих как бях стигнал до тоя извод.

Тогава той просто ме разгъна върху кушетката и ме заразглежда отвисоко, после сграбчи китката ми, сетне ме тупна по гърдите, и то тъкмо когато най-малко очаквах това — една доста подла постъпка, ако питате мене, — а веднага след това ме блъсна с глава. Накрая седна, надраска някакво предписание, сгъна го и ми го подаде, а аз го сложих в джоба и си отидох.

Не отворих предписанието. Отнесох го в най-близката аптека и го представих. Човекът го прочете и веднага ми го върна, казвайки, че не държи на склад такива неща.

— Но нали сте аптекар? — възразих аз.

— Да, аптекар съм — отвърна той. — Ако бях нещо по средата между кооперативен магазин и семеен пансион, може би щях да мога да ви услужа. Понеже съм само аптекар, срещам известни затруднения.

Тогава прочетох предписанието, а то гласеше, както следва:

1 фунт бифтек и 1/2 литър горчива бира всеки 6 часа.

1 разходка от 10 мили всяко утро.

1 легло точно в 11 часа всяка вечер.

И не измъчвай мозъка си с неща, които не разбираш!

Последвах тия указания с щастливия резултат — ако трябва да говоря лично за себе си, — че животът ми бе спасен тогава и пулсира в мен до ден-днешен.

Но да се върна към настоящия случай и упътването за рекламирания чернодробен специалитет — аз безспорно имах всички симптоми, най-важният от които се свеждаше до „определено неразположение към всякакъв труд“.

Никакви думи не могат да опишат мъките ми по този повод! От най-ранно детство съм същински мъченик. Когато бях юноша, тая болест не ме оставяше нито за ден. Тогава никой не знаеше, че всичко иде от черния ми дроб. В онова време медицината не беше толкова напреднала и всички отдаваха болестта ми на обикновен мързел.

— Ей ти, малък некадърнико — казваха ми, — хайде ставай, та да свършиш нещо полезно!

Никой, разбира се, не знаеше, че съм болен.

Не ми даваха хапчета; удряха ме по главата. Колкото и странно да изглежда това, тия плесници често ме излекуваха, поне за малко. Имаше случаи, когато само една плесница се отразяваше по-благоприятно върху черния ми дроб, отколкото въздействието на цяла кутия с хапчета в днешни дни, и ме подтикваше да скоча на часа и без да губя нито минутка, да свърша работата, която ме караха да върша.

В същност, това се случва доста често — простите старовремски средства понякога се оказват по-резултатни, отколкото цяла аптека с бурканчета и шишенца.

Седяхме тъй към половина час, описвайки болестите си един на друг. Аз обясних на Джордж и на Уилиъм Харис как се чувствавам всяко утро на ставане от леглото, а Уилиъм Харис ни разправи как се чувствава, когато си ляга; и Джордж, който стоеше върху килима пред камината, ни даде същинско представление, за да покаже как се чувствава нощем.

Джордж си въобразява, че е болен; но в същност между нас казано, той винаги е в най-добро здраве.

В този момент госпожа Попетс почука на вратата, за да пита дали сме готови за вечерята. Тъжно се усмигнахме един на друг и си казахме, че все още е по-добре да се опитаме да хапнем нещичко. Харис рече, че малко храна в стомаха често има свойството да прокужда болестта; и тогава госпожа Попетс донесе подноса, а ние насядахме около масата и хапнахме малко бифтек с лук и торта с ревен.

Трябва да съм бил много слаб в онова време; защото, доколкото си спомням, само след около половин час вече не проявявах никакъв интерес към храната — нещо необичайно за мене — и дори се отказах от сиренето.

Изпълнили това задължение, ние отново наляхме чашите, напълнихме лулите си и подновихме разговора около здравословното ни състояние. Никой от нас нямаше ясна представа точно от какво страда; но по един въпрос всички бяхме единодушни — болестите ни, каквито и да бяха те, се дължаха на преумора.

— Нужна ни е почивка — заяви Харис.

— Почивка и пълна промяна на обстановката — добави Джордж. — Мозъчната преумора е предизвикала у всекиго общо разстройство на нервната система. Една промяна на обстановката и пълната липса на всякакви поводи да напругаме мозъците си ще възстановят умственото равновесие на всекиго от нас.

Джордж има някакъв братовчед, когото обикновено вписват в официалните регистри като студент-медик; затова, без сам да ще, той говори донякъде като човек от лекарско семейство.

Съгласих се с Джордж и предложих да изнамерим някакво уединено старовремско кътче, далече от гъмжащата тълпа, и да

помечтаем цели седем слънчеви дни из неговите позагълхнали пътечки — някакво почти забравено местенце, нарочно укрито от феите и несмущавано от хорска глъч, или чудно орлово гнездо, запокитено връз стръмните канари на Времето, гдето достига само далечното ехо от блъска на бурните вълни на нашия деветнадесети век.

Харис каза, че навярно ще бъде скучно в такова място. Той познавал места от тоя род, гдето всеки си лягал в осем часа и човек не могъл да намери вестник „Рефер“, дори да е готов да даде цяло състояние за него, а за лула тютюн трябвало да извърви цели десет мили.

— Не — заключи той, — ако държите за почивка и промяна, нищо не може да се сравни с едно пътуване по море!

Решително възразих против пътуването по море. Такова пътешествие е благотворно, когато трае един-два месеца, но е същинска беда, ако се предприеме за една неделя.

Тръгвате в някой понеделник с дълбокото убеждение, че ще се забавлявате добре. Весело махате с ръка към приятелите на брега, запалвате най-дългата си лула и важно се разхождате по палубата, сякаш сте капитан Кук, сър Френсиз Дрейк и Христофор Колумб, тримата събрани в едно и също лице. Във вторник вече почват да съжалявате, че сте на път. В сряда, четвъртък и петък искате да ви няма на тоя свят. В събота сте в състояние да поемете няколко глътки от говеждия бульон, да седите на палубата и с вяла и кротка усмивка да отговаряте на хората, които съчувствено се осведомяват за здравето ви. В неделния ден отново започват да се разхождате и вече поемате твърда храна. А на утрото в понеделника, застанал с куфар и дъждобран в ръка край перилата на палубата, в очакване да слезете на брега, морското пътешествие наистина започва да ви харесва.

Веднъж, спомням си, зет ми предприе кратко пътуване по море, за да поправи здравето си. Той бе взел билет от Лондон до Ливърпул и обратно; а на пристигане в Ливърпул главната му грижа била как да продаде билета за обратния път.

Казват, че билетът бил предлаган навред из града със страшно намаление; а накрая бил продаден за шилинг и половина на някакъв млад човек, страдащ от жълтеница, който бил току-що посъветван от лекарите си да отиде на почивка край морето и да се пораздвижи с телесни упражнения.

— Морето! — възкликнал зет ми, нежно пъхайки билета в ръката на младия мъж. — Само едно отиване на море ще ви стигне за цял живот. Колкото до упражненията — тъй, както седите в тоя кораб, ще се раздвижите много повече, отколкото ако се премятате през глава от сутрин до вечер на суша!

Самият той — искам да кажа зет ми — се завърна с влак в Лондон. Той казваше, че железният път на Северозападната компания бил достатъчно здравословен за него.

Друг мой познат бе предприел едноседмично пътуване по море около крайбрежието и преди да отпътуват, при него дошъл параходният прислужник и го запитал дали ще плаща отделно за всяко ядене, или ще плати предварително за всички дни. Прислужникът препоръчал втория начин, който бил далече по-евтин. Той казал, че ще му вземат две лири и пет шилинга за цялата седмица. За закуска щели да поднасят първо риба и после месо, печено на скара. Обедът започвал в един часа и се състоял от четири ястия. В шест часа сервирали вечеря — супа, риба, леко ястие, печено, птица, салата, сладкиши, сирене и десерт. И към десет часа вечерта поднасяли лека месна закуска.

Моят познат се спрял на двете лири и петте шилинга (той здравата си похапва).

Времето за обед дошло тъкмо когато минавал отвъд Ширнес. Той не се чувствувал чак дотолкова гладен, колкото би искал да бъде, и затова се задоволил с къс варено говеждо и ягоди със сметана. Доста размишлявал в следобеда на тоя ден и по едно време почнало да му се струва, че седмици наред се е хранил само с варено говеждо, а имало и моменти, когато мислел, че трябва да е бил цели години на диета от ягоди със сметана.

Впрочем, самото говеждо варено, а също и ягодите със сметана сякаш се чувствували някак неудобно...

Към шест часа дошли и му казали, че вечерята е готова. Съобщението не го въодушевило, но той счел, че трябва да отработи част от онези две лири и пет шилинга и затова слязъл долу, придържайки се о възетата и всякакви други предмети. В подножието на стълбата носят му доловил приятния дъх на лук и топла шунка, примесен с миризмата на пържена риба и зеленчуци; а прислужникът пристъпил с мазна усмивка към него.

— Какво ще поръча господинът? — запитал го той.

— Да ме махнете оттук — едва промълвил другият.

И те го понесли веднага нагоре, възправили го на завет над перилата и го оставили сам.

През следващите четири дни моят познайник повел кротък и безупречен живот, хранейки се само със сухари и газирана вода; но към събота събрал смелост и заръчал слаб чай с препечен хляб, а в понеделника вече се наливал с пилешка чорба. Той слязъл на брега във вторник и с тъжен поглед изпратил кораба, който се отдалечавал от кея на пристанището.

— Ето че отпътува — рекъл той. — Отпътува и отнесе храна за две лири, която по право е моя, но която не можах да изям.

Той казваше впоследствие, че ако го били оставили още един ден на парахода, щял да види сметката на тая храна.

Затова аз се обявих против морското пътешествие. Не от себичност, разбира се, както вече обясних. Мене никога не ме прихваща. Работата е там, че се боях за Джордж. Джордж каза, че едва ли щяло да се случи нещо с него и че пътуването по море дори му харесвало, но той искал да посъветва Харис и мене да се простим с тая мисъл, понеже бил уверен, че и двамата ще се разболеем. Харис на свой ред каза, че, що се отнася до него, той никога не могъл да разбере какво правят хората, та се разболяват от морска болест — те навярно правели това нарочно, просто от превземки — а лично на него много пъти му се искало да се разболе, но досега това не му се удало нито веднъж.

После Харис ни разказа няколко любопитни случая, когато бил преминал Ламанша при такова бурно време, че пътниците трябвало да бъдат връзвани за леглата, а той и капитанът били единствените хора на парахода, които не се разболели. Понякога той и вторият помощник на капитана не боледували, но по правило само той и още някой оставали незасегнати от болестта. Или той и още един човек били здрави, или само той.

Странна истина е, че никой никога не страда от морска болест на суша. В морето ще срещнете много хора, които се чувствуват крайно зле — просто цели препълнени параходи, — но на суша още не съм попадал на човек, който изобщо да има някаква представа какво значи морска болест. Еднаж слезли на земята, къде ли се крият хилядите

лоши мореплаватели, които гъмжат във всеки кораб? Това за мене е непонятна загадка.

Ако повечето хора приличат на едного, когото видях еднаж в парахода за Ярмут, бих могъл лесно да обясня тая привидна загадка. Добре помня, че още на излизане от вълнолома на Саутенд той вече се бе провесил в твърде опасно положение през един от кръглите прозорци на кораба. Отидох при него и се опитах да го спася.

— Хей, я влезте по-навътре! — рекох и разтърсих раменете му. — Тъй ще паднете във водата.

— Тъкмо това и искам — чух го да мълви.

Не можах да изтръгна друг отговор от него и трябваше да го оставя на мира.

Три недели по-късно срещнах същия човек в приемната на един хотел в Бат. Той разправяше за пътешествията си и говореше възторжено за любовта си към морето.

— Дали понасям вълненията? — възкликна той в отговор на завистливия въпрос, зададен от някакъв плах млад мъж. — Признавам наистина, че един-едничък път се почувствувах малко замаян. Това беше отвъд нос Хорн. На другото утро корабът се разби.

— А не бяхте ли малко поразхлабен еднаж, току отвъд вълнолома на Саутенд — подзех аз — и не искахте ли някой да ви хвърли в морето?

— Вълноломът на Саутенд? — откликна той с недоумяващ израз на лицето.

— Да, на път за Ярмут, в един петъчен ден, тъкмо преди три недели...

— Ах, да, разбира се — рече той и сякаш се разведри. — Ето че си спомням. В следобед на тоя ден наистина ме болеше главата. Това, впрочем, дойде от туршията. По-отвратителна туршия не съм вкусвал в никой друг що-годе приличен кораб. А вие не хапнахте ли от нея?

Що се отнася до мене, аз успях да открия едно отлично предпазно средство против морската болест. То се състои в запазването на равновесие. Заставате в средата на палубата и с всяко издигане и снишаване на кораба правите съответно движение с тялото, тъй че то да запази отвесно положение. Издигне ли се носът на кораба, вие се навеждате напред и почти докосвате пода със собствения си нос, а когато задницата на парахода се надигне, вие се извивате назад. Това е

напълно поносимо за един-два часа, но човек не може да пази равновесие цяла неделя!

— Да идем нагоре по реката — предложи Джордж.

Той добави, че ще имаме и свеж въздух, и раздвижване, и тишина. Постоянно променящата се гледка щяла да приковава мислите ни (включително и тия в главата на Харис, доколкото има нещо в нея); а усиленото раздвижване на тялото щяло да предизвика добра охота за ядене и спокоен сън.

Харис каза, че според него Джордж не би трябвало да върши каквото и да е, което може да го направи още по-сънлив, защото това вече могло да бъде опасно. Той твърдеше, че не му е съвсем ясно как Джордж ще съумее да спи повече, отколкото досега, тъй като и зиме, и лете в денонощието има само по двадесет и четири часа. Ако Джордж все пак могъл да изкара отнейде още малко сън, тогава той би сторил по-добре да умре и по тоя начин да спести парите за легло и храна в пансиона.

Харис обаче добави, че реката ще му допадне като топъл хляб и сирене. Идеята се понрави и на мене и двамата с Харис похвалихме Джордж за уместното предложение. Ние изказахме похвалата с тон, който можеше да подсказе изненадата ни, че в главата на Джордж се е родило едно тъй умно хрумване.

Единствен Монтморенси не се въодушеви от предложението. Впрочем, нашият Монтморенси никога не е изпитвал влечение към реката.

— Всичко това е много хубаво за вас, приятели мои — казваше той. — На вас това се харесва, но не и на мене! Няма какво да правя там. Нито имам слабост към красивите гледки, нито пуша тютюн. И да видя някой плъх, вие няма да спрете за моя угода, а река ли да поспя, ще се сборичкате в лодката и ще ме катурнете във водата. Ако питате мене, ще кажа, че това е една височайша глупост!

Бяхме трима срещу един и предложението бе прието.

ГЛАВА II

ОБСЪЖДАНЕ НА ПЛАНА — ПРЕЛЕСТИТЕ НА ЛАГЕРУВАНЕТО ПОД ОТКРИТО НЕБЕ В ЯСНИ НОЩИ —
СЪЩОТО ПРИ ДЪЖДОВНИ НОЩИ — КОМПРОМИСНО РЕШЕНИЕ — ПЪРВИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ ОТ
МОНТМОРЕНСИ — ОПАСЕНИЯ, ЧЕ ТОЙ Е ТВЪРДЕ ДОБЪР ЗА ТОЯ СВЯТ, ВПОСЛЕДСТВИЕ ОТХВЪРЛЕНИ
КАТО НЕОСНОВАТЕЛНИ — СЪВЕЩАНИЕТО СЕ ОТЛАГА

Разгънахме картите и заобсъждахме плана.

Решихме да потеглим в следващата събота от Кингстън. Двамата с Харис трябваше да отидем там още на утрото и да откараме лодката нагоре до Чъртси, а Джордж, който не можеше да напусне Сити преди пладне (Джордж дреме в някаква банка всеки ден от десет до четири часа, освен в съботните дни, когато го разбудят и го изкарват навън в два часа) щеше да ни срещне на това място.

На открито ли да ноцуваме, или да спим в странноприемници?

Джордж и аз държахме да ноцуваме на открито. И двамата подчертавахме колко непринудено, свободно и патриархално би било това.

Златистият спомен за мъртвото слънце бавно гасне в сърцата на хладните и тъжни облаци. Притихнали досущ като тъгуващи деца, птичките са престанали да чуруликат и само жалният зов на блатната патица и резкият крясък на водния дърдавец нарушават благоговейната тишина над водната пелена, гдето чезнещият ден изпуска сетния си дъх.

Откъм тъмните гори по двата насрещни бряга пролазват сиви сенки — тия призрачни войни на нощта — и с безшумни крачки прокуждат последните отреди на деня, за да отминат с нечути и невидими стъпки над разлюляната острица и въздишащата тръстика. Тогава нощта, разположила се в своя мрачен престол, разстила черните си крила над тъмнеещия свят и властвува в безмълвие и тишина от призрачните си чертози, едва осветени от бледите звезди.

Тогава ще вкараме нашата малка лодка в някое тихо заливче и ще поставим палатката, а после ще сготвим скромната си вечеря и ще се нахраним. Сетне иде време да напълним и запалим лулите, да поведем

тих и непринуден разговор. Постихне ли разговорът, водата приплисва край лодката и реката подема чудна приказка за далечни времена и тайнствени неща, тихо тананикайки старата детска песничка, която тя пее от хиляди години насам и ще пее още хиляди години, дорде гласът ѝ стане немощен и хрипкав — една песен, както се струва нам, научили се да обичаме постоянно променящия се лик на реката и свикнали да почиваме в нейните леко разлюлени гърди, която ние сякаш разбираме, макар и да не можем разказа с думи какво гласи тя.

И тъй, ние седим в реката, близо до брега, а месецът, който също я обича, се килва ниско, за да ѝ отправи братска целувка, а после я притиска в сребърните си обятия. Ние гледаме как струят водите, винаги пеещи и шепнещи, устремени нататък, към своя повелител океана, докато накрая гласовете ни замират, лулите загасват и ние — най-обикновени и посредствени млади хора, биваме преизпълнени от тъжни и нежни мисли и вече не изпитваме желание да разговаряме. Тогава се размиваме, изправяме се, изтърсваме пепелта от угасналите лули и си пожелаваме „лека нощ“. Тъй, приспивани от приплискващите води и шепота на близките дървета, ние заспиваме под едрите притихнали звезди и сънуваме, че светът е отново млад — млад и прекрасен, както е бил някога, преди дългите векове на грижи и тревоги да набраздят хубавото лице на земята, а греховете и безумствата на нейните чада да състарят любещото ѝ сърце, — прекрасна, каквато е била в онези отминали дни, когато още млада майка, земята е приспивала децата си върху широката си гръд, дълго преди преструвките на една външна цивилизация да ни отвлекат от нейните топли обятия, а хапливите насмешки на престореността да ни заставят да се срамуваме от простия живот, който сме водили в нейното лоно, и от простите, но величествени жилища, в които са се раждали първите хора преди много хилядолетия.

— А какво ще правим, ако завали? — запита Харис.

Харис изобщо не може да се въодушеви. У Харис няма нито капка поезия или нещо като неудържим порив към непостижимото. Харис никога не плаче, „без сам да знае защо“. Ако очите на Харис се насълзят, човек би могъл спокойно да се обзаложи, че той е ял суров лук или че е сложил повечко горчица върху пържолата си.

Попаднете ли някоя нощ край брега на морето с Харис и кажете ли му: „Нима не долавяш тайнствени шумове? Навярно русалките пеят

в морските гълбини дълбоко под разлюлените вълни или тъжни духове редят погребални песни над телата на бледи удавници, обгърнати от водорасли“ — Харис ще ви хване под ръка и ще каже: „Зная какво става с тебе, драги приятелю. Ти си настинал. Хайде, тръгвай с мен! Знам едно местенце тук наблизо, гдето можеш да поръчаш такава шотландско уиски, каквото изобщо не си вкусвал до днес. То веднага ще те оправи.“

Харис винаги знае някакво местенце на две-три крачки, гдето можете да намерите нещо превъзходно за пиене. Понякога ми се струва, че дори да срещнете Харис горе в рая (ако това изобщо би било възможно), той веднага ще ви приветствува с тия думи:

— Тъй се радвам да те видя тук, стари приятелю! Открих едно прекрасно местенце само на няколко крачки, гдето ще можем да си набавим наистина първокачествен нектар.

Но в дадения случай, във връзка с нощуването на открито, неговият практически поглед върху нещата ни подсети много навреме за тая подробност. Не е приятно да нощуваш на открито в дъждовно време.

Настане вечер. До кости сте мокър, а в дъното на лодката се е набрала два инча вода и всички вещи са овлажнели. Намирате някакво място край брега, което не е чак дотам кално, колкото някои от другите места, които сте видели в дъжда. Там закотвяте лодката и измъквате палатката, а двама от вас се заемат да я поставят.

Нагизнала от влагата, палатката тежи, а краищата ѝ се развяват, струпват се върху тебе, обвиват главата ти и просто те вбесяват. Дъждът се сипе неспирно. Достатъчно трудно е да издигнеш палатка дори при хубаво време, но при дъжд задачата е достойна за някой Херкулес. Струва ти се, че вместо да помага, другият просто се прави на глухав. Тъкмо успееш здравата да закрепши своята страна и ето че той повдига своя край и проваля всичко.

— Хей, какво става с тебе? — викаш по него.

— А с тебе какво става? — отвръща той. — Я пускай края!

— Не го дърпай! — крещиш ти. — Не виждаш ли, че обърка цялата работа, магаре такава!

— Не, не аз! — вика той в отговор. — Отпусни своя край!

— Казвам ти, че ти обърка цялата работа! — дереш гърло по него и ти се ще да можеш някак да го пипнеш, после тъй силно издърпваш

въжетата, че колчетата изхвъркват до едно откъм неговата страна.

— Идиот такъв! — чуваш го да мърмори, после усещаш отчаяно дръпване на въжетата и палатката пада откъм твоята страна.

Тогава изпускаш чукчето и тръгваш да обходиш палатката, за да му кажеш какво мислиш за него, а в същото време и той тръгва да обходи палатката от другата страна, за да се обясни по въпроса. Двамата вървите в кръг един подир друг и се ругаете взаимно, докато накрая палатката изведнъж се събаря, а вие стоите край развалините и се гледате известно време, после възмутено възкликвате в един глас:

— На сега! Нали ти казвах!

В това време третият от вас, който е изгребвал водата от лодката и е напълнил догоре ръкава си, ругае неспирно от десет минути вече и иска да знае за какъв дявол двамата се въртите като смахнати край платнището и защо още не сте издигнали тая глупава палатка.

Най-после тя смогва да се издигне по някакъв начин и вие почвате да пренасяте нещата. Няма смисъл да се опитвате да накладете огън, затова запалвате малката спиртна печка и сядате край нея.

Основното ястие в менюто за вечерята е дъждовна вода. Две трети от хляба се състои от вода, месната баница е богато напоена с нея, а сладкото, маслото, солта и кафето са тъй примесени с вода, че представляват готова супа.

Едва след вечерята откриваш, че тютюнът е овлажнял и не може да се запали. За щастие, имаш нейде бутилка с онова вещество, което опиянява и развеселява, стига да бъде взето в подходящи количества, а това възвръща интереса ти към живота в достатъчна степен, за да те накара да си легнеш.

Присънва ти се, че цял слон е седнал върху гърдите ти. После някакъв вулкан изригва и те захвърля в дъното на морето, а слонът продължава да спи спокойно върху гърдите ти. Събуждаш се изпълнен от съзнанието, че нещо страшно се е случило. Първото ти впечатление е, че е дошъл свършекът на света, но сетне се досещаш, че това не може да бъде, и ти иде на ум за крадци и убийци или за пожар. Даваш израз на тая мисъл по обичайния начин, но отнийде не иде помощ. Вместо това стотици хора почват да те ритат и ти чувствуваш, че те душат.

Изглежда, че и някой друг е пострадал. Едва дочуваш неговите сподавени стенания, идещи изпод кревата ти. Решаваш скъпо да

продадеш живота си и започваш отчаяна борба, като удряш наляво и надясно с ръце и крака и неспирно надаваш страшни викове, докато накрая нещо поддава и главата ти излиза на свеж въздух. На две стъпки встрани едва разпознаваш някакъв полуоблечен главорез, готов да те заколи, и вече събираш сили за борба на живот и смърт с него, когато започва да ти се струва, че насреща е Джим.

— Ах, ти ли си? — казва той, познал те в същия миг.

— Да — отговаряш и разтриваш очи. — Но какво се е случило?

— Тая проклета палатка май се събори — отвръща той. — Но къде е Бил?

Тогава двамата надават глас и крещите: „Бил!“ — а земята под вас почва да се люлее и сподавеният глас, достигнал до ухото ти преди малко, отвръща изпод развалините:

— Я слизай от главата ми, дявол да те вземе!

И Бил си проправя път навън — изкалян, изпотъпкан и жалък, при това в твърде войнствено настроение, понеже очевидно счита, че цялата работа е била нарочно скроена.

На утрото и тримата сте без глас, понеже сте се простудили здравата през нощта. Освен това, всички сте станали доста раздражителни и се ругаете един друг с дрезгав шепот през време на закуската.

И тъй, ние решихме да спим на открито през ясните нощи, но да нощуваме в хотели, странноприемници и ханчета в дъждовно време, или поне за разнообразие, както правят порядъчните хора.

Монтморенси посрещна това компромисно решение с велегласно одобрение. Той не копнее за романтично усамотение. Той предпочита нещо шумно; и колкото по-долнопробно е развлечението, толкова по-весел става той. Погледнете ли Монтморенси, вам ще се стори, че той е ангел, по една или друга причина скрит от човечеството и изпратен на земята в образа на малък фокстериер. Външният му вид е тъй безобиден и той сякаш ви казва: „Ах, колко е лош светът и как бих искал да го направя по-добър и благороден“ — нещо, което предизвиква сълзи на умиление в очите на набожни стари дами и господа.

Изпървом, когато Монтморенси дойде да живее на мои разноски, аз изобщо не мислех, че ще мога да го задържа дълго време у дома. Тъй, както си седеше върху килима в стаята, аз го гледах и си мислех:

„Ех, това куче няма да живее дълго. То ще се възнесе с колесница към небето и тъй ще се свърши с него!“ Но когато заплатих за една дузина удушени от него кокошки; когато го издърпах за козината на врата, макар да ръмжеше и да дращеше с нокти, от сто и четиринадесетата улична схватка; когато ми представиха за преглед една мъртва котка, донесена от някаква разярена жена, която ме нарече убиец; когато един от съседите ми, живуц през една врата от моята, ме даде под съд, загдето държа на свобода някакъв свиреп пес, който го принудил еднаж, в една студена нощ, да стои като закован повече от два часа в барачката в собствения си двор, без да смее да си покаже носа навън; и когато научих, че градинарят бил спечелил тридесет шилинга, хващайки се на облог, без мое знание, колко плъха ще убие Монтморенси в определено време, тогава почна да ми се струва, че той в края на краищата ще поживее още доста на тоя свят.

Да се шляе край някоя конюшня, да събере цяла глутница от най-отвратителните псета, каквито има в града, и да ги поведе на поход към крайните квартали, за да се бият с други невзрачни кучета, е основният смисъл на живота за Монтморенси и тъкмо затова, както вече забелязах, той посрещна намека за странноприемниците и ханчетата с най-живо одобрение.

Еднаж разрешили въпроса за нощуването по начин, който задоволяваше и четиримата, оставаше да обсъдим само едно — какво би трябвало да вземем със себе си. Бяхме започнали да разискваме въпроса, когато Харис заяви, че толкова приказки му стигат за една вечер, а после предложи да излезем и да понаквасим гърло. Той бил открил едно местенце само на няколко крачки оттук, гдето сме могли да получим истинско ирландско уиски.

Джордж каза, че е жаден (не помня случай той да не е бил жаден), и понеже нещо ми подсказваше, че малко уиски — топло и с парче лимон — ще окаже благотворно въздействие на болестта ми, разискванията бяха отложени по общо съгласие за следващата вечер, а присъстващите на събранието сложиха шапките си и излязоха на улицата.

ГЛАВА III

УТОЧНЯВАНЕ НА ПОДРОБНОСТИТЕ — КАК ХАРИС ВЪРШИ РАБОТА — НАЧИН ЗА ОКАЧВАНЕ НА КАРТИНА ОТ ВЪЗСТАР ГЛАВА НА СЕМЕЙСТВОТО — ДЖОРДЖ ПРАВИ РАЗУМНА ЗАБЕЛЕЖКА — ПРЕЛЕСТИ НА УТРИННОТО КЪПАНЕ — ЗАПАСИ В СЛУЧАЙ НА ПРЕОБРЪЩАНЕ С ЛОДКАТА

И тъй, събрахме се отново на другата вечер, за да обсъдим и уточним плана. Харис каза:

— Първо на първо, трябва да решим какво да вземем с нас. Хайде, Джей, вземи някакво листче и записвай, а ти, Джордж, намери каталога на бакалските стоки, пък нека някой да ми даде молив и аз ще съставя списъка.

Такъв е Харис, цял-целеничък — винаги готов да поеме бремето върху себе си и да го стовари върху чужд гръб.

Той все ми напомня за моя беден чичо Поджър. Едва ли ви се е случвало поне еднаж в живота да видите такава суматоха в къщи, каквато настава, когато моят чичо Поджър реши да свърши някаква работа. Донесат например някоя картина от магазина за рамки и я оставят в столовата, в очакване някой да я окачи. Тогава леля Поджър ще запита какво да се прави с картината.

— Оставете това на мене — заявява чичо Поджър. — Никой да не се тревожи за тая работа. Аз сам ще свърша всичко.

После сваля сакото си и се хваща на работа. Ще изпрати прислужничката да купи за шест пенса пирони, а после и някое от момчетата подир нея, за да ѝ каже какви размери да вземе; и тъй, започвайки с тях, той постепенно впряга на работа всички в къщи.

— Подай ми чука, Уил! — крещи той. — А ти тичай за линията, Том. Ще ми трябва и дървената стълба, а добре ще е да имам и един кухненски стол. Джим, хайде да изтърчиш до господин Гоглз и да му кажеш: „Татко ви поздравява и се надява, че кракът ви е по-добре. Той пита дали ще можете да му заемете вашето водно равнило.“ А ти не мърдай оттук, Мария, защото някой ще трябва да ми свети със свещта. Когато се върне прислужничката, тя ще трябва пак да излезе и да купи

малко тънка връв. Том! Къде е Том? Ела насам, Том! Ти ми си нужен, за да ми подадеш картината.

Тогава той вдига картината и я изпуска, тя изпада от рамката, а той се опитва да запази стъклото и се порязва, сетне заподскачва из стаята, търсейки носната си кърпичка. Като не може да намери кърпичката, понеже тя е в джоба на самото, което е свалил, а вече не помни къде го е оставил, всички в къщи по неволя престават да дирят инструментите му и почват да търсят самото. В това време той крачи насам-натам из стаята и пречи на всички.

— Знае ли някой в цялата къща къде е самото ми? — ядосва се той. — Честна дума, до ден-днешен не съм срещал такива пипкави хора! Шест души, а не могат да намерят едно сако, което свалих само преди пет минути! Просто да се чуди човек!

След тия думи той става и едва тогава открива, че е седял върху самото.

— Хайде, стига сте го търсили! — се провиква той. — Сам го намерих. Виждам, че накарам ли ви да търсите нещо, ще го намерите толкова, колкото ще го намери и котката.

Като мине още половин час, за да превържат пръста му, да намерят ново стъкло и да донесат стълбата, инструментите, стола и свещта, той се хваща отново за работа, а всички в семейството, включително прислужницата и приходящата чистачка, стоят в полукръг до него, готови да помагат. Двама души трябва да придържат стола, трети му помага да се покачи върху него, а после го държи да не падне, четвърти му подава пирон, пети поднася чука. Той поема пирона и го изпуска.

— Ето че пиронът отиде! — казва той с нотка на обида в гласа.

Всички по неволя запълзяваме на колене, за да търсим пирона, а той стърчи върху стола, ръмжи и пита дали ще трябва да стои тъй цяла вечер.

Най-сетне пиронът е намерен, но в това време чичо Поджър е успял да загуби чукчето.

— Къде е чукът? Къде ли съм дянал чука? Боже господи! Седмина сте зяпнали по мен, а не знаете къде съм оставил чука!

Намираме му чука, но сега той не вижда знака, който бе направил върху стената тъкмо на мястото, гдето трябваше да забие пирона, затова ни кара един подир друг да се качваме на стола до него

и да се опитваме да открием точката, но всеки от нас вижда знака на различно място, а чичо Поджър ни намира един подир друг за глупци и казва на всекиго да слезе от стола. Сетне взима линията и прави нови измервания. Оказва се, че е нужно да се пресметне колко прави половината на тридесет един и три осми от инча. Той се опитва да направи изчислението на ум, но изпада в бяс.

Тогава всеки от нас се сили да направи изчислението на ум, но всички получаваме различни резултати и почваме да се подиграваме един с друг. В настъпилата врява никой вече не помни първоначалното число и чичо Поджър трябва отново да взима мярката.

Тоя път той си послужва с някаква връв. В критичния момент, когато старият чудак се наклонява върху стола под ъгъл от четиридесет и пет градуса, опитвайки се да достигне една точка на три инча отвъд мястото, което може да обхване, връвта се изплъзва от пръстите му, а той се стоварва върху пианото. Внезапността, с която главата и тялото му удрят всички клавиши в един и същи миг, предизвиква наистина прекрасен музикален ефект.

Тогава леля Мария заявява, че няма да позволи на децата да стоят наоколо и да слушат такива изрази.

Накрая чичо Поджър успява да намери точното място и с лявата си ръка поставя острието на пирона върху точката, а с дясната грабва чука. Още първият удар попада върху палеца му. Със силен рев той изпуска чука, който пада върху нечии крака. Леля Мария кротко заявява, че следващия път, когато чичо Поджър реши да кове пирон в стената, тя би искала да бъде своевременно уведомена, за да може да се уговори с майка си и да прекара цяла седмица при нея, докато той се занимава с тая работа.

— Вие, жените, все ще вдигнете врява за всяка дреболия — отвръща чичо Поджър, изправяйки се на крака. — Аз наистина обичам да върша такива дребни работи.

Тогава той прави нов опит и при втория удар пиронът потъва докрай в мазилката ведно с половината от тъпата страна на чука, а чичо Поджър политва тъй стремително към стената, че носът му почти се сплесква от допира с нея.

Налага се отново да търсим линията и връвта и да се направи още една дупка. Към полунощ картината най-сетне е окачена — наистина много нездраво и твърде накриво, — а стената навред

изглежда тъй, сякаш някой е прекарвал гребло връз нея. Всички са уморени до смърт и изглеждат страшно нещастни — всички, с изключение на чичо Поджър.

— Готово! — заявява той, като се отпуска тежко от стола и стъпва върху мазолите на чистачката, любувайки се с нескривана гордост на сътворения от него безпорядък. — А някои хора биха повикали майстор отвън, за да свърши такава дребна работа!

Зная, че когато поостарее, Харис ще бъде точно такъв и дори му казах това, после заявих, че не мога да му позволя да се нагърби с толкова задачи.

— Не — подзех аз. — Ти вземи хартията, молива и каталога на бакалина и нека Джордж да записва, а аз ще свърша останалото.

Първият списък, който съставихме, трябваше да бъде отхвърлен. Беше повече от очевидно, че в горното си течение Темза няма да се окаже плавателна за една лодка, достатъчно голяма да побере нещата, които бяхме набелязали като свършено необходими. Затова скъсахме списъка и умислено се загледахме един в друг.

— Ние пристъпваме към въпроса по крайно неправилен начин — заяви Джордж. — Не бива да мислим за неща, без които бихме могли да минем, а само за такива, без които не можем.

Наистина, у Джордж понякога има здрав разум. Просто да не вярва човек! Аз считам изказването му за истинска мъдрост, и то не само във връзка с настоящия случай, но въобще по отношение на всички наши разходки нагоре по реката на живота. Много са хората, които предприемат това пътешествие с претоварена до горе лодка, плаваща под вечната угроза да потъне ведно с цял товар от всевъзможни неща, на които те гледат като насъщни за удобствата и удоволствията на пътуването, макар да представляват само ненужен баласт!

Вижте как тия хора товарят малките си кораби почти до височината на мачтите със скъпи дрехи и грамадни къщи, с безполезни слуги и цяло гъмжило от светски приятели, които не дават и пет пари за тях и които те самите не ценят, със скъпо струващи увеселения, които никого не развличат, с разни условности и моди, с превземки и суетна показност, или с най-тежкия и безсмислен баласт — страхът от онова, което ще кажат съседите. Корабите им са пълни с разкош, който води само до пресищане, с удоволствия, които доскучават, с празна

показност, която досущ както железните венци, слагани някога върху темето на всеки престъпник, само облива с кръв изтормозената глава и тика към припадък оногова, който я носи!

Всичко това е баласт, само баласт! Изхвърлете го от борда! Той прави лодката тъй тежка, че гребците почти припадат, теглейки лопатите. От него лодката става тъй неподатлива и неустойчива, че оня, който я управлява, не остава нито за миг без грижи и тревоги, няма нито една свободна минутка за мечтателно безделие, нито време да се любува на раздвижените сенки, леко хлъзгащи се върху гладките плитчини на реката, на светлите слънчеви лъчи, проблясващи и гаснещи в леките вълни, на грамадните дървета край брега, взиращи се в собственото си отражение, на горите, цели потънали в зеленина и позлата, на лилиите — бели и жълти, на тъмните разлюлени тръстики, на високата острица и на сините незабравки.

Изхвърлете баласта зад борда! Нека лодката ви в живота да бъде лека и да носи само онова, което ви е нужно — уютен дом и прости удоволствия, двама-трима приятели, достойни за това име, едного, когото да обичате и който да ви обича, една котка, едно куче, една-две лули, храна и облекло дотолкова, доколкото са необходими, но малко повечко за пиене, защото жаждата е опасно нещо.

Ще видите, че тогава лодката върви по-леко и не може тъй лесно да се обърне, а обърне ли се, бедата няма да е голяма — добрата и здрава стока не се бои от вода. Ще имате време и за работа, и за размисъл — време да се опивате от слънцето на живота и да слушате соловата музика, която божественият вятър извлича от струните на човешките сърца край нас, време да...

Прося извинение! Съвсем бях забравил...

И тъй, предоставихме на Джордж да състави списъка и той се зае с него.

— Няма да вземаме палатка — предложи Джордж. — Ще наемем лодка с навес. Тъй е много по-просто и по-удобно.

Идеята изглеждаше добра и ние я възприехме. Не зная дали сте виждали някога това, което имам пред вид. Поставяте железни обръчи над лодката и връз тях разстилате грамаден брезент, после завързвате долните краища на безброй места от двете страни по дължината на лодката — от носа чак до кормилото — и тя се превръща в нещо като малка къща. Вътре е много уютно, макар и малко душно, но всяко

нещо има и лоша страна, както казал онзи, комуто умряла тъщата, когато дошли при него да искат пари за погребението.

Джордж каза, че при това положение всеки от нас трябва да вземе едно одеяло, лампа, четка за коса и гребен (за тримата), четка за зъби (по една за всекиго), легенче, малко прах за зъби, принадлежности за бръснене (това заприлича на упражнение по френски език, нали?) и чифт големи кърпи за къпане. Забелязал съм, че хората винаги правят поразително големи приготовления за къпане, когато се канят да отидат нейде близо до вода, но не се къпят чак дотолкова, когато пристигнат на мястото.

Тъй става и като отидеш на море. Когато обсъждам въпроса в Лондон, аз винаги решавам да ставам рано всяка заран и да се гмурна в морето още преди да закуся. За тая цел благоговейно слагам в багажа чифт бански гащета и кърпа за изтриване. Винаги купувам червени гащета. Просто се харесвам в червени гащета. Те подхождат тъй много на тена на лицето ми. Но пристигна ли еднаж край морето, някак почва да ми се струва, че вече не изпитвам тъй силно желание да се къпя, преди да закуся, както в дните, когато бях в града.

Напротив, там съм по-склонен да се излеждавам в леглото до последния възможен момент и едва тогава да сляза долу за закуска. Еднаж или дваждобродетелта може да възтържествува. Станах в шест часа, облякох се наполовина и като взех гащетата и кърпата, тръгнах унило към морето. Не изпитах никакво удоволствие от водата. Впрочем, реша ли да се окъпя в ранно утро, все ми се струва, че са приготвили нарочно за мене един рядко резлив източен вятър, че са подбрали всички островърхи камъчета, за да ги поставят най-отгоре, че са заострили и самите скали, покривайки най-връхните им части с малко пясък, за да не мога да ги забележа, че са отвели и самото море на две мили от брега, та да трябва сам да се прегръщам и да подскачам от студ, докато газя в плитката до шест инча вода, а когато най-сетне стигна до морето, то се оказва развълнувано и се държи твърде оскърбително.

Една огромна вълна ме подхваща и със страшна сила ме насажда в седнало положение на самото дъно, и то тъкмо върху някаква скала, поставена там нарочно за мене. И още преди да кажа „ах“ и „ох“ и да схвана какво се е случило, вълната се връща и ме отнася наред океана. Започвам бясно да бия с ръце към брега и просто не вярвам да видя

отново родния дом и приятелите си. Тогава почвам да съжалявам, че не съм бил по-любезен с малката си сестричка в момчешките години (когато аз съм бил момче, разбира се). Тъкмо когато съм се простил с всяка надежда, една вълна се оттегля и ме оставя проснат като медуза на пясъка. Ставам, поглеждам назад и виждам, че съм се борил на живот и смърт във вода до коляно. Връщам се с куцукане назад, обличам се и се дотърям в къщи, а там трябва да се преструвам, че къпането ми е харесало.

В настоящия случай и тримата се държахме тъй, сякаш редовно ще се къпем и ще плаваме надалеч всяка заран. Джордж рече, че е просто прекрасно в свежо утро да се събудиш в лодката и да се гмурнеш в бистрата река. Харис добави, че нищо не изостря апетита тъй, както къпането преди закуска. Той твърдеше, че това винаги изостряло апетита му. Тогава Джордж забеляза, че ако къпането ще предизвика още по-голям апетит у Харис, отколкото обикновената му охота за ядене, той ще настоява Харис изобщо да не влиза във водата. Той добави, че и без това щяло да бъде много трудно да извозим срещу течението достатъчно храна за Харис.

Накрая се уговорихме да вземем не две, а три дебели кърпи за изтриване, та да не трябва да се изчакваме.

Относно дрехите Джордж бе на мнение, че ще ни стигнат по два фланелени костюма, понеже ще можем сами да ги изпираме в реката, щом се замърсят. Запитахме го дали изобщо се е опитвал да пере фланелени дрехи в реката.

— Не, не бих могъл да кажа, че лично аз съм правил този опит — отвърна той, — но познавам хора, които са го правили. Това никак не е трудно.

Двамата с Харис бяхме достатъчно неблагоприятни да повярваме, че той знае за какво говори и че трима прилични млади хора, без положение и влияние в обществото и нямащи никакъв опит в областта на прането, действително ще могат да почистят ризите и панталоните си в Темза с парче сапун.

Писано ни било да научим в близките дни, когато щеше да бъде твърде късно, че Джордж е един долнопробен измамник, който, по всичко личеше, е бил напълно бос по въпроса. Ако можехте да видите дрехите ни след това!... Но, както се казва в евтините криминални романи, ние избързваме с разказа.

Джордж ни внуши да вземем в багажа по един комплект чисто бельо и много чорапи в случай, че се преобърнем и трябва да се преобличаме, а също и достатъчно носни кърпички, с които бихме могли да избърсваме нещата, както и кожени пантофи — извън гуменките, — понеже те могли да ни потрябват, ако лодката се преобърне.

ГЛАВА IV

ПРОДОВОЛСТВЕНИЯТ ВЪПРОС — ЕДИН ПЕТРОЛЕН ПРИМУС БИ РАЗВАЛЯЛ ВЪЗДУХА — ПРЕДИМСТВА
НА СИРЕНЕТО КАТО НАШ СПЪТНИК — ЕДНА ОМЪЖЕНА ЖЕНА НАПУСКА СЕМЕЙСТВОТО СИ —
ДОПЪЛНИТЕЛНИ МЕРКИ В СЛУЧАЙ НА ПРЕОБЪЩАНЕ — АЗ СИ СТЫГАМ БАГАЖА — ОТВРАТИТЕЛНИ
СВОЙСТВА НА ЗЪБНИТЕ ЧЕТКИ — ДЖОРДЖ И ХАРИС СЕ ГОТВЯТ ЗА ПЪТ — НЕПОНОСИМО ДЪРЖАНЕ
НА МОНТМОРЕНСИ — ЛЯГАМЕ ДА СПИМ

След това пристъпихме към обсъждането на продоволствения въпрос. Джордж каза:

— Да започнем със закуската (Джордж е тъй практичен!). За утринната закуска ще ни трябва един тиган (Харис каза, че пърженото е мъчно смилано, но ние го помолихме да не става смешен, а Джордж продължи), чайник и спиртник.

— Никакъв петрол! — велемъдро заяви Джордж, а двамата с Харис се съгласихме.

Веднаж бяхме взели примус — за пръв и последен път. Живяхме цяла неделя като в магазин за продажба на петрол. Той се просмукваше навред. Нищо не се просмуква тъй, както петролът. Държахме го в носа на лодката и оттам той се просмукваше до кормилото, и тъй както плавахме, напояваше с миризмата си самата лодка и всичко в нея. Тая миризма се разнесе по цялата река, насити околността и отрови въздуха. Понякога духаше западен петролен вятър, понякога източен петролен вятър, а друг път духаше северен петролен вятър, или може би южен — пак петролен, разбира се. Независимо от това, дали вятърът идеше от снеговете на Арктика, или водеше началото си от пясъчните пустини, той все достигаше при нас тежко наситен с уханието на петрол.

И тоя петрол се просмукваше нагоре, разваляйки хубавите залежи. А лунните лъчи? Те просто воняха на петрол.

Опитахме се да се отървем от него в Марлоу. Оставихме лодката край моста и се поразходихме из града, но той сякаш ни следваше по петите. Минахме през гробището в черковния двор, но там ни се стори, че мъртъвците са били погребани в петрол. Главната улица смърдеше на петрол и ни се виждаше чудно как може да се живее в

нея. Вървахме миля след миля по пътя за Бърмингъм, но напразно — цялата околност беше пропита от петрол.

В края на това пътешествие тримата се събрахме посред нощ в някакво пусто поле, под един дъб, разгромен от мълния, и дадохме страшна клетва (цяла неделя бяхме клеили петрола по обикновения дребнобуржоазен начин, но този път беше нещо знаменито) — една страшна клетва: никога вече да не вземаме петрол в лодка, освен в случай на болест.

И тъй, сега решихме да се задоволим с един спиртник. Впрочем, и спиртникът има достатъчно лоши страни. Получава се спиртна баница и спиртно задушено. Но спиртът, погълнат в големи количества, е по-здравословен от петрола.

Като дойде до другите неща за утринната закуска, Джордж предложи яйца и шунка, защото лесно се приготвявали, сетне студено месо, чай, хляб, масло и сладко. За обед сме могли да се задоволим с бисквити, студено месо, хляб с масло и сладко, но без сирене. И сиренето като петрола вдига много шум около себе си. То сякаш иска да обсеби цялата лодка. То прониква отвъд капака на кошницата и придава на всичко определен вкус на сирене. Човек просто не може да разбере дали яде ябълкова баница, или кренвирш, или може би ягоди със сметана. Всичко прилича на сирене. В сиренето има прекалено много аромат.

Помня, че един мой приятел бе купил две кутии сирене в Ливърпул. Беше великолепно сирене — напълно узряло и отлежало, с миризма от двеста конски сили, гарантирана да се разнася до три мили околоръст, а от двеста ярда дори да събори човек на земята. Бях в Ливърпул по това време и моят приятел ме замоли — ако нямам нищо против — да взема сиренето със себе си в Лондон, понеже той щял да се забави още един-два дни, а то, според него, не могло да трае дълго.

— С удоволствие, драги — отвърнах. — С истинско удоволствие.

Отбих се при него за сиренето и го откарах с файтон. Това бе една старомодна таратайка, влачена от някакъв кривоног и трудно дишащ лунатик, когото неговият собственик нарече — в разговор с мене и в момент на увлечение — с прозвището кон. Поставих двете кутии със сиренето отгоре и ние потеглихме със скорост, която би правила чест на най-бързоходния валяк в света. Всичко вървеше весело, като при погребение, докато не свихме зад ъгъла. Там вятърът

грабна малко от дъха на сиренето и го блъсна право в ноздрите на нашия вихрогон. Това го разбуди. Като изпръхтя от ужас, той препусна напред със скорост от три мили в час. Вятърът продължаваше да духа към него и още преди да стигнем до края на улицата, нашият бързобегач разгъна скорост от почти четири мили в час, оставяйки зад гърба си всички недъгави хора и пълните възрастни дами.

Нужни бяха усилията на двама носачи и на самия кочияш, за да спрат коня пред гарата. Струва ми се, че те пак нямаше да могат да го спрат, ако един от носачите не се бе оказал достатъчно съобразителен, за да покрие носа на коня с носната си кърпичка и да запали малко амбалажна хартия под него.

Купих си билет и гордо тръгнах по платформата, понел със себе си сиренето, а хората се отдръпваха почтително вляво и вдясно от мен. Влакът беше претъпкан и аз трябваше да се настаня в едно купе, в което седем души бяха заели вече места. Някакъв сприхав възрастен господин възропта против това, но аз все пак влязох вътре, после поставих кутиите със сиренето върху мрежата и се свих на седалката с любезна усмивка на лице, казвайки, че денят е много топъл. Няколко минути по-късно възрастният господин едва се свърташе на място.

— Много задушно стана — рече той.

— Просто не може да се диша — добави неговият съсед.

После двамата почнаха да душат въздуха, но още при третото вдишване миризмата тъй ги удари в гърдите, че дъхът им спря, а те станаха и излязоха, без да продумат. Сетне една пълничка госпожа стана и заяви, че било срамно да се отнасят по тоя начин с една почтена и омъжена жена. Тя прибра чантата си, взе осем други вързопа и напусна купето. Останалите четирима пътника поостанаха още малко, докато накрая седящият в ъгъла мрачен мъж, който, ако можеше да се съди по дрехите и общия му вид, навярно принадлежеше към класата на погребалните посредници, неочаквано заяви, че нещо неволно му напомня умряло детенце. Тогава другите трима пътника се опитаха да се промъкнат едновременно през вратата и доста се понатъртиха.

Усмихнах се на мрачния господин и добавих нещо в смисъл, че двамата навярно ще останем сами в купето. Той отвърна с любезна усмивка и рече, че някои хора вдигат много шум за нищо. Но след време и той започна да изглежда някак подтиснат, тъй че когато

задминахме Крю, аз го поканих на чашка в бюфета. Той прие поканата и двамата с мъка се провряхме натам. Еднаж в бюфета трябваше четвърт час да крещим, да тропаме с крака и да размахваме чадърите си, преди да дойде едно девойче и да ни запита дали искаме нещо.

— Какво ще поръчате? — запитах моя спътник.

— За половин کرونا чист коняк, ако обичате — рече той в отговор, обръщайки се към девойката.

Като изпи коняка, той се оттегли тихомълком и се настани в друг вагон — нещо, което ми се стори доста подло.

От Крю нататък аз бях сам в купето, макар влакът да бе претъпкан. Пристигнахме ли в някоя гара, пътниците се втурваха към вратата, виждайки празното купе. „Насам, Мария, тук има много места!“ „Бива, Том, тук ще се настаним“ — казваха в отговор. И те притичваха насам с тежките си куфари и се блъскаха пред прозореца, за да влезнат първи. Тогава някой отваряше вратата и се изкачваше на стъпалата, но веднага залиташе назад и падаше в ръцете на следващия човек. Те се изреждаха един подир друг и душеха въздуха, после отскачаха назад и едва се сместваха в другите купета, или доплащаха разликата за първокласен вагон.

От гара Юстън аз отнесох сиренето в дома на моя приятел. На влизане в стаята жена му помириша въздуха.

— Какво се е случило? — запита ме тя. — Кажете ми всичко, дори и най-лошото.

— От сиренето е — отвърнах аз. — Том купи две кутии в Ливърпул и ме замоли да ги донеса у вас.

После изказах надеждата, че тя не ще свърже миризмата по един или друг начин с моята личност. Тя отвърна, че не е имала такава мисъл, но ще поприказва за това сирене с Том, когато той се завърне.

Моят приятел се забави в Ливърпул повече, отколкото предполагаше. Като не се завърна и на третия ден, жена му дойде да ме види.

— Какво е смятал да прави Том с това сирене? — запита ме тя.

Обясних й, че той настояваше сиренето да се пази на влажно място и никой да не го пипа.

— Едва ли някой ще се докосне до него — отвърна тя. — А той помирисал ли го е?

Предполагах, че го е помирил и добавих, че той повидиму държеше много на това сирене.

— Мислите ли, че Том ще се огорчи, ако дам някому една лира, за да го махне от къщата и да го зарови някъде?

— В такъв случай — казах в отговор — той навярно вече никога няма да се усмихне.

Някаква нова мисъл я осени.

— Искате ли да го пазите у вас до идването на Том? — запита ме тя. — Може ли да ви изпратя двете кутии?

— Госпожо — подзех в отговор, — лично аз обичам миризмата на това сирене и онзиденшното ми съвместно пътуване с него от Ливърпул насам ще се запечати завинаги в паметта ми като щастлив завършек на един приятен отпуск. В тоя свят обаче трябва да държим сметка и за другите хора. Дамата, под чийто покрив имам честта да живея, е вдовица и, доколкото ми е известно, може би и сирота. Тя възразява енергично, бих казал даже красноречиво, срещу всичко, което — нека употребя нейния израз — представлява „акт на незачитане“ спрямо нея. Инстинктивно чувствавам, че тя ще погледне на присъствието в нейния дом на това сирене на вашия съпруг като на „акт на незачитане“, а аз никога не бих искал да казват за мене, че съм проявил незачитане спрямо една вдовица и сирота.

— Правилно! — каза жената на моя приятел, ставайки на крака. — Тогава за мене не остава друго, освен да подбера децата, да се настаня с тях в някой хотел и да стоя там, докато това сирене не бъде изядено.

Тя удържа думата си и остави жилището под надзора на чистачката. Когато запитали последната дали може да понася тая миризма, тя поискала да знае за каква миризма става дума, а когато я завели съвсем близо до сиренето и й казали хубаво да го помирише, тя заявила, че долавя слаб аромат на пъпеш. Изхождайки от това, хората решили, че тая атмосфера едва ли ще навреди сериозно на чистачката. Затова я оставили в жилището.

Сметката в хотела възлязла на петнадесет лири. Като пресметнал всичко, моят приятел установил, че сиренето му струва по осем шилинга и половина на фунт. Тогава той каза, че страшно обича да хапне малко сиренце, но че това било твърде скъпо за него. Затова той реши да се отърве от двете кутии. Хвърли ги в канала, но трябваше да

ги извади от водата, понеже лодкарите се оплакали. Те твърдели, че им прилошавало. Наскоро след това, в една тъмна нощ, моят приятел отнесе сиренето в дома на покойниците при църквата и го остави там, но чиновникът по смъртните актове го открил и вдигнал страшна врява. Той казал, че това било заговор с цел да му отнемат хляба и да го оставят на улицата, като съживят мъртъвците.

В края на краищата моят приятел се отърва от двете кутии със сирене, като ги занесе в един приморски град, гдето ги заровил в пясъците на плажа. Това създаде име на града. Посетителите казваха, че не били забелязали дотогава колко свеж бил въздухът там, а години наред в града се тълпяха слабогърди и туберкулозни хора.

И тъй, колкото и да обичам тоя продукт, аз считам, че Джордж беше прав, като отказа да вземем сирене в лодката.

— Няма да пием чай в следобедите — каза Джордж (Харис посърна при тия думи), — но в седем часа ще си похапваме здравата и както трябва, съчетавайки закуската с вечерята.

Харис стана малко по-весел. Джордж предложи да вземем месни и фруктови баници, домати, плодове и зеленчуци. За пиене решихме да вземем някаква чудновата и лепкава смес, приготвена от Харис, която се забърква с вода и се нарича лимонада, а също и достатъчно чай, както и една бутилка уиски — за в случай, както каза Джордж, че преобърнем лодката.

Струваше ми се, че Джордж прекалява с тия приказки за обръщане. Човек не трябва да тръгва на път с подобни мисли в главата.

Както и да е, драго ми беше, че щяхме да вземем бутилка уиски.

Отказахме се от бира и вино. Те не бива да се пият нагоре по реката. Човек става сънлив и тромав от тях. По чашка привечер, когато се разхождате из града и се заглеждате в девойките, е все пак на място, но не пийте, когато слънцето грее и изпича главата, а ви чака тежка работа.

Преди да се разделим нея вечер, ние съставихме списък на нещата, които трябваше да се купят — един доста дълъг списък. На другия ден, в петък, накупихме всичко и отнесохме нещата на едно място, а привечер се събрахме да стягаме багажа. Взехме един голям куфар за дрехите и две кошници за храната и кухненските прибори. Преместихме масата до прозореца и струпахме всичко накуп в средата на пода, после насядахме в кръг и дълго гледахме нещата.

— Аз ще стегна багажа — заявих аз.

Гордея се с уменията си да нареждам куфари. Това е едно от многото неща, които, по мое убеждение, аз върша по-добре от всички други хора. (Понякога сам се удивлявам колко много са тия неща). Постарах се да убедя в това Джордж и Харис и им казах, че ще е по-добре да оставят всичко само на мене. Те просто побързаха да приемат предложението ми. Джордж пхна лулата в устата си и се изтегна в едното кресло, а Харис се настани в другото, запали цигара и метна крака върху масата.

Мисълта ми бе съвсем друга. Аз, разбира се, смятах Джордж и Харис да шетат насам-натам под мое ръководство, като ги отблъсквам от време на време с някоя подобна забележка: „Хей, ти там! Дай да свърша тая работа! Ето, съвсем лесно, нали?“ С една дума, щях да ги уча на работа. Това, че те ме разбраха накриво, само ме раздразни. Нищо не ме дразни повече от това да гледам други хора да стоят със скръстени ръце, докато аз работя.

Едно време живеех с едного, който просто ме караше да излизам от кожата си поради тая причина. Той се излежаваше на дивана по цели часове и ме следеше с поглед навред из стаята, където и да отидех. Той твърдеше, че за него било много полезно да гледа как си върша работата. Това го карало да чувствава, че животът не е някакъв празен блян, пълен със скука и прозявки, а истинско благородно дело, свързано с упорит труд и чувство за дълг. Просто не можел да разбере как е живял, преди да ме срещне, без изобщо да има кого да гледа, докато другите работят.

Аз обаче съм съвсем друг човек. Не мога да стоя спокойно и да гледам как друг се труди и поти. Искане ми се да стана и да надзиравам работата, да се движа наоколо и да му казвам какво да прави. Това се дължи на припрения ми нрав.

Както и да е, аз не продумах и дума и почнах да стягам багажа. Работата излезе много по-дълга, отколкото ми се струваше в началото, но накрая стегнах куфара, седнах върху него и стегнах ремъците.

— Няма ли да сложиш обувките в куфара? — рече Харис.

Вгледах се и видях, че съм забравил обувките. Такива са всички работи на Харис! Той, разбира се, не обели зъб, докато затварях куфара и стягах ремъците. А Джордж се изсмя с привичния си раздразнителен,

глупав, безсмислен гърлен смях. Двамата просто ме карат да полудявам.

Разтворих куфара и пъгнах обувките в него. После, тъкмо когато се канех отново да го затворя, някаква страшна мисъл пъкна в главата ми: дали бях прибрал моята четка за зъби? Не зная защо, но никога не съм сигурен дали съм прибрал четката си в багажа.

Тръгна ли на път, зъбната ми четка ме преследва като кошмар и трови дните ми. Присънва ми се, че не съм я взел в багажа и се събуждам целия облян в студена пот. Тогава скачам от леглото и почвам да я търся. На другото утро я прибирам в багажа още преди да съм я използвал и трябва наново да разтварям куфара, за да я намеря, а тя винаги излиза най-накрая. Сетне отново стягам багажа, но тоя път я забравям и трябва да припкам горе в последния момент, за да я взема и да я нося до гарата, увита в носната ми кърпичка.

Естествено, тоя път трябваше да извадя всяка вещ от куфара и, разбира се, пак не можах да я намеря. Разхвърлих партушините ни в приблизително онова състояние, в което навярно са се намирали преди сътворението на света, когато навред е царял пълен хаос. Разбира се, повече от осемнадесет пъти ми се случи да намеря четката на Джордж и тая на Харис, но не можах да напипам моята. Отново пренаредих всичко, като предварително повдигах и изтърсвах всяка вещ. Най-сетне намерих четката си в една обувка и пак прибрах багажа в куфара.

Когато привърших, Джордж попита дали сапунът е прибран. Отвърнах, че не давам и пет пари дали сапунът е прибран или не, и шумно затворих куфара, а после пристегнах и ремъците. Тогава установих, че съм сложил вътре и тютюневата си кесия. Трябваше отново да разтварям куфара. Към десет часа и пет минути вечерта той беше окончателно готов и сега предстоеше да се наредят кошниците с провизиите. Харис каза, че до момента на тръгването ни остават по-малко от дванадесет часа, а после заяви, че ще е по-добре Джордж и той да свършат останалото. Съгласих се и седнах, а те се хванаха на работа.

Двамата започнаха някак весело, с очевидното намерение да ми покажат как трябва да се стягат вещи за път. Аз не се обаждах. Само седях и чаках. Обесят ли Джордж, Харис ще остане най-лошият опаковач на света. Съзерцавах купищата чинии и чаши, канчета и

шишета, буркани и сладкиши, спиртници и баници, и всякакви други работи, и нищо не ми подсказваше, че скоро ще падне много смях.

Тъй и стана! Още в самото начало те счупиха една чаша. Това бе първият им подвиг. Извършиха го сякаш за да покажат на какво са способни и да привлекат вниманието ми върху себе си. Сетне Харис постави буркана с ягодово сладко върху един домати и той се сплеска. Трябваше да изгребат домата с чаена лъжичка.

Сега дойде ред на Джордж да се прояви и той стъпи върху пакета с масло. Нищо не им казах, но се преместих и седнах на ръба на масата, за да ги наблюдавам отблизо. Това ги ядоса повече от всяка забележка, която бих могъл да им отправя. Не можеше да има съмнение в това. Те почнаха да нервничат. Стъпваха върху отделни предмети, поставяха други зад гърбовете си и не можеха да ги намерят, когато им трябваша, положиха сладкишите на дъното и наредиха потезки неща най-отгоре, тъй че тортите просто се смазаха, а солта поръсиха навред. Що се отнася до маслото, и до днес не съм виждал други двама души да се оплескат дотолкова с мазнина за шилинг и два пенса!

Когато Джордж успя да отлепи маслото от чехъла си, те се опитаха да го напъхат в чайника. Маслото не можеше да влезе, а онази част от него, която се пъхна вътре, не искаше да излезе. Те най-сетне го изстъргнаха и го положиха върху един стол, а Харис седна отгоре и то се залепи за него, а в това време двамата го търсеха навред из стаята.

— Честна дума, оставих го ей на оня стол! — заяви Джордж, взирайки се в празната седалка.

— Видях те да го оставяш там само преди минутка — добави Харис.

Те тръгнаха отново да обикалят стаята, за да търсят маслото, сетне се срещнаха в средата и се загледаха един в друг.

— Просто невероятно! — възкликна Джордж.

— Същинска загадка! — отекна Харис.

Тогава Джордж сви зад гърба на Харис и видя маслото.

— Ей къде е било през цялото време! — извика той с нотка на негодувание в гласа.

— Къде? — викна и Харис, обръщайки се кръгом.

— Стой мирно! — прогърмя Джордж и се спусна към него.

Откачиха маслото и го натикаха в чайника.

Монтморенси, естествено, взимаше участие във всичко. Неговата главна цел в живота е да се пъха навред, да пречи на всички и да получава ругатни. Ако може да се мушне някъде, където е най-малко желан, а сетне да подлудява хората и да ги кара да го замерват с едно-друго по главата, тогава той смята, че не е прахосал деня напразно. Най-съкровената мечта и главна цел на тоя пес е да накара някой да го стъпче с крак, а после да го проклина поне един час. Смогне ли да стори това, самотнието на Монтморенси става наистина непоносимо.

Той идваше и сядаше върху отделни вещи тъкмо когато те трябваше да бъдат прибрани в багажа. Живееше повидимому с твърдото убеждение, че Харис и Джордж все търсят неговия студен и влажен нос, колчем протягат ръка за нещо. Пъхна лапата си в мармалада, задяваше се с чайните лъжички и се държеше тъй, сякаш лимоните са плъхове — успя да влезе в кошницата и да убие три от тях, преди Харис да го цапне с тигана по главата.

Харис твърдеше, че насъсквам кучето. Ни най-малко не го насъсквах. Човек няма защо да насъсква пес като тоя. Ако кучето върши подобни неща, то е заради естествения и първичен инстинкт, който е вроден в него.

Опаковането на вещите завърши в дванадесет часа и петдесет минути след полунощ. Харис седна върху голямата кошница и изказа надеждата, че нищо не ще се окаже счупено. Джордж на свой ред заяви, че ако нещо е трябвало да се счупи, то вече се е счупило, и това разсъждение сякаш го утеши. Той добави, че вече му се спи. На всички ни се спеше. Харис трябваше да спи при нас тая нощ и затова тримата се качихме горе.

Хвърлихме жребий за леглата и на Харис се падна да спи с мен.

— Къде предпочиташ да спиш, Джей? — подзе той. — Вътре или накрая?

Казах в отговор, че изобщо предпочитам да спя вътре в леглото. Той намери фразата за стара и изтъркана.

— В колко часа да ви събудя? — запита ни Джордж.

— В седем! — рече Харис.

— Даже в шест — казах аз, защото исках да напиша няколко писма.

Двамата с Харис малко се посдърпахме по въпроса, но накрая разделихме разликата и се установихме на шест часа и половина.

— Събуди ни в шест и половина — казахме на Джордж.

Джордж не отговори. Като отидохме при него, двамата видяхме, че той трябва да е заспал преди доста време. Тогава поставихме ваната тъй, че той да се катурне в нея на другото утро още при ставане от леглото. Сетне и ние легнахме да спим.

ГЛАВА V

ГОСПОЖА Л. НИ СЪБУЖДА — МЪРЗЕЛИВЕЦЪТ ДЖОРДЖ — ИЗМАМАТА С ПРОГНОЗАТА ЗА ВРЕМЕТО — БАГАЖЪТ НИ — ПОКВАРЕНИЯТ ХЛАПАК — ТЪЛПА ОТ ХОРА НИ ЗАГРАЖДА — ПОТЕГЛЯМЕ ТЪРЖЕСТВЕНО И ПРИСТИГАМЕ НА ГАРА ВАТЕРЛОО — БЛАЖЕНОТО НЕВЕЖЕСТВО НА СЛУЖИТЕЛИТЕ В КОМПАНИЯТА НА ЮГОЗАПАДНИТЕ ЖЕЛЕЗНИЦИ ОТНОСНО ТАКИВА ОБИКНОВЕНИ НЕЩА КАТО РАЗПИСАНИЕТО НА ВЛАКОВЕТЕ — НИЕ ПЛАВАМЕ ВЪРХУ ВЪЛНИТЕ В ЕДНА ОТКРИТА ЛОДКА

На другото утро ме разбуди госпожа Попетс.

— Знаете ли, сър — подзе тя, — че вече е девет часа?

— Девет какво? — провикнах се и се размърдах.

— Девет часа — отвърна тя през дупката на ключалката. — Вече мислих, че ще се успите.

Събудих Харис и му казах какво е положението.

— А аз мислех, че ти искаше да станеш в шест часа — отвърна той.

— Точно така — рекох. — А защо не ме събуди?

— Как да те събудя, когато ти не ме разбуди! — възрази Харис. — Сега няма да се доберем до реката преди дванадесет. Просто се чудя как изобщо си решил да станеш!

— Хм! Имаш късмет, че станах! — Ако не те бях разбудил, щеше да лежиш тъй цели две недели.

Тъй се ежехме един срещу друг през следващите няколко минути, но спряхме поради предизвикателното хъркане на Джордж. За първи път от момента на разбудянето ни това хъркане ни напомни за неговото съществуване. Ей го там, проснат на гръб върху леглото, с широко отворена уста и щръкнали колене — същият, който ни питаше в колко часа да ни разбуди.

Не зная защо, но самата гледка на спящ човек, когато аз вече съм станал, просто ме подлудява. Възмущавам се да гледам как ценните часове от живота на човека — тия безценни мигове, които никога не могат да се върнат — се изхабяват безсмислено в животински сън.

Ето че и Джордж пропиляваше в отвратителна леност безценния дар на времето — неговия драгоценен живот. За всяка секунда от тоя живот той щеше след време да дава отчет, а сега допускаше миговете

да се нижат неизползвани. А в тоя час той би могъл да бъде на крака и да се тъпче с яйца и шунка, да дразни кучето или да любезничи с прислужницата, вместо да се изтяга там, потънал във вцепенено забвение.

Това бе една ужасна мисъл. Тя очевидно бе поразила и мене, и Харис в същия миг. Двамата решихме да го спасим и това наше благородно намерение ни накара да забравим започнатия спор. Нахвърлихме се върху Джордж и смъкнахме завивките му, а Харис го удари с чехъла си, после викна в ухото му и той се разбуди.

— Какво става? — запита Джордж, изправяйки се в леглото.

— Хайде ставай, сънливецо! — викна Харис. — Вече е десет без четвърт.

— Какво! — изрева Джордж и скочи от леглото право във ваната. — Кое магаре постави тук това нещо?

Казахме му, че само един глупак не би видял ваната.

Облякохме се, но още не стигнали до тънкостите на тоалета и всички се сетихме, че сме прибрали в багажа четките за зъби, четката за коса и гребена (тая четка за зъби някой ден сигурно ще ме вкара в гроба), та трябваше да слезем долу и да ги извадим от куфара. Когато свършихме и това, Джордж поиска приборите за бръснене. Казахме му, че тоя ден ще трябва да ходи небръснат, понеже няма отново да отварям куфара било за него, било за някой друг като него.

— Не ставайте смешни! — отвърна той. — Нима мога да отида в Сити в тоя вид?

Разбира се, това бе твърде жестоко по отношение на Сити, но нас не ни интересуваха хорските страдания. Както се изрази Харис с обичайния си груб език, хората от Сити щяха да преглътнат обидата.

Слязохме долу за закуска. Монтморенси бе поканил две други кучета да дойдат, за да го изпратят, и те се боричкаха от скука пред прага на къщата. Успокоихме ги с един дъждобран и седнахме да закусим с пържоли и студено говеждо месо.

— Най-важното е хубавичко да похапнем на закуска — подзе Харис и сложи две пържоли пред себе си, казвайки, че ще побърза да ги изяде, докато са още топли, тъй като студеното говеждо могло да почака.

Джордж грабна вестника и ни прочете нещастните случаи с лодки по реката, а също и прогнозата за времето, която гласеше:

„Студено, дъждовито, с временно разкъсване на облачността (какво ли по-ужасно би могло да съществува в тая прогноза), гръмотевична дейност в отделни места, източен вятър, общо понижение на атмосферното налягане в централните графства (до Лондон и Ламанша) и спадане на барометъра.“

Струва ми се, че от всички безсмислени глупости, с които ни тровят живота, тая измама с „прогнозата за времето“ е наистина най-противната. Тя „предсказва“ тъкмо онова, което се е случило вчера или завчера, и точно обратното на това, което ще стане днес.

Спомням си как опропастих един почивен ден към края на миналата есен, понеже се вслушах в прогнозата за времето, напечатана в един от местните вестници. „За днес се очакват проливни дъждове с гръмотевични бури“ — съобщаваше вестникът в събота и ние се отказахме от намисления излет и стояхме цял ден в стаята, очаквайки дъжда. А край къщата ни минаваха файтони и двуколки, пълни с весели и жизнерадостни хора, и слънцето сияеше без нито едно облаче на небето.

— Аха! — казвахме ние, като ги гледахме през прозореца. — Ще се върнат мокри като мишки!

Представяхме си колко мокри щяха да се върнат тия хора, усмихвахме се под мустак и се отдръпвахме от прозореца, после стъкмявахме огъня в камината, изваждахме книгите си и почвахме да нареждаме колекциите си от водорасли и мидени черупки. Към пладне слънцето проникна навред в стаята, горещината стана просто непоносима и ние вече се питахме кога най-сетне ще рукнат проливните дъждове, придружени от краткотрайни гръмотевични бури.

— Ще видите какъв дъжд ще записка следобед! — казвахме си един на друг. — Ех, как ще се измокрят ония! Ще има смях да падне.

Към един часа дойде хазяйката и ни запита дали няма да се поразходим, тъй като времето било прекрасно навън.

— Не, не — заотвърщахме ние и хитро се усмихвахме. — Не и ние! Никак не ни се иска да ни вали дъжд!

И когато следобедът вече преваляше, а все още нямаше ни то помен от дъждове, ние се опитвахме да се ободряваме един друг с мисълта, че дъждът ще рукне изведнъж, и то тъкмо когато хората са поели обратния път и се намират далече от всякакъв подслон, тъй че

ще се измокрят до кости. Но нито една капка не падна от небето. Прекрасният ден завърши и премина в чудно хубава нощ.

На другото утро прочетохме, че ще бъде „хубав, ясен ден, много топло“. Навлякохме леки дрехи и тръгнахме на разходка, а само подир половин час заваля силен дъжд и се появи студен, пронизващ вятър. Дъждът и вятърът продължиха до вечерта. Върнахме се в къщи всеки с простуда и ревматични болки навред по тялото и побързахме да си легнем.

Времето не е лъжица за моята уста. Никак не е по силите ми да проумея прогнозите. За мене барометърът е безполезен — той заблуждава не по-малко от прогнозите във вестниците.

В една странноприемница в Оксфорд, в която живях известно време миналата пролет, висеше един такъв барометър. Когато пристигнах в странноприемницата, той сочеше „ясно време“, а навън валеше неспирно и бе валяло през целия ден. Никак не можех да разбера това. Чукнах с пръст барометъра, а стрелката подскокна и вече сочеше „голяма суша“. Прислужникът поспря на минаване край мен и рече, че стрелката сочи навярно какво време ще имаме на другия ден. Отвърнах в смисъл, че барометърът може би си спомня времето от преди една неделя.

— Не, не вярвам — отвърна прислужникът.

На другото утро пак чукнах барометъра и той се покачи още повече, а дъждът продължаваше да се стеле още по-силно. В сряда отидох и го тупнах още еднаж, а стрелката се завъртя към „ясно време“, „много суша“ и „голяма горещина“, но винтът я спря и тя не можа да отиде по-нататък. Тя се постара, доколкото можа, но инструментът бе направен тъй, че да не може да предсказва още по-хубаво време, без да се пръсне на парчета. Той очевидно искаше да продължава в тоя дух и да предскаже суша, пълно безводие, слънчев удар, пясъчни бури и други подобни неща, но винтът възпираше стрелката и тя трябваше по неволя да се задоволи с най-обикновения текст „много суша“ време“, срещу който се бе спряла.

В това време дъждът продължаваше да се лее като из ведро и пониската част на града бе залята от реката, която бе излязла от коритото си.

Не можеше да има никакво съмнение, според думите на прислужника, че рано или късно ще настъпи продължителен период на

хубаво, просто великолепно време. Той прочете на глас няколко стиха, написани току над инструмента — оракул.

*За дълъг срок предскажеш ли,
сам казаното забрави.
Предсказваш ли за час, за два, за три,
тъй дълго то ще продължи.*

Хубаво време въобще не настана през това лято. Предполагам, че оная времегадателна машина е имала пред вид времето през следващата пролет.

А има и нов вид барометри — дълги и прави. Тях изобщо не мога да проумея. В едната половина личи времето към десет часа в предобедна на вчерашния ден, а в другата половина — времето към десет часа в предобедна на днешния ден, но човек, както знаете, невинаги може да отиде при барометъра в толкова ранен час. Той се качва и пада при дъжд и хубаво време, с по-силни или по-слаби ветрове. На единия край пише „из“, а на другия — „се“ (какво общо има това „се“ с барометъра?), а потупате ли го, той нищо не показва. При това трябва да го нагодите към морското равнище и да го приведете към скалата на Фаренхайт, а даже и тогава никак не е ясно какво ще се получи.

Но кому ли е потрябвало да знае какво ще бъде времето! И без това ще е лошо — такава, каквото настане, тогава защо да се изтезваме предварително, като се интересуваме за прогнозата? Измежду гадателите на времето нам се харесва оня старец, който, срещнат в някое особено мрачно утро, когато на нас тъй много се иска да е ясно, оглежда хоризонта с явно вещ поглед и казва:

— Не, господине, струва ми се, че ще се изясни. Слънцето все ще пробие облаците, господине.

— Ето, той сигурно знае — казваме ние, като му пожелаваме добра сполука и поемаме нататък. — Чудно е как тия стари хора винаги познават какво ще бъде времето?

И към тоя човек в гърдите ни напират приятелски чувства, които съвсем не се изпаряват поради обстоятелството, че времето изобщо не се прояснява, а дъждът продължава упорито да ръми през целия ден.

„Той направи каквото можа“ — мислим ние.

А към човека, който ни предрича лошо време, ние питаем, напротив, само лоши и пълни с мъст чувства.

— Как, ще се оправи ли времето? — весело подвикваме на минаване край него.

— Не, господине. Мисля, че тъй ще си остане през целия ден — отвръща той и поклаща глава.

— Дърт глупак! — мърморим ние. — Че какво ли може той да знае за времето! — И ако неговите предсказания се сбъднат, ние се връщаме обратно, изпълнени с още по-голяма злоба към него и с някакво смътно чувство, че той отчасти е виновен за лошото време.

Уреченото утро беше твърде ясно и слънчево, та смразяващите кръвта съобщения на Джордж за „падане на барометъра“, за „циклона, преминаващ косо над Южна Европа“, и за „повишение на налягането“ не ни направиха особено впечатление. Като разбра, че не е в състояние да понижи настроението ни и че напразно си губи времето, той отмъкна папиросата, която грижливо бях свил за себе си, и си отиде.

Тогава двамата с Харис прибрахме малкото неща, останали върху масата, дотътрихме багажа до стъпалата пред прага на къщата и зачакахме да мине някой файтонджия.

Когато струпахме на място всичкия багаж, той никак не изглеждаше малко: големият куфар, ръчната чанта, двете кошници, едно обемисто валмо от черги, четири-пет балтона и шлифера, няколко дъждобрана и една диня в отделна чанта, понеже беше твърде обемиста, за да се вмести в другия багаж, няколко фунта грозде в друга чанта, един японски книжен чадър и един тиган, който беше прекалено дълъг, за да се побере в багажа, та трябваше да го увием в амбалажна хартия.

Багажът наистина изглеждаше твърде много и двамата с Харис започнахме да се чувствуваме някак неловко, макар да не виждах защо трябваше да изпитваме подобно чувство. Нито един файтон не мина, но няколко празноскаращи момчета се насъбраха край нас, повидиму привлечени от любопитната гледка.

Момчето на Бигсови първо дойде при нас. Бигс е нашият зеленчукопродавец, ненадминат в едно отношение — да подбира и държи на работа като разносвачи най-разпуснатите и безнравствени малчугани, които цивилизацията е създала до ден-днешен. Ако в

квартала стане някоя по-голяма пакост, всички знаем, че тя е дело на най-новия помощник на Бигс. Разправят, че когато бе извършено убийството на улица Грейт-Корам, живущите по нашата улица веднага решили, че в дъното на цялата работа се крие тогавашното момче на Бигс. И ако то не било в състояние да докаже пълното си алиби при строгия разпит, на което било подложено от живущия в дом № 19 (подпомогнат от съседа от № 21, който случайно се намирал на стълбището по това време), щяло е здравата да си изпати. Не познавах тогавашното момче на Бигс, но като съдя по неговите приемници, едва ли бих отдал голямо значение на това алиби.

Както вече казах, момчето на Бигс се зададе откъм ъгъла на улицата. То очевадно бързаше за някъде, когато го зърнахме, но позабави хода и вторачи поглед, като видя мене и Харис, Монтморенси и струпаните край нас вещи. Двамата с Харис го изгледахме накриво. Това би могло да докачи едно по-чувствително същество, но по правило момчетата на Бигс не са толкова деликатни. То се закова на място само на един ярд от стъпалата пред входа, облегна се на желязната ограда, захапа една сламка и впери поглед в нас. Очевидно бе решило да види какво ще става по-нататък.

Подир минута по насрещния плочник на улицата се появи момчето на бакалина. Бигсовият хлапак викна към него:

— Хей, тия от партера на четиридесет и втори се изнасят!

Момчето на бакалина прекоси улицата и застана от другата страна на стълбището. След това младият човек от обуцарския магазин се присъедини към Бигсовото момче, а надзирателят за празните кутии от „Сините стълбове“ зае самостоятелно положение до бордюра на плочника.

— Те май няма да умрат от глад, нали? — каза младежът от обуцарския магазин.

— И ти щеше да вземеш едно-друго със себе си — подзе оня от „Сините стълбове“, — ако си намислил да преплаваш океана с една малка лодка.

— Те не смятат да преплават океана — възрази момчето на Бигс. — Ще тръгнат да дирят Станли.^[1]

По това време край нас се бе насъбрала цяла тълпа и хората се питаха какво се е случило. Едни от тях (по-младите и по-лекомислените) считаха, че ще има сватба, и изтъкваха Харис като

жених, докато по-възрастните и сериозни хора клоняха към мнението, че ще има погребение, и сочеха мен като вероятния брат на покойника.

Най-сетне се зададе празен файтон (когато не са нужни, празни файтони минават по правило по три на минута из тая улица, въртят се насам-натам и само пречат на пешеходците).

Успяхме как да е да вместим багажа и себе си във файтона, отблъснахме с ритници неколцина от приятелите на Монтморенси, които очевидно бяха дали обет никога да не се разделят с него, и потеглихме, изпровождани от веселите възгласи на тълпата и един морков, отпратен към нас за „добър път“ от момчето на Бигс.

Пристигнахме на гара Ватерлоо в единадесет часа и попитахме откъде потегля влакът, който трябва да тръгне в единадесет и пет минути. Никой, разбира се, не знаеше това. На гара Ватерлоо никой никога не знае откъде ще потегли един или друг влак, или пък накъде ще върви, когато най-сетне тръгне, или нещо друго от тоя род. Носачът, който взе багажа ни, бе на мнение, че влакът ще потегли от втора платформа, но един друг носач, с когото той обсъди тоя въпрос, бил чул да казват, че влакът ще потегли от първата платформа. От друга страна, началникът на гарата беше уверен, че нашият влак ще потегли от околградската платформа.

За да сложим край на спора, ние се качихме горе и се осведомихме от дежурния по движението. Той ни съобщи, че току-що бил срещнал някакъв човек, който казвал, че бил видял влака ни на третата платформа. Отидохме на третата платформа, но тамошните отговорници заявиха, че според тях тоя влак бил по-скоро експресът за Саутхамптън или може би отклонението за Уиндзор. Те бяха категорични, че това не е влакът за Кингстън, макар и да не можеха да кажат защо мислят така.

Тогава носачът каза, че влакът ни вероятно е оня на горната платформа — струвало му се, че познава тази композиция. И тъй, отидохме на горната платформа, намерихме машиниста и го запитахме дали ще отпътува за Кингстън. Машинистът отвърна, че той, разбира се, не може да твърди това със сигурност, но че е склонен да вярва, че ще отпътува натам. Но всеки случай, ако той не бил тръгващият в 11 и 05 за Кингстън, тогава почти положително бил насроченият за 9 и 32 часа до Вирджиния Уотър или експресът за 10 часа за остров Уайт, или някъде в това направление, и че ще разберем всичко, когато

пристигнем там. Пъгнахме половин крона в ръката му и го замолихме да бъде тоя от 11 и 05 часа за Кингстън.

— По тая линия никой никога няма да узнае кои сте и накъде отивате — подзахме ние. — Познавате пътя. Измъкнете се тихичко и идете в Кингстън.

— Па знам ли, господо! — отвърна тоя благороден човек. — Някой влак все трябва да отиде до Кингстън. Аз ще ида, но дайте ми оная половин крона.

Тъй пристигнахме в Кингстън по Лондонската югозападна железопътна линия.

Впоследствие научихме, че влакът, с който бяхме пристигнали, в същност бил пощенският за Екзетър и че го търсили часове наред в гара Ватерлоо, гдето никой не могъл да каже какво било станало с него.

Нашата лодка ни чакаше в Кингстън, току под моста. Към нея насочихме стъпките си, положихме вещите вътре и всеки зае мястото си.

— Всичко в ред ли е, господине? — запита лодкарят.

— В ред! — отвърнахме ние и с Харис на лопатите, аз на кормилото, а Монтморенси, нещастен и крайно подозрителен, седнал на носа, се плъзнахме стремително по реката, която трябваше да бъде наш дом за следващите две недели.

---

[1] Х. М. Станли (1841–1904) — виден английски изследовател на Африка. — Б.пр. ↑

ГЛАВА VI

КИНГСТЪН — ПОУЧИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ ВЪРХУ РАННАТА ИСТОРИЯ НА АНГЛИЯ — ПОУЧИТЕЛНИ
НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ ДЪРВОРЕЗБАТА И ЖИВОТА ИЗОБЩО — ПЕЧАЛНИЯТ СЛУЧАЙ СЪС СТИВИНГЪ
МЛАДШИ — РАЗМИШЛЕНИЯ ВЪРХУ ДРЕВНОСТТА — ЗАБРАВЯМ, ЧЕ ДЪРЖА КОРМИЛОТО —
ЛЮБОПИТЕН ЗАВЪРШЕК — ЛУТАНИЦАТА В ХАМПТЪН КОРТ — ХАРИС КАТО ВОДАЧ

Утрото беше великолепно — в късна пролет или ранно лято, според личните ви предпочитания, когато нежният блясък на тревата и листата помръква в по-тъмнозелено; и годината прилича на хубава девойка, усетила странните пробуждащи тръпки на жената в нея.

Живописните крайни улички на Кингстън, спускащи се към брега на реката, тъй причудливи в ярките слънчеви лъчи, лъскавата река с бавно движещите се салове, сенчестата крайбрежна пътека, добре поддържаните вили по отвъдния бряг, Харис в жакет с червени и оранжеви ивици, задъхан при лопатите, и сивият древен дворец на Тюдорите, който се открояваше на моменти в далечината — всичко се превръщаше в някаква блеснала на слънцето картина, много светла, но спокойна, тъй пълна с живот и все пак толкова тиха, че макар да беше още ранно утро, чувствувах как се унасям в мечти и възделения.

Мислех си за Кингстън, или Кинингстън, както са го наричали някога, когато саксонските крале са били коронясвани в него. Великият Цезар преминал реката на това място и римските легиони са станували по гънките на тези възвишения. Цезар, както в по-късни години и Елизавета, е станувал просто навсякъде, но е бил по-достопочтен от добрата кралица Беси; той не е нощувал в кръчмите.

Тя е била съвсем луда по кръчмите, тая кралица-дева на Англия. Едва ли има що-годе прилична кръчма на десет мили околоръст Лондон, в която тя да не е надникнала или поспряла, или нощувала в едно или друго време. Чудя се, да речем, ако Харис вземе да тръгне по нов път и стане велик и добър мъж, и бъде избран за министър-председател, и сетне умре, дали ще поставят надписи по кръчмите, в които е благоволявал да поспира: „Харис на чаша бира в това заведение“, „Харис изпи две чаши студено шотландско уиски през

лятото на 1888 година“, „Харис беше изритан отгук през декември 1886 година“.

Не, те биха били твърде многобройни! Прочути ще станат по-скоро онези кръчми, в които той никога не ще е влизал. „Единственото заведение в южен Лондон, в което Харис не е пил нито глътка алкохол“. Хората ще се стичат да видят каква ли е могла да бъде причината.

Колко ли е мразил Кинингстън горкият слабоумен крал Еди! Пиршеството по случай коронасването му се оказало пряко неговите сили. Може би натъпканата със захаросани сливи глава на глиган не е била по вкуса му (зная, че и на мен не би харесала) или е препил бяло вино с медовина, та се измъкнал от шумния пир, за да си открадне един тих час на месечина със своята възлюбена Елгива.

Навярно от решетъчното прозорче, застанали ръка в ръка, те са гледали кротките лунни лъчи в реката, докато от далечните зали шумният пир е долитал на пресекулки, ту тихо, ту бурно.

Изведнъж грубият Одо от Сен-Дънстън насила нахлува в тихата стая и изрича куп нелепи обиди към миловидната кралица, сетне помъкват горкия Еди назад, към шума и врявата на пияната сган.

Години по-късно, под гърма на бойната музика, саксонските крале и саксонските пиршества са били погребани редом едни с други и величието на Кингстън залязло за известно време, за да възкръсне още веднъж, когато Хамптън Корт станал дворец на Тюдорите и на Стюартите, а кралските шлепове обтягали въжета към крайбрежните колове и придворни с пъстри одежди кипро са слизали по стълбата към реката, за да извикат: „Хей, лодкарю, дай сала насам, за бога!“

Много от старите къщи наоколо съвсем ясно напомнят дните, в които Кингстън е бил кралска резиденция и в него са живели благородници и придворни, а дългият път към дворцовите порти весело се е огласял цял ден от тракането на оръжия, възправящи се коне, шумоленето на коприна и кадифе, както и от хубави лица. Големите обширни къщи, с техните еркери и решетъчни прозорци, с огромни камини и заострени покриви сякаш носят повей от дните на тесните панталони, втъкнати във високи чорапи, на плътно прилепнали към тялото контоши и общити с бисери поясоци, а също и на сложни псувни. Те са били издигнати в дните, „когато хората умеели да строят“. Яките червени тухли са се споили още по-твърдо с

течение на времето, а дъбовите стълбища не скърцат и грухтят, когато някой се опитва бавно да слиза по тях.

Понеже става дума за дъбови стълбища, в паметта ми възкръсва великолепното стълбище с дърворезба в една от старите къщи на Кингстън. Сега сградата е превърната в магазин, но някога тя очевидно е служила за жилище на важна личност. Един мой приятел, който живее в Кингстън, влезнал веднъж в магазина да си купи шапка и в момент на слабост пъхнал ръка в джоба си и платил за нея без никакво колебание.

Търговецът, който познавал приятеля ми, естествено се позачудил изпървом, но скоро се окопитил и понеже чувствувал, че е желателно да се стори нещо за поощряване на подобни постъпки, запитал нашия герой дали би искал да разгледа красиви резби върху дъб. Моят приятел отговорил утвърдително, а търговецът на часа го превел през магазина и нагоре по стълбището на къщата. Перилата представлявали прекрасни произведения на това изкуство, пък и стената била покрита с дъбови тапети чак догоре, с такава дърворезба по тях, която би правила чест на един дворец.

От стълбището те влезли в салона — голяма, светла стая, облепена с донякъде чудновати, но все пак свежи книжни тапети със син фон. Впрочем, в салона нямало нищо забележително и моят приятел се позачудил защо са го довели там. Собственикът отишъл до една от стените и почукал книжните тапети. Те издали звук като от дърво.

— Дъб — обяснил той. — Всичко е дъб с резба чак до тавана, също такъв, какъвто видяхте по стълбището.

— Но, дявол да го вземе, човече! — възкликнал моят приятел. — Наистина ли си покрил дърворезбата на дъба със сини тапети?

— Да — бил отговорът. — Скъпичко излезе. Най-напред трябваше да обкова дърворезбата с шперплат, разбира се. Но сега салонът се развесели. По-рано имаше страшно мрачен вид.

Не мога да твърдя, че хвърлям вината изцяло върху тоя човек (това, без съмнение, много ще го зарадва). От негова гледна точка, а това ще е становището на всеки стопанин, който се стреми да гледа на живота колкото се може по-леко, а не като някой стар маниак за старини, той има право. Дъбовата резба е много приятна за окото и е добре да имаш малко от нея, но тя безспорно ще е твърде подтискаща

обстановка за хора, които нямат вкус към тия неща. На тях все ще им се струва, че живеят в черква.

Не, печалното в този случай е, че този човек, който нямал вкус към дъбовата дърворезба, е трябвало да живее в салон, украсен догоре с дърворезба, докато хора, които обичат дърворезбата, трябва да плащат луди пари, за да се снабдят с такава. Изглежда, че така е нареден светът. Всеки има това, което не му трябва, а други притежават онова, което той желае да има.

Женените мъже имат жени, но те сякаш не им трябва, а млади ергенчета се вайкат, че не могат да си намерят съпруги. Бедни хорица, които едва се изхранват, имат по осем здрави, ячки дечица. Богати стари съпружески двойки, които нямат кому да оставят парите си, умират бездетни.

А има и девойки с почитатели. Девойките с почитатели не дават пет пари за тях. Те твърдят, че предпочитат да нямат почитатели, та да не си губят времето с тях, и се чудят защо почитателите им не се запретнат да ухажват госпожица Смит и госпожица Браун, които са най-обикновени и малко възстарички, а си нямат поклонници. Що се отнася до тях самите, те нямат нужда от такива. Решили са да не се омъжват.

Няма смисъл да ровим повече в тия неща; те правят човека толкова тъжен!

В нашето училище имаше едно момче и ние го наричахме Станфорд и Мертън. Истинското му име беше Стивингз. Никога не съм виждал толкова странно момче. Струва ми се, че то наистина обичаше да учи. Навличаше си страшни неприятности, задето седи до късно в леглото и учи гръцки, а човек просто не можеше да го откъсне от френските неправилни глаголи. Главата му беше пълна с какви ли не чудати и неестествени мисли — че трябвало да бъде гордост на родителите си и чест на училището ни; и то копнееше да получава награди, да порасне и да стане учен; и имаше всякакви други слабоумни идеи. Не бях срещал такова странно същество, и все пак безобидно като неродено бебе.

Така или иначе, това момче редовно се разболяваше два пъти седмично, та не можеше да ходи на училище. Едва ли някое друго момче е могло да се разболява като тоя Станфорд и Мертън. Ако на десетина мили околоръст се чуеше за някаква болест, то заболяваше

от нея и здравата заболяваше. В горещите летни дни го хващаше бронхит, а по Коледа заболяваше от сenna треска. След шестседмична засуха то се сковаваше от ревматизъм; а излезеше ли навън в някой мъглив ноемврийски ден, се връщаше слънчасало.

Една година взеха, че упоиха бедното момче, извадиха му всичките зъби и му поставиха изкуствени челюсти, понеже то страдаше от ужасен зъбобол; но тогава болката се превърна в невралгия и ухобол. Винаги страдаше от простуда, освен веднъж, и то в продължение на девет седмици, докато лежеше болно от скарлатина; и все не можеше да се отърве от премръзване на пръстите. През големия страх от холерна епидемия в 1871 година нашият край остана съвсем незасегнат. В цялата енория се чу само за един случай, и тоя случай беше с малкия Стивингз.

Разболееше ли се, трябваше да лежи на легло, да яде пилета, крем карамел и грозде от парниците; и то лежи и хълца, понеже не му позволяват да пише латинските си упражнения, а немската граматика скрили от него.

А те, останалите момчета, които на драго сърце бихме пожертвували десет учебни срока за един-едничък ден на болест и ни най-малко не ламтяхме да дадем повод на родителите си да се гордеят с нас, не можехме да хванем даже и лека простуда във вратните жили. Играехме на течение и от това ни ставаше по-добре, дори се чувствувахме по-бодри; и гълтахме какво ли не, за да се разболеем, а това ни отваряше апетит и ни караше да пълнеем. Каквото и да измислехме, все не можехме да се разболеем до започването на ваканциите. Тогава, в деня на разпуса, се простудяхме, хвацахме коклюш и всякакви разстройства, които продължаваха до новия учебен срок, когато, въпреки всевъзможните ни хитрини изведнъж оздравяхме и се чувствувахме по-добре от всякога.

Такъв е животът; и ние сме като окосена трева, сложена в пещ, за да съхне.

Но да се върнем към въпроса за резбата върху дъб. Те трябва много да са разбирали какво е художествено и хубаво, тия наши прапрадеди. Така или иначе, всички наши съкровища на изкуството днес представляват изкопани от земята най-обикновени дреболии от преди триста или четиристотин години. Понякога се чудя дали наистина има нещо действително красиво в старите супени паници,

бирени чаши и ножици за свещи, които тъй много ценим днес, или само ореолът на времето по тях ги прави толкова прелестни за нашите очи? „Старите сини съдини“, които окачваме за украса по стените, са били обикновени домашни прибори преди няколко века; а розовите пастири и жълтите пастирки, които подаваме от ръка на ръка на гостите си, за да се възхищават от тях и да се преструват, че имат усет към хубавото, са били най-обикновени съдове за украса над камините, които майките в осемнадесетия век навярно са давали на кърмачета да ги смучат, когато се разплачат.

И за в бъдеще ли ще бъде така? Нима днешните високоценени предмети винаги ще представляват дреболиите от прежния ден? Нима цели поредици от нашите чинии с върбови рисунки ще украсяват полиците над камините на знатните хора в 2001 година? Нима белите чашки с позлатени ръбове и нарисуваното извътре красиво златно цвете (от неизвестен вид), които нашата Сара Джеймс чупи сега от чисто нехайство, няма да бъдат грижливо заплетени, поставени на конзоли и избърсвани само от стопанката на къщата?

Ето кучето от китайски порцелан, което краси спалнята. В наетото от мене мебелирано жилище. То е бяло. Очите му са сини. Носът му е нежно червен с черни точки. Главата му е странно вирната, а изражението му е любезно до самия предел на тъпотата. Лично аз не изпадам във възторг пред него. Като художествено произведение то просто ме дразни. Някои нетактични приятели се подиграват с него, пък и самата ми хазайка никак не му се радва и обяснява присъствието му с обстоятелството, че то ѝ е било подарено от нейната леля.

Но след двеста години е повече от вероятно това куче да бъде изровено някъде без крака и със счупена опашка. Ще го продадат като стар китайски порцелан и ще го сложат в стъклен шкаф. И хората ще си го подават от ръка на ръка и ще се възхищават от него. И ще бъдат поразени от чудната дълбочина в оцветяването на носа и ще умуват колко ли красива ще да е била загубената част от опашката.

Ние в днешния век не съзираме красотата на това кученце. Премного сме свикнали с него. То е като залеза и звездите: не изпадаме в страхопочитателно благоговение пред тях, понеже са ни твърде познати. Така и с това кученце от порцелан. В 2288 година хората ще припаднат от възторг пред него. Изкуството да се правят

такива кученца ще бъде вече забравено. Нашите потомци ще недоумяват как сме ги правели и ще хвалят умениято ни. Те ще говорят за нас като за „ония знаменити майстори, които са процъфтявали в деветнадесетия век и са произвеждали тия порцеланови кученца“.

„Ръкоделието“, изработено от някоя най-голяма щерка в училището, ще мине за „гоблен от Викторианската епоха“ и ще бъде безценно. Купите на сини и бели ивици в днешните крайпътни кръчми ще бъдат издирвани, целите изпочукани и нащърбени, и ще бъдат продавани за толкова злато, колкото и тежат, а богати хора ще ги употребяват като винени чаши; и пътниците от Япония ще изкупуват всички „Подаръци от Рамсгейт“ и „Сувенири от Маргейт“, които са могли да оцелеят, за да се върнат в Йедо с тия редки английски художествени старини.

В тоя момент Харис захвърли греблата, изправи се, напусна мястото си, седна и вирна крака във въздуха. Монтморенси почна да вие и се преметна през глава, а горният кошник подскокна и всички неща изпопадаха навън.

Бях малко изненадан, но не се разсърдих. Доста любезно казах:

— Хей, какви са тия работи?

— Какви са тия работи? А че...

Не, след като попремислих, няма да повтора какво каза Харис. Може и аз да съм бил виновен, признавам това; но нищо не извинява грубия тон и острите изрази, особено у добре възпитан човек, за какъвто Харис минава в моите очи. Бях потънал в мисли по други неща и забравих, както всеки лесно ще разбере, че аз управлявам кормилото, вследствие на което доста попреплетохме конци с крайбрежната пътечка. В дадения момент беше трудничко да се определи кое е лодката ни и кое брегът на реката откъм Мидлсекс; но подир малко отгатнахме истината и се откъснахме от брега.

Харис обаче заяви, че е поработил достатъчно, и предложи аз на свой ред да се хвана за греблата; и тъй, понеже бяхме в лодката, аз излязох навън, взех въжето за теглене и влачих лодката чак отвъд Хамптън Корт. Колко хубава е тая стара стена, която се ниже там край брега! Винаги ми става драго на минаване оттук. Такава една мека, светла, мила стара стена! Каква прекрасна картина би могла да се нарисува от нея — с мъх, пролазил тук, и лишеи, растящи там, и с една млада лоза, занадничала от нея на това място, за да гледа какво става

по оживената река, и с трезвия стар бръшлян, вкопчил се в нея малко по-надолу! Има над петдесетина отънъци, тонове и нюанси на всеки десет метра по тая стара стена. Да можех да рисувам и да умеех да слагам бои, щях наистина да направя чудесна скица на старата стена. Често ми се струва, че с удоволствие бих живял в Хамптън Корт. Всичко изглежда тъй тихо и спокойно — идеално място да се поразходиш рано някоя заран, преди да са надошли много хора.

Но все пак ми се струва, че едва ли ще държа толкова за нея, ако ми се случи път насам. Сигурно ще бъде ужасно скучно и подтискащо вечер, когато лампата хвърля тайнствени сенки по облепените с ламперия стени, когато ехото на далечни стъпки отеква в студените каменни коридори и ту се приближава, ту замира и всичко потъва в мъртвешко мълчание освен туптенето на собственото ти сърце.

Рожби на слънцето сме ние, мъжете и жените. Обичаме светлината и живота. Тъкмо затова се трупаме в градове и паланки, а полята все повече пустеят от година на година. В слънчевата светлина — през деня, когато природата е будна и дейна навред около нас, нам се нравят ширналите се хълмове и тъмните гори: но през нощта, когато майката-земя е заспала, а ние будваме, о, светът изглежда доволно тъжен и ние се плашим като деца в безмълвна къща. Тогава сядаме и захълцваме, почваме да копнеем за осветените улици, за човешка глъч и откликващия пулс на живота. Ние се чувствуваме тъй безпомощни и нищожни във великото мълчание, когато тъмните дървета прошумоляват в нощния ветрец. Наоколо има толкова много призраци и техните глухи въздишки тъй ни натъжават. Нека се събираме в големите градища, нека палим огромни огънове от милион лампи, за да крещим, вкупом да пеем и да се чувствуваме храбреци.

Харис ме запита дали съм влизал някога в лабиринта на Хамптън Корт. Каза, че бил ходил там еднаж, за да сочи пътя на едного. Бил изучил ходовете по карта и всичко било толкова просто и глупаво, че не си струвало да платиш входната такса от два пенса. Харис твърдеше, че оная карта е била съставена само за шега, понеже в нищо не приличала на истинския лабиринт и само заблуждавала. Харис бил влезнал там с един братовчед от провинцията. Той му казал:

— Ще влезнем вътре за малко, колкото да можеш да казваш, че си бил тук. Смешно е да го наричат лабиринт. Трябва все да се върви

надясно. Ще се поразходим само за десетина минути и после ще отидем да обядваме.

Наскоро след влизането им те срещнали някакви хора, които им казали, че са от три четвърти час в лабиринта и вече им омръзнало да обикалят. Харис им казал, че могат да го следват, ако желаят; той само щял да надникне в лабиринта и веднага да излезе. Те отвърнали, че това било много любезно от негова страна, наредили се подир него и го последвали.

По пътя подбрали и други хора, които искали да излязат, докато накрая прибрали подир себе си всички посетители в лабиринта. Хора, които били загубили всяка надежда да излязат, както и да видят отново своите домове и приятели, добивали смелост, като виждали Харис и хората около него, присъединявали се към шествието и го благославяли. Харис каза, че навярно е имало едно на друго двайсетина души, които го следвали, а една жена с малко бебе, която се била лутала насам-натам целия предиобед, настоявала да го хване за ръка от страх да не го загуби.

Харис продължавал да се държи все вдясно, но пътят няма край и братовчедът казал, че според него лабиринтът трябва да е страшно голям.

— Да, един от най-големите в Европа — отвърнал Харис.

— Ех, трябва да е такъв — съгласил се братовчедът, — понеже вече сме изминали повече от две мили.

И Харис вече почвал да недоумява, но продължавал да върви, докато накрая стигнали до онова място по пътя, гдето лежала захвърлена една кифла от половин пенс, за която братовчедът твърдял, че я бил забелязал там преди седем минути.

— Не, не може да бъде! — казал Харис.

— Напротив! — казала жената с бебето.

Тя самата била взела кифлата от детето и я захвърлила там малко преди да срещне Харис, сетне добавила, че ѝ се искало никак да не била срещала Харис и че според нея той бил мошеник. Това страшно разсърдило Харис. Той извадил картата и обяснил теорията си.

— Всичко може да е в ред с картата — казал един от дружината, — но трябва да знаете точно къде се намираме сега.

Харис не знаел и предложил като най-добър изход да се върнат обратно до входа и да започнат отначало. Що се касае до започването

отначало, нямало голямо въодушевление; но колкото до целесъобразността да се върнат към входа — налице било пълно единодушие, тъй че те се обърнали и пак се повлекли подир Харис в обратната посока. Изминали към десетина други минути и те отново се намерили в средището на лабиринта.

Харис изпървом се опитал да представи нещата така, сякаш тъкмо това била и неговата цел, но тълпата изглеждала опасна и той решил да припише всичко на случайността.

Както и да е, те вече имали откъде да започнат. Знаели точно къде се намират, още веднъж поразгледали картата, нещата изглеждали по-прости от всякога и те отново потеглили — сега за трети път.

Но три минути по-късно те отново се озовали в средището на лабиринта.

След това те чисто и просто се връщали неизменно все в средището. Накъдето и да тръгвали, пак се връщали в средището. Това се повтаряло с такава точност, че по едно време едни от хората спирани в центъра и изчаквали останалите да се поразходят наоколо и да се върнат отново при тях. След време Харис пак разтворил картата си, но видът ѝ само разярил тълпата и те му казали да я накъса на парченца, та да си къдри косите с нея. Харис казваше по този повод, че вече чувствувал как почва да става донякъде непопулярен между хората.

Накрая те всички пощръктели и се развикали за пазача, а човекът дошъл, изкачил се по една стълба от външната страна и с все глас почнал да им дава напътствия. Но по това време всеки бил с така зашеметена глава, че никой не могъл да разбере и дума, та човекът им казал да стоят на място, тъй като той щял да отиде при тях. Те се вкупчили един в друг и зачакали, а той слезнал от стълбата и влязъл в лабиринта.

Не щеш ли, пазачът бил млад и отскоро на тая служба; и като влязъл в лабиринта, не могъл да ги намери и сам се загубил. Те го зървали сегиз-тогиз да подтичва в отвъдната страна на живия плет, а и той ги виждал понякога и изприпквал към тях, но след петминутно чакане отново се появявал на съвсем същото място, за да ги пита къде са се губили през това време.

Трябвало да чакат, дорде един от старите пазачи се върнал от обеди си и ги извел навън.

Харис каза, че доколкото могъл да съди, този лабиринт наистина бил много сложен; и двамата се уговорихме на връщане да се опитаме да вкараме Джордж в него.

ГЛАВА VII

РЕКАТА В ПРАЗНИЧНА ПРЕМЯНА — ДРЕХИ ЗА РЕЧНО ПЛАВАНЕ — ЕДНА ХУБАВА ВЪЗМОЖНОСТ ЗА МЪЖЕТЕ — ЛИПСА НА ВКУС У ХАРИС — ЯКЕТО НА ДЖОРДЖ — ЕДИН ДЕН С ДВЕ МОДНИ ГОСПОЖИЦИ — ГРОБЪТ НА ГОСПОЖА ТОМАС — ЧОВЕКЪТ, КОЙТО НЕ ОБИЧА ГРОБОВЕ, КОВЧЕЗИ И ЧЕРЕПИ — ХАРИС ПОБЕСНЯЛ — НЕГОВОТО МНЕНИЕ ЗА ДЖОРДЖ, КРАЙБРЕЖИЯТА И ЛИМОНАДАТА — ТОЙ ПРАВИ ФОКУСИ

Харис ми разказа за прекеждията си в лабиринта, когато минавахме през яза Моулзи. Преминаването ни отне доста време, тъй като нямаше друга лодка освен нашата, а язът е голям. Не си спомням да съм виждал яза Моулзи с една лодка само в него. Той, струва ми се, е най-големият яз по реката, без да изключим Боултерския.

Случвало ми се е да стоя и да го гледам, когато не се вижда никаква вода по него и той представлява някаква блеснала плетеница от ярки пуловери, шарени кепета, многоцветни дъждобрани, от копринени постелки и наметала, развяващи се ленти и гиздави бели рокли, та погледнеш ли отгоре към яза, почваш да го оприличаваш на грамаден сандък с безразборно нахвърлени в него цветя с всевъзможни краски и оттенъци, покрили всяко кътче и накамарени едни връз други като небесната дъга.

В хубави неделни дни язът има тоя вид почти през целия ден и в същото време нагоре и надолу по реката лежат, нейде извън вратите и в очакване на своя ред, дълги редици от други и други лодки; а лодки пристигат и отминават, тъй че огряната от слънцето река от Двореца чак до църквата в Хамптън е нашарена и изпъстрена с жълто и синьо, с оранжево и бяло, с червено и розово. Всички жители на Хамптън и Моулзи се обличат в дрехи за речно плаване, идват да се шляят с кучетата си край яза, да флиртуват, пушат и наблюдават лодките, тъй че, общо взето, било поради шапките и якетата на мъжете и хубавите пъстри рокли на жените, било поради възбудените кучета, преминаващите лодки, белите платна, красивия пейзаж и блесналата вода, за мене той е една от най-хубавите гледки около мрачния стар Лондон.

Реката предлага сгоден случай човек да си покаже дрехите. Веднъж поне и ние, мъжете, имаме възможност да изтъкнем нашия вкус в цветовете; и ако ме питате, ще кажа, че се отчитаме доста добре. Винаги обичам да има нещо червеничко по дрехите ми — червено и черно. Знаете, че цветът на косите ми е донякъде златистокафяв — хубав цвят, както са ми казвали — и нещо тъмночервено много добре ми отива. Освен, това, винаги съм считал, че една светлосиня връзка много ми прилича, а към тях и чифт обувки от руска кожа, както и един червен копринен пояс около кръста — поясът е много по-приятен за окото от колана.

Харис винаги се придържа към отгънъци или примеси от жълто или оранжево, но на мене ми се струва, че не постъпва много умно. Той има твърде тъмен тен на лицето за жълтия цвят. Жълтото не му отива — в това никой не може да се съмнява. Карам го да почне да носи синьо като основен цвят, с бяло или кремаво като притурка; но на, колкото по-лош вкус има човек относно облеклото, толкова сякаш е и по-упорит. Трябва много да се съжالياва за това, понеже, тъй както се носи, той никога няма да има успех, макар че има един-два цвята, в които действително не би изглеждал толкова грозен с шапка на глава.

Джордж си е накупил някои нови неща за излета и те доста ме смущават. Якето му е твърде кресливо. Не бих искал Джордж да знае, че мисля така, но наистина няма по-точна дума за това. Донесе го в къщи и ни го показа привечер в четвъртък. Запитахме го как нарича цвета на якето, а той каза, че не знае. Мислеше, че няма име за този цвят. Продавачът му казал, че това било някаква ориенталска краска. Сетне Джордж го облече и ни попита дали го харесваме. Харис каза, че като вещ, която се окачва над цветни лехи в ранна пролет, за да плаши и пропъжда птичките, якето хваща окото му; но като погледнел на него като на част от облеклото на какъвто и да е човек, освен на някой негър-певец в Маргейт, просто щяло да му прилошее.

Джордж съвсем се напуши; но, както сам Харис каза, ако не е искал да знае мнението му, тогава защо го е питал?

Ако нещо смущава Харис и мен във връзка с тая работа, то е, че и двамата се боим да не би якето да привлича погледите на всички върху лодката ни.

И девойките никак не изглеждат грознички в лодка, стига да са хубаво облечени. Нищо не притегля по-силно, според мен, от един с

вкус избран костюм за лодка. Но „костюмът за лодка“, и добре би било всички дами да разберат това, трябва да бъде такъв, че да може да се носи в лодка, а не да се държи в стъклен шкаф. Всеки излет съвсем се проваля, ако в лодката има хора, които през цялото време мислят много повече за дрехите си, отколкото за екскурзията. Веднъж имах нещастieto да отида на речен излет с две такива дами. Ех, че беше интересно!

И двете бяха много хубаво издокарани и целите в дантели и коприна, в цветя и панделки, с прекрасни обувки и тънки ръкавици. Но те бяха облечени за студиото на някой фотограф, а не за излет по реката. Приличаха на манекени, показващи „костюми за лодка“ в някое френско модно ревю. Беше просто смешно да се шляеш насам-натам в такива костюми, където и да е по въздуха, море и суша.

Започнаха с това, че според тях лодката не била чиста. За да им угодим, избърсахме праха от всички седалища и сетне ги уверихме, че вече всичко е чисто, но те не хванаха вяра на думите ни. Едната от тях потърка възглавката с показалеца на ръкавицата си и показа резултата на другата, после и двете въздъхнаха и седнаха с вид на мъченици от ранната християнска епоха, които се стараят да се наместят удобно върху кладата. При гребане човек може неволно да плисне малко вода наоколо, но сега се оказа, че дори една капчица може да съсипе техните костюми. Белегът никога не излизал и петното завинаги оставало по дрехата.

Аз бях заден гребец. Много се стараех. Вдигах лопатата по два фута над водата, поспирах след всеки удар, за да позволя на лопатите добре да се изцедят, преди да ги върна назад и все гледах да ги потапям в тиха, гладка вода. (Не след дълго предният гребец каза, че не се чувствувал достатъчно добър лодкар, за да кара редом с мене, и че, стига да му разреши, ще остави лопатите, за да изучава моя начин на гребане. Добави, че много го интересувало.) Но въпреки всичко и колкото да се стараех, от време на време някоя малка пръска вода все долиташе до тия костюми.

Девойките не се оплакваха, но се вкупчваха една в друга и стискаха устни, а колчем някоя капка падаше върху тях, те се дръпваха назад и потреперваха. Достойна гледка бе да ги наблюдаваш как страдат тъй в мълчание, но тя съвсем ме раздражни. Твърде

чувствителен съм. Почнах да гребя хаотично, на пресекулки, и колкото по се стараех да внимавам, толкова повече пръски вдигах с лопатите.

Накрая загубих надежда и казах, че ще гребя от предното място. Предният гребец също мислеше, че така ще е по-добре, и двамата си разменихме местата. Девойките неволно въздъгнаха от облекчение, като ме видяха да ставам, и просто засияха за два-три мига. Горките момичета! По-добре беше да ме бяха търпели. Човекът, с когото щяха да имат работа сега, беше един весел, безгрижен и твърдоглав момък с горе-долу ни по-малка, ни по-голяма чувствителност от тая на някое Нюфанудленско кутре. Може цял час да хвърляте мълнии към него и той няма нищо да усети, но дори и да забележи това, никак няма да се разтревожи. Той подхвана гребането с такова живо и бързо темпо, че навсякъде из лодката заваляха пръски като от фонтан, което накара всички в миг да се изправят на крака. Щом запращаше повече от половин литър вода към един или друг от тия костюми, той бодро прихваше за миг-два и казваше:

— Наистина, страшно съжалявам.

След това предлагаше носната си кърпичка, за да се изсуши намокреното място.

— О, няма значение! — смутолевяха в отговор нещастните девойки, но скришом придърпваха килимчета и горни дрехи към себе си, като се опитваха да се пазят и с дантелените си дъждобрани.

Те изживяха тежки моменти по време на обета. Накараха ги да седнат на тревата, но тревата беше прашна; а пъновете на дърветата, на които ги канеха да се подпрат, изглежда не бяха почиствани от прах седмици наред; тъй че те постлаха носните си кърпички на земята и насядаха върху тях, прави като колове. Някакъв човек, минавайки наблизо с чиния говежди пай в ръка, се препъна в коренищата и печеното полетя към нас. За щастие нищо не попадна върху тях, но случката им подсказа нови опасности и ги разтревожи; и щом след това някой минеше наблизо с нещо в ръцете, което би могло да падне и да ги изпоцапа, те проследяваха човека с нарастваща уплаха, докато той не седнаше на мястото си.

— Хайде, момичета — бодро ги подкани приятелят от предните гребла, когато свършихме с обета, — елате, трябва да измиете всичко.

Изпървом те не разбраха думите му. Когато схванаха мисълта, двете боязливо заявиха, че не знаят да мият.

— Ей сега ще ви покажа — отекна той. — Много забавно е! Ще легнете по... искам да кажа, че ще се наведете над брега, ей тъй на, и ще поизплакнете нещата във водата.

По-възрастната сестра изказа опасенията си, че дрехите им не били подходящи за такава работа.

— Нищо няма да им стане — безгрижно рече той. — Само запретнете поли.

И той наистина ги накара да се позапретнат. Уверяваше ги, че ей тия работи били едни от най-приятните неща при всеки излет. Те пък казаха, че това им изглеждало много интересно.

Сега, като си припомням всичко, се питам дали наистина онзи момък беше толкова недосетлив? Или може би... но не, невъзможно е — в него имаше нещо тъй простовато, почти детинско!

Харис искаше да слезе от лодката край църквата в Хамптън, за да навести гроба на госпожа Томас.

— Коя е тази госпожа Томас? — запитах го аз.

— Че знам ли! — отвърна Харис. — Някаква госпожа с особен надгробен паметник и аз искам да го видя.

Аз се противопоставих. Не зная дали нещо куца в мене още от рождение, но никога не съм изпитвал страст към надгробни паметници. Зная, че е редно на пристигане в някое селце или паланка веднага да дотърчиш до гробищата и да се полюбуваш на гробовете; но това е едно удоволствие, от което винаги съм се лишавал. Никак не ми е приятно да се тътря в мрачни, студени черкви след хъхреци старци и да чета надгробни надписи. Дори видът на парче пукнат месинг, залостено в някакъв камък, не може да ми достави това, което наричам истинско щастие.

Често предизвиквам възмущението на почтени клисари със способността си да заставам невъзмутим пред вълнуващи надписи, да показвам пълното си равнодушие към историята на някое местно семейство, а зле прикриваното ми нетърпение по-скоро да изляза навън силно ги наскърбява.

В утринната позлата на един слънчев ден аз се бях подпрям на ниската каменна стена, която ограждаше двора до малка селска църквица, пуших и се опивах с тиха радост от тая нежна и спокойна картина — старата сива черква с плъзналия по нея бръшлян и с нейното старинно преддверие в дърворезба, бялата пътека,

залъкатушила надолу по хълма между високи редици от брястове, сламените покриви на къщурки те, които едва се провиждаха зад добре подрязаните живи плетове, сребрилата река в падината и гористите хълмове отвъд нея!

Гледката беше прекрасна. Тя бе и идилична, и поетична, и ме вдъхновяваше. Чувствувах се бодър и пълен с благородни пориви. Просто чувствувах, че вече не ми се ще да бъда лош и грешен. Искаше ми се да се поселя на това място, никога вече да не сторя нещо лошо, да вода безупречен, хубав живот, косите ми да посребреят с годините и още много други неща от този род.

В тия минути прощавах на всички приятели и роднини тяхната лоша вина и проклетия и ги благославях. Те не можеха да не знаят, че ги благославям. Вървели са по своите безпътни стъпки, без ни най-малко да съзнават какво вършех за тях, макар и тъй отдалечен в това спокойно селце; но аз наистина ги благославях и ми се искаше някак да им дам да разберат, че ги благославям, защото желяех да ги оцастливя. Продължавах да се унасям в такива възвишени и нежни мисли, докато унесът ми не биде прекъснат от остър, писклив глас, който викаше.

— Ида, господине! Ида, ида... Ей сега, господине; почакайте малко.

Вдигнах глава и видях някакъв плешив старец да върви с понакуцване към мен през църковния двор, понел в ръка грамадна връзка ключове, които се поклащаха и издрънкваха при всяка негова стъпка.

Отпъдих го с мълчалив, пълен с достойнство знак, но той продължаваше да върви към мен и все се провикваше с пискливия си глас:

— Ида, господине, ида. Малко понакуцвам. Не съм тъй пъргав, както преди. Насам, господине.

— Махай се оттук, дядка — казах аз.

— По-бързо и не можех да дойда — отвърна той. — Моята госпожа едва сега ви видя. Вървете по мене, господине.

— Махай се! — повторих аз. — И се махай, преди да съм прескочил оградата, за да те убия.

Той изглеждаше изненадан.

— Не искате ли да видите надгробните паметници.

— Не! — отвърнах. — Не искам. Искам да стоя тук, облегнат на тая ронлива стара стена. Махай се и не ме безпокой. Пълен съм догоре с красиви и благородни помисли и ми се ще да постоя така, защото е приятно и хубаво. Гледай да не се въртиш наоколо, за да не ме дразниш, като пропъждаш най-хубавите ми чувства с глупавите си приказки за надгробни паметници. Махай се, върви да намериш някого, който да те погребее евтино, и аз ще заплатя половината от разноските.

Той се слиса за миг-два. Потърка очи и втренчено се вгледа в мен. По външни белези напълно приличах на човек; и той не знаеше какво да мисли.

— Вие сте странник тъдява — рече ми. — Не живеете тук, нали?

— Не — отвърнах. — Не съм тукашен. Ти нямаше да си жив, ако аз живеех тук.

— И така — подзе той, нали искате да видите гробниците — гробовете, — хора са били погребани тук, както знаете... ковчези...

— Ти си безверник — отвърнах, все по-ядосан. — Не искам да гледам гробници, камо ли твоите гробници. Че защо да ги гледам? Ние си имаме наши гробове, семейството ми има такива. Та чичо ми Поджър има един надгробен паметник в гробището на Кензал Грийн и с него се гордее цялата околия, а гробницата на моя дядо в Бау може да побере осем посетители, пък и пралеля ми Сузана има зидана тухлена гробница в гробището на църквата във Финчли с надгробен камък, върху който е изобразено в барелеф нещо като кафеник, и околоръст с една шест инча висока плетеница от най-хубав бял камък, която струва доста лири. Когато ми се дощат гробове, ето къде отивам да си напълня очите. Не ми трябват чуждите. Когато тебе те погребат, ще дойда да видя и твоя. Друго не мога да сторя за теб.

Той се разплака. Каза ми, че върху горния край на една от гробниците имало парче камък, за което някой бил казал, че навярно представлява частица от запазилите се остатъци от някаква скулптура на човек и че върху друга гробница били издълбани няколко думи, които никой не могъл да разгадае до ден-днешен.

Пак останах неумолим и той съкрушено ми рече:

— Тогава няма ли да дойдете и видите паметната плоча-прозорец?

Не исках дори и нея да видя и тогава той изстреля последния си патрон. Дойде съвсем близо и дрезгаво прошепна:

— Имам няколко черепа долу в подземиеето. Елате да ги видите. Хайде, елате все пак да видите черепите. Вие сте млад човек, тръгнал на разходка, и ви трябва някакво развлечение, елате да видите черепите!

Обърнах се и хукнах да бягам, но докато тичах, пак го чувах да вика подир мене:

— Хайде, елате да видите черепите, върнете се да видите черепите!

Харис обаче е петимен за гробници и гробове, за епитафии и надписи по паметници и мисълта, че няма да види гроба на госпожа Томас, страшно го ядосваше. Каза, че още от момента, когато за пръв път станало дума за тоя излет, той заживял с надежда да види гроба на госпожа Томас — че нямало и да тръгне с нас, ако не мислел, че ще види гроба на госпожа Томас.

Напомних му за Джордж и че до пет часа подир обед трябва да откараме лодката чак до Шепъртън за да го приберем, а той се нахвърлил върху Джордж. Отгде-накъде Джордж ще се размайва цял ден, като ни кара да теглим тая тровава, вехта и догоре препълнена лодка насам-натам по реката, за да го срещнем! Защо и Джордж да не се потруди малко? Защо не си е взел отпуск тоя ден, та да дойде с нас? По дяволите банката! И за какво им е дотрябвал той в банката?

— Не съм го виждал да върши нещо в банката — продължи Харис, — колкото и пъти да съм влизал там. По цял ден седи зад парче стъкло, като си дава вид, че върши нещо. Каква полза от човек зад парче стъкло? Аз трябва да работя, за да си изкарвам хляба. Защо и той да не работи? Нима върши нещо там, пък има ли и някаква полза от техните банки? Вземат ти парите, а после, когато издадеш чек, те ти го връщат обратно целия надраскан с „няма наличност“ и „отнесете се до издателя на чека“. Каква полза от това? Ей такъв номер ми направиха на два пъти миналата седмица. Повече няма да търпя това! Ще си изтегля парите. Ако той беше тъдява, можехме да отидем и да видим оня надгробен паметник. Никак не ми се вярва да е в банката. Щурее някъде сега, сигурен съм в това, а ни е оставил да вършим всичката работа. Ще слезна на брега да пийна нещо!

Напомних му, че сме на няколко мили от първата кръчма и тогава той изля яда си върху реката — какво й било хубавото на реката и нима всеки излетник по реката трябвало да умира от жажда?

Винаги е по-добре да оставиш Харис на мира, щом го прихване така. Излива яда си и после мирясва.

Припомних му, че в кошника има гъста лимонада и съдина с цял галон вода в носа на лодката и че трябва само да смесиш по малко от едното и другото, за да се получи студено, ободряващо питие.

Ето, че кипна за лимонадата и за „тем подобните глупави питиета в неделните вечерни училища“, както сам ги назова — джинджифилова бира, малинов сироп и пр. и пр. Те до едно, според него, разстройвали стомаха, съсипвали и физиката, и психиката на човека и били причина за половината от всички престъпления в Англия.

Той каза, че все пак трябвало да пийне нещичко, сетне се покатери на седалката и се наведе да вземе бутилката. Тя беше чак в дъното на коша и не можеше лесно да се намери, та той трябваше да се навежда все повече и повече, но тъй като в същото време се опитваше да управлява кормилото с главата надолу, дръпна по погрешка другото въже, блъсна лодката в брега, а ударът наруши равновесието му, той хлътна с главата на надолу в кошника, застана там върху главата си, вкопчил ръце на живот и смърт в двете страни на лодката и с вирнати нагоре крака. Не смееше и да помръдне от страх да не се катурне във водата и трябваше по неволя да стои така, докато успея да хвана краката му и да го издърпам назад, а това още повече го разяри.

ГЛАВА VIII

ИЗНУДВАНЕ — КАКВО ДА СЕ ПРАВИ — ЕГОИСТИЧНО ДЕБЕЛООЧИЕ НА КРАЙБРЕЖНИТЕ СТОПАНИ — ТАБЕЛИ С ОБЯВЛЕНИЯ — НЕХРИСТИЯНСКИ ЧУВСТВА У ХАРИС — ХАРИС ПЕЕ СМЕШНА ПЕСНИЧКА — КОМПАНИЯ ОТ ИЗБРАНИ ХОРА — СРАМНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА ДВАМИНА НЕВЪЗПИТАНИ МЛАДЕЖИ — НИКОМУ НЕПОТРЕБНИ СВЕДЕНИЯ — ДЖОРДЖ СИ КУПУВА БАНДЖО

Спряхме под върбите на парка Кемптън, за да обядваме. Много хубаво място: затревена ивица покрай брега на реката с надвесени над нея върби. Тъкмо започвахме третото ядене — хляб с мармалад, — когато при нас дойде някакъв господин по риза с дълги ръкави и с къса лула в уста с цел да разбере дали знаем, че се намираме в частно владение. Казахме, че още не сме се занимавали достатъчно обстойно с въпроса, за да можем да стигнем до някакво определено заключение на тая точка, но че сме готови да му повярваме без никакво понататъшно колебание, стига той да ни увери с джентълменската си дума, че наистина сме навлезли в частно владение.

Той ни даде исканото уверение и ние му поблагодарихме, но тъй като това не му попречи да виси край нас с явно недоволен израз, ние го запитахме дали може да сторим още нещо за него, а Харис, който е много общителен, му предложи филия с мармалад.

Тоя човек трябва да е членувал в някое общество, гдето се заричат под клетва никога да не вкусват хляб с мармалад; защото най-свъсено отхвърли предложението, сякаш се дразнеше, че го изкушават по тоя начин, сетне добави, че бил длъжен да ни изгони.

Харис каза, че ако това е негово задължение, той трябва да го изпълни, и го попита как и с какви средства смята най-лесно да постигне целта си. Харис е, както казват, истински здравеняк, много едър на ръст, с яка и костелива външност, та човекът го измери с поглед от главата до петите и рече, че ще отиде да се посъветва с господаря си, след което щял да се върне, за да натика и двама ни в реката.

Разбира се, повече не го и видяхме и, не ще и съмнение, той в същност искаше да получи един шилинг. Има една такава порода от

крайбрежни хулигани, които си докарват добри пари през лятото, като се шляят край бреговете, за да изнудват по тоя начин слабоумните наивници. Те се представят за пратеници на собственика. В такива случаи е най-добре да си дадете името и адреса и да предоставите на собственика, ако той наистина има пръст в тая работа, да ви даде под съд и да докаже какви щети сте нанесли на имота му, като сте седели на едно малко местенце в него. Но повечето хора са тъй невероятно лениви и плашливи, че предпочитат да поощряват измамата чрез подчинение, вместо да я изкоренят, като проявят малко твърдост.

В случаите, когато вината е у собствениците на тия земи, те трябва да бъдат изобличавани. Впрочем, егоизмът на крайбрежните собственици става все по-голям от година на година. Да останеше на тях, те биха спрели корабоплаването по Темза. В същност вече правят това край малките притоци и заливите. Забиват колове в дъното на притока, прехвърлят вериги от единия до другия бряг и коват огромни предупредителни надписи върху всяко дърво. Самият вид на тези предупредителни надписи събужда всички най-зли инстинкти у мен. Просто ми се иска да ги смъквам по един и да ги набивам в главата на човека, който ги е окачил, дорде умре. Сетне бих го погребал и бих поставил дъската с надписа върху гроба му като надгробен паметник.

Споделих тези свои чувства с Харис, а той каза, че неговите били по-страшни. Искало му се не само да убие човека, който нареждал да се поставят подобни табели, но и да изпоколи цялото му семейство, ведно с всички негови роднини и приятели, а сетне да опожари до основи и къщата му. Това ми се стори твърде прекалено и аз казах тъй на Харис, но той рече в отговор:

— Ни най-малко. Точно така им се пада. Даже бих изпял някоя смешна песничка върху развалината.

Жегна ме тая кръвожадна тирада на Харис. Никога не трябва да даваме воля на инстинкта ни за справедливост до такава степен, че той да се изроди в отмъстителност. Трябваше ми доста време, за да убедя Харис да погледне малко по-християнски на въпроса, но когато най-сетне успях, той обеща за всеки случай да пощади приятелите и роднините и да не пее смешни песнички върху развалините.

Не сте чували Харис да пее смешни песнички и затова не можете да разберете каква услуга съм сторил на човечеството. Една от втълпените мисли у Харис е, че може да пее смешни песнички.

Напротив, вгълпената мисъл у онези от Харисовите приятели, които са го слушали да се опитва, е, че той не може и никога няма да може, и че не бива да му се позволява да прави такива опити.

Когато Харис е в компания и го поканят да пее, той отговаря така:

— Бива, но аз, знаете, мога да пея само смешни песнички.

И казва това с тон, който подсказва, че една смешна песен, изпята от него, е нещо, което би трябвало да чуете поне веднъж преди да умрете.

— Драго ми е да чуя това — казва домакинята. — Хайде, изпейте ни една, господин Харис.

Харис става и се запътва към пианото със сияещата усмивка на великодушен човек, който подир миг ще дари нещо на някого.

— А сега моля всички да пазят тишина — казва домакинята наляво и надясно. — Господин Харис ще ни изпее една смешна песничка!

— Виж, това е приятно — шепнат отвред.

И едни излизат от оранжерията, други бързат по стълбището, търсят се един друг из къщата, сетне се трупат в салона и сядат наоколо, всички глупаво усмихнати в очакване.

Тогава Харис започва.

То се знае, че при една смешна песенчица човек не очаква да чуе кой знае какъв глас. Нито ще държи за правилна фразировка и вокализация. Няма да върже кусур на певица дори ако той открие тъкмо по средата на някоя нота, че е взел твърде висок тон и изведнъж слезе рязко надолу. Нито пък някой ще държи сметка за такта. Няма да придирва на певица, ако той е избързал с два такта пред акомпанимента и поспре за малко посред реда, за да се уточни с пианиста, а след това повтори реда от самото начало. Но човек все пак очаква да чуе самите думи.

Не очакват певица да не си спомня нищо отвъд първите три реда на първото четиристишие и да продължава да ги повтаря, докато дойде редът на хора. Не очакват от него да спре посред някой ред, да почне да се кикоти и да казва, че е много смешно, но на, никак не може да си спомни следващите думи, а сетне да се опита някак сам да ги съчини, след което, вече навлязъл в съвсем друга част на песента, изведнъж да си ги припомни, да прекъсне песента, без нито с думица да

предупреди, и да се върне назад за да ви ги изпее на един дъх. Не очаквате... но нека да ви дам известна представа как Харис пее смешни песнички, за да можете сами да прецените неговото пеене.

Харис (изправен до пианото, обръщайки се към очакващото многолюдие): „Боя се, значи, че ще ви изпее нещо много старо. Та мисля, значи, че всички я знаете. Но това е едничкото нещо, което зная. То е песента на съдията из Пинафор — не, не беше Пинафор — искам да кажа — знаете какво искам да кажа — оная, другата оперета, нали знаете. Всички, значи, трябва да пригласяте на хора.“

(Възторжен шепот и трепетно очакване сред всички присъстващи да се включат в хора. Блестящо изпълнение на въведението към песента на съдията из „Съд със съдебни заседатели“^[1] от страна на нервния пианист. Настъпва моментът, когато Харис трябва да започне. Харис не започва. Нервният пианист отново започва въведението и Харис, почнал да пее в същия миг, набързо изкарва първите два реда от песента на първия лорд на адмиралтейството из „Пинафор“.^[2] Нервният пианист се опитва да продължи въведението, но се отказва и гледа да следва Харис с акомпанимента към песента на съдията из „Съд със съдебни заседатели“, ала вижда, че това не приляга, мъчи се да си припомни какво свири и кое място от песента, сетне разбира, че мозъкът му отказва да работи, и изведнъж спира).

Харис (любезно и насърчително): „Всичко е в ред. Наистина го изсвирихте много добре — карайте нататък.“

Нервният пианист: „Боя се, че има някаква грешка. Вие какво пеете?“

Харис (бързо): „А че песента на съдията из «Съд със съдебни заседатели». Не я ли знаете?“

Един приятел на Харис (от другия край на стаята): „Не, не пееш това, смотана главо, а пееш песента на адмирала из «Пинафор».“

(Продължителен спор между Харис и неговия приятел по въпроса какво в същност е изпял Харис. Приятелят накрая решава, че няма значение точно какво е пял Харис, стига той да пее и да изкара докрай същото нещо, а Харис, видимо обзет от чувството на онеправдан човек, бушуващо в него, кани пианиста да започне отново. При тия думи пианистът подхваща въведението към песента на

адмирала и Харис, налучквайки една подходяща според него пауза в музиката, запява.)

Харис: „Когато бях млад и на служба в съда...“

(Всеобщ гръмък смях, взет от Харис за комплимент. Като се сеща, че има жена и домочадие, пианистът се отказва от неравното състезание и се оттегля, а мястото му бива заето от човек с по-здрави нерви.)

Новият пианист (бодро): „Хайде, драги приятелю ти почвай, а аз ще те следвам. Не ни трябва никакво въведение.“

Харис (започнал най-сетне да проумява какво в същност се е случило — смеейки се): „Дявол да го вземе! Прося извинение. Разбира се — взел съм едната песен за другата. Дженкинз, знаете, ме обърка. Хайде сега.“

(Той пее. Гласът му сякаш иде от избата и наподобява първите глухи тътнежи при земетресение.)

*Когато бях млад, изкарах своя стаж
като канцеларист при един адвокат.*

(Тихо към пианиста): „Много е ниско, драги. Да го изкараме още веднъж, ако нямаш нищо против.“

(Отново изпява първите два реда, тоя път с висок фалцет. Силна изненада у слушателите. Една нервна възрастна дама край огнището се разплаква и трябва да бъде изведена вън от салона).

Харис (продължава):

*Бърших прозорци и подове миех,
и...*

Не, не, бърших стъклата на голямата входна врата. И излъсках пода — не, по дяволите — прося извинение — смешно, наистина, но не мога да си спомня тоя ред. И аз — и аз — ех, нищо, да минем на хора, та дано да се сетя (пее):

*И аз дидл — дидл — дидл — дий,
сега вече съм управник на кралската флота.*

Хайде, хорът — последните два стиха, както знаете, се повтарят в хор:

Всички в хор:

*И той дидл — дидл — дидл — дий,
сега вече е управник на кралската флота.*

И Харис никак не се досеща, че става за смях пред всички или че отегчава толкова хора, които никога не са му сторили никакво зло. Той наистина си въобразява, че им е доставил голямо удоволствие, и казва, че ще изпее още една смешна песен подир вечеря.

Понеже стана дума за смешни песни и забави, това ми напомни една твърде странна случка, на която присъствувах преди време; и, тъй като случката хвърля обилна светлина върху вътрешния мисловен живот на човека въобще, тя би трябвало, струва ми се, да бъде вписана в тия страници.

Бяхме все модни и културни хора в компанията. Навлекли бяхме най-хубавите си дрехи, говорехме изискано и бяхме щастливи — всички, освен двамина младежи, студенти, току-що завърнали се от Германия, най-обикновени хора, които изглеждаха неспокойни и притеснени, сякаш считаха за муден хода на веселието ни. Истината е, че ние бяхме твърде интелигентни за тях. Нашите остроумни, но изискани разговори, както и изтънчените ни вкусове не бяха лъжица за техните уста. Те се чувствуваха като риби на сухо между нас. Пък и изобщо не е трябвало да бъдат с нас. Всички мислеха така отпосле.

Свирехме „парчета“ от старите немски композитори. Спорехме по философия и етика. Флиртувахме с изящно достойнство. Даже бяхме и духовити — в изискан вид.

Някой издекламира едно френско стихотворение подир вечерята и всички го намерихме за хубаво; а после една дама изпя на испански някаква сантиментална балада и накара двама-трима от нас да се разплачат — тъй прочувствена бе тя.

И тогава двамината младежи станаха и попитаха дали някой от нас е слушал хер Слосен Бошен (който бил току-що пристигнал и в момента се намирал долу, в столовата) да пее своята прочута немска комична песен.

Никой от нас, доколкото можехме да си припомним, не бе слушал песента.

Младежите казаха, че тя била най-смешната песен на света и че, стига да искаме, те ще накарат хер Слосен Бошен, когото познават много добре, да ни я изпее. Според тях песента била толкова смешна, че веднъж, когато хер Слосен Бошен я изпял пред германския император, той (германският император) трябвало да бъде отнесен в леглото му.

При това, никой не можел да я пее като хер Слосен Бошен; той оставал тъй страшно сериозен, докато траела песента, че могло да ви се стори, че разказва някоя трагедия, а това, разбира се, я правело още по-смешна. Те добавиха, че никога не давал да се разбере било с тон, било с държание, че пее нещо смешно — това би развалило ефекта. Тъкмо неговият сериозен, почти патетичен вид правел песента тъй неудържимо забавна.

Казахме, че копнеем да го чуем и че всички искаме добре да се посмеем; а те слязоха долу и доведоха хер Слосен Бошен.

Той, изглежда, бе доволен, че трябва да изпее песента, защото веднага дойде горе и седна на пианото, без да чака друга дума.

— Тя ще ви развесели. Ще се посмеете — шъпнеха двамата млади хора на минаване през салона.

Те заеха две странични места зад гърба на професора.

Хер Слосен Бошен сам си акомпанираше. Въведението като че не прилягаше напълно за една комична песен. Беше някаква странна, задушевна мелодия. Тя ни накара да настрохнем; но ние си казвахме шепнешком един на друг, че такъв трябва да е немският маниер и се канехме да му се порадваме.

Аз самият не разбирам немски. Учил съм го в училище, но го забравих до дума-две години след като завърших и оттогава се чувствавам много по-добре. И все пак не желяех присъстващите да отгатнат невежеството ми; затова ми хрумна нещо, което ми се стори много сполучливо. Следях с поглед двамината студенти и се водех по тях. Когато те се хилеха, хилех се и аз; когато те се заливаха от смях, и

аз ревах; но от време на време пусках и по някой кикот лично от мен, сякаш съм доловил някакво остроумие, което другите не са могли да видят. Считах това за много хитро от моя страна.

Забелязах през време на пеенето, че и мнозина от другите хора следят като мене с поглед двамината младежи. Тези други хора също се хилеха, щом младежите се хилеха, и викаха от смях, когато и младежите се развикваха; и тъй като двамата млади хора се хилеха и викаха, и избухваха в смях почти непрекъснато през време на пеенето, всичко вървеше изумително добре.

И все пак тоя немски професор не изглеждаше доволен. Най-напред, когато почнахме да се смеем, лицето му изразяваше крайно учудване, сякаш смехът бе последното нещо, с което очакваше да посрещнем песента му. Това ни се стори много смешно: сериозният му маниер, казахме си, е половината от шегата. И най-слабото загатване от негова страна, че съзнава колко е смешен, би провалило всичко. Но тъй като ние продължавахме да се смеем, неговото учудване прерасна в досада и възмущение и той се мръщеше свирепо към всички ни, освен към двамината младежи, които не можеше да види, понеже те седяха зад него. Това ни накара да се превиваме от смях. Казвахме си един на друг, че тая работа просто ще ни умори. Самите думи, казахме, могат да ни доведат до припадък, но допълнени с престорената му сериозност — ех, това вече не се търпеше.

В последния стих той надмина себе си. Тъй святкаше към нас с очи, така пълни с наситена свирепост, че ако не бяхме предупредени за немския маниер да се пеят комични песни, щяхме да почнем да нервничим; и той вмъкна една такава жална нишка на агония в старинния акомпанимент, че, ако не знаехме каква комична песен пее, можехме и да се разплачем.

Той завърши сред истински гръм от смях. Казвахме, че никога не сме слушали нещо по-смешно до днес. Казвахме колко е чудно, че при всички тия неща се шири убеждението за пълната липса на хумор у немците. И попитахме професора защо не е превел песента си на английски, та и простите хорица да я разбират и да видят какво значи истинска комична песен.

Тогава хер Слосен Бошен стана и сякаш мътните го хванаха. Той почна да ни псува на немски (а тоя език ми се стори особено действен за целта), взе да подскача, да размахва юмруци и да ни кичи с всички

мръсни думи, които знаеше на английски. Накрая каза, че никога не са го обиждали по-силно.

Излезе, че песента ни най-малко не била комична. В нея се разправяло за едно младо момиче от планините на Харц, което пожертвувало живота си, за да спаси душата на своя любим; като умрял и той, срещнал нейния дух в небесата; сетне, в последния стих, изневерил на духа и офейкал с друг женски дух — не си спомням добре подробностите, но зная, че беше нещо много тъжно. Хер Бошен каза, че веднъж, преди време, бил изпял тази песен пред германския император и той (германският император) се разхълцал като пеленаче. Той (хер Бошен) добави, че според всеобщото мнение тази песен била една от най-трагичните и патетични песни на немски език.

Всички се чувствуваха неловко — много неловко. И не намирахме подходящ отговор. Поогледахме се, за да видим двамата младежи, които ни въвлякоха в тая работа, но те най-незабелязано бяха напуснали къщата веднага след песента.

Това сложи край на забавата. Никога не съм виждал гости да се разотиват тъй тихичко и без никаква суетня. Дори не си пожелавахме и лека нощ един на друг. Слизахме долу един по един, като стъпвахме тихо и се държахме към неосветената страна на стълбището. Всеки поиска с шепот шапката и палтото си от слугата, всеки сам си отваряше вратата и се измъкваше навън, като бързаше да свие зад ъгъла и се старееше, доколкото бе възможно, да отбягва другите.

От тоя ден не проявявам особен интерес към немските песни.

Стигнахме до шлюза при Сънбъри в три и половина часа. Реката е рядко красива тъкмо там, пред самите порти, а и заливът е очарователен; но не се опитвайте да гребете нагоре по него.

Веднъж се опитах да сторя това. Бях гребец и попитах момчетата при кормилото дали мислят, че ще можем да минем, а те казаха, че ще минем, стига да греба достатъчно упорито. Намирахме се точно под малкия мост за пешеходци, който свързва залива с двата яза, когато те ми казаха това, и аз се превих над лопатите, плюх на ръцете си и почнах да греба.

Гребях великолепно. Скоро налучках устойчив, равномерен удар на лопатите. Вложих всичко — и ръце, и крака, и плещи — в гребането. Забивах лопатите със силни, бързи и красиви удари и карах с великолепен стил. Двамината ми приятели казаха, че било истинско

удоволствие да гледат как гребат. След първите пет минути ми се стори, че вече трябва да наближаваме яза, и вдигнах очи. Бяхме под моста, точно на същото място, където се намирахме, когато започнах да гребам, а ония двама идиоти седят насреща и никак не ги е еня, че ще им прилошее от смях. Аз съм се мъчил до полуда да държа тая лодка като закована под оня мост. Сега оставям други да гребат заднешком нагоре по силни притоци.

Гребахме до Уолтън, едно доста голямо поселище за крайбрежен градец. Като при всички крайбрежни селища, само една малка ивица от него слиза до водата, тъй че от лодката човек би го взел за селце с едно на друго към половин дузина къщи. Уиндзор и Абингдън са едничките градчета между Лондон и Оксфорд, от които човек може все пак да види нещо откъм реката. Всички останали се крият зад завои и само надничат към реката с по една странична уличка; моята благодарност към тях, задето така любезно предоставят речните брегове на гори, поля и разни канали.

Дори Рединг, макар и да върши всичко възможно, за да разваля, замърсява и обезобразява толкова от реката, колкото може да обхване, е достатъчно отзивчив и крие грозното си лице далече от погледа.

Цезар, не ще и дума, е имал някакво местенце в Уолтън — лагер, окопи или нещо подобно. Цезар е бил истинско речно чадо. А и кралица Елизабета, и тя е била тук. Никога не можеш да се отървеш от тая жена, където и щеш да отидеш. Кромвел и Браншоу (не човека от пътеводителя, а тоя, който взе главата на крал Чарлз) също са пребивавали тук. Те трябва да са представлявали много мила приятна компания, едно на друго.

Има една желязна юзда за кавгаджийки в църквата на Уолтън. С такива неща са си служили едно време за обуздаване на женски езици. Сега са изоставили тия опити. Предполагам, че желязото все повече липсва на пазара, а нищо друго не би било достатъчно яко.

Има и забележителни гробници в църквата и аз се страхувах, че за нищо на света няма да мога да накарам Харис да ги отмине; но той като че не се сети за тях, та продължихме нататък. Отвъд моста реката неимоверно лъкатуши. Това я прави по-живописна; но това е много неприятно от гледището на гребца или на оня, който тегли лодката с въже, и предизвиква доста спорове между гребци и кормчии.

Тук минавате край Оутлъндс парк по десния бряг. Старо, прочуто място. Хенри VIII го откраднал от едного, или другото, вече не помня от кого, и живял в него. Има една пещера в парка, която можете да разгледате срещу входна такса и за която се твърди, че била прекрасна; но аз не я намирам за нещо особено. Покойната Йоркска херцогиня, която живяла в Оутлъндс, много обичала кучета и държала огромна глутница. Тя наредила да устроят нарочно гробище, в което да ги погребва, щом като умрат, и погребвала всяко куче с надгробен паметник и възпоменателен надпис върху него.

Така или иначе, аз бих казал, че и те заслужават това не по-малко от всеки обикновен християнин.

При „Коруей Стейкс“ — първия завой отвъд моста при Уолтън — е станало сражение между Цезар и Касивелаунус^[3]. Касивелаунус бил приготвил реката за Цезар, набивайки навред по нея колове (и като наредил, разбира се, да поставят табела с надпис). Но въпреки това Цезар успял да я прегази. Не могли да отпъдят Цезаря с тая рекичка. Тъкмо човек като него би бил на мястото си сега при бързеите по заливите.

Там, гдето допират реката, Халифорд и Шепъртън са хубавички селища; но и в двете няма нищо забележително. Но в двора на църквата в Шепъртън има една гробница с издълбано в камъка стихотворение и аз се чувствувах на тръни от страх да не би Харис да поиска да слезе от лодката и да се помае край нея. Забелязах с какъв копнеж в очите гледа към пристанищното мостче, когато приближавахме към него и затова се постарях с ловко движение да бутна кепето му във водата, а той, в залисията, докато си го възвърне, и в смущението си пред моята непохватност, съвсем забрави любимите си гробове.

При Уейбридж реката Уей (красива малка рекичка, плавателна за малки лодки чак до Гилфорд, която отколе се каня да изследвам и все още не съм), реката Бурн и Базингстокският канал се вливат заедно в Темза. Шлюзът е точно в насрещната страна на града и първото нещо, което видяхме, щом той израсна пред погледа, беше пуловерът на Джордж върху една от вратите на шлюза, а при по-старателно взирание установихме, че и Джордж е в него.

Монтморенси нададе страшен лай. Аз закрепях, Харис изрева; Джордж размаха шапка и извика в отговор. Пазачът на шлюза изскочи

с прът и мрежа за удавници в ръка, явно под впечатлението, че някой е попаднал в яза, и сякаш се разсърди, като разбра, че никой не е паднал.

Джордж държеше в ръка някакъв чудноват пакет, завит в мушама. Беше кръгъл и плосък в единия край, а от другия стърчеше дълга, права дръжка.

— Какво е това? — запита го Харис. — Тиган или що?

— Не — отвърна Джордж със странен, възторжен блясък в очите. — Тоя сезон всички са луди по тия неща; няма човек без такова нещо нагоре по реката. Банджо е.

— Не знаех досега, че свириш на банджо! — извика Харис едновременно с мен.

— Не може да се каже, че свиря — рече Джордж в отговор, — но казват, че било много лесно; а се снабдих и със самоучител!

---

[1] Една от оперетите на Джилбърт и Съливън: „Кралският кораб Пинафор“. — Б.пр. ↑

[2] Друга оперета от Джилбърт и Съливън. — Б.пр. ↑

[3] *Касивелаунус* — вожд на британски племена, опълчил се срещу римските нашественици в 54 г. пр.н.е. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ІХ

ДЖОРДЖ СЕ ПРИУЧВА НА ТРУД — ВАРВАРСКИ ИНСТИНКТИ У ВЪЖЕТАТА ЗА ТЕГЛЕНЕ НА ЛОДКИ — НЕБЛАГОДАРНО ДЪРЖАНЕ НА ЕДНА ЛОДКА С ДВА ЧИФТА ЛОПАТИ — ВЛАЧЕЩИ И ВЛАЧЕНИ — НЕЩО ОТ ПОЛЗА ЗА ВЛЮБЕНИТЕ — СТРАННОТО ИЗЧЕЗВАНЕ НА ЕДНА ВЪЗСТАРИЧКА ДАМА — МНОГО БЪРЗАНЕ, ПО-СЛАБА СКОРОСТ — МОМИЧЕТА ДА ТИ ТЕГЛЯТ ЛОДКАТА — ЧУВСТВО НА СИЛНА ВЪЗБУДА — ИЗЧЕЗНАЛИЯТ ШЛЮЗ ИЛИ РЕКАТА НА ПРИЗРАЦИТЕ — МУЗИКА — СПАСЕНИЕ!

Сега, като пипнахме Джордж, веднага го накарахме да се хване на работа. Той, разбира се, не искаше да работи; това се подразбира от самосебе си. Казваше, че много се бил изморил в града. Харис, безчувствен по нрав и не твърде склонен към състрадание, рече:

— Така ли? Сега пък за разнообразие ще видиш малко зор и по реката; разнообразието е полезно за всекиго. Хайде, излизай!

Джордж не можеше с чиста съвест — нито дори със своята съвест — да възрази, макар и да възрази, че може би ще бъде по-добре той да остане в лодката и да приготви чая, а ние с Харис да теглим въжето, тъй като приготвяването на чая било много неприятна работа, а Харис и аз сме изглеждали уморени. Обаче едничкият наш отговор на това бе да му подадем въжето, а той го взе и излезе от лодката.

Има нещо твърде странно и необяснимо в тия въжета. Навивате го със същото търпение и внимание, с които бихте сгънал чифт нови панталони, но подир пет минутки, когато го вдигнете, то вече представлява някаква ужасна, просто отвратителна плетеница.

Не бих искал никого да обидя, но съм дълбоко убеден, че ако вземете едно обикновено въже за теглене на лодка и го опънете напред някоя поляна, а сетне постоите с гръб към него около тридесетина секунди, щом се извърнете отново към него, ще видите, че то се е насъбрало на купчина в средата на поляната и така се е усукало и навързало на възли, и останало без двата си края, и заприличало на примка, че ще се наложи точно половин час да седите там на тревата и неспирно да ругаете, преди да го размотаете.

Такова е изобщо мнението ми за тия въжета. Разбира се, може да има и прилични изключения; не казвам, че няма такива. Навярно има

въжета за теглене на лодки, които правят чест на званието си — съвестни, достойни за почит въжета — въжета, които не си въобразяват, че са някакво плетиво и не се опитват да се изплетат в покривчици за мека мебел, щом ги оставите без надзор. Казвам, че може да има въжета и от този вид. Но още не съм виждал такива.

Сам бях извадил това въже за теглене тъкмо преди да стигнем до яза. Не ми се щеше Харис да се докосне до него, понеже е небрежен. Бях го навил полекичка и внимателно, превързал го бях през средата и го бях сгънал на две, преди най-кратко да го поставя в лодката. Харис го бе вдигнал по строго научен начин и тъй го тикна в ръцете на Джордж. Джордж го пое здраво, държеше го далече от тялото си и започна да го размотава тъй, сякаш сваля пелените на новородено отроче; но преди да размотае пет-шестина ярда, туй нещо заприлича по-скоро на лошо изплетена изтривалка за крака, отколкото на някаква друга вещ.

Винаги е същото и винаги същото нещо неизменно се повтаря с този вид въже. Човекът на брега, който се мъчи да го размотае, намира цялата вина у оня, който го е намотал; а щом някой се движи с лодка нагоре по реката и намисли нещо, той ще го каже.

— Какво си смятал да направиш от него, рибарска мрежа или що? Хубава каша си забъркал, наистина хубава; та не можа ли да го навиеш както трябва, глупак такъв! — изръмжава той от време на време, докато се бори до припадък с въжето и го просва по крайбрежната пътечка, и се върти насам-натам около него, опитвайки се да му намери края.

От друга страна човекът, който е навил въжето, приписва цялата причина за бъркотията на оня, който се мъчи да го размотае.

— То си беше в ред, когато ти го взе! — възмутено възкликва той. — Я помисли какво правиш! Залавяш се на работа ей тъй, без да мислиш. Та ти като нищо би омотал и цяла греда!

И така се ядосват един на друг, че на всеки му се иска да обеси другия на същото въже. Минават десетина минути и първият изкрещява, побеснява, заподскачва върху въжето и се опитва да го изтегли, като улавя първото попаднало под ръката му парче и почва да го дърпа. Разбира се, от това въжето още повече се заплита. Тогава другият излиза от лодката и му идва на помощ, но те само се блъскат и си пречат един на друг. Двамата се залавят за едно и също парче от

въжето, задърпват го в различни посоки и се чудят къде се е запънало. Накрая те все пак го оправят, сетне се обръщат и виждат, че течението е повлякло лодката и тя се насочва право към яза.

Това наистина се случи веднъж пред очите ни. Бе нагоре към Бовни, в една доста ветровита заран. Карахме надолу по реката и като минахме завоя, забелязахме двама души край брега. Те се взираха един в друг толкова опулено и с такъв израз на безнадеждно отчаяние, какъвто не ми се е случвало да видя нито преди, нито след това у нечие лице, и държаха в ръце едно дълго въже за теглене на лодка. Явно бе, че нещо се е случило, затова позабавихме хода и ги попитахме каква е работата.

— Лодката ни отплава нанякъде! — възмутено отвърнаха те. — Едва що излязохме да оправим въжето, и дорде да се върнем, тя отплавала!

И те изглеждаха обидени от това, което очевидно считаха за подла и неблагоприятна постъпка от страна на лодката.

Намерихме им лодката-беглец на половина миля надолу, залостена в едни тръстики, и им я докарахме. Хващам се на бас, че цяла неделя не са предоставили друга такава възможност на лодката си да офейка.

Никога няма да забравя каква картинка представляваха тия двама мъжаги, като се разхождаха с въжето нагоре-надолу по брега, търсейки лодката си.

Все във връзка с тия въжета могат да се видят много смешни работи по реките. Най-често ще видиш двамина от тия, които теглят лодката, бързо да крачат по брега, целите улисани в оживен спор, а в това време на стотина ярда зад тях човекът в лодката напразно им вика да спрат и най-отчаяно размахва лопата, за да сигнализира с нея. Станала е някаква беда: кормилото се е откачило или куката се е прекатурнала, или пък шапката му е паднала във водата и бързо се влачи надолу по течението. Той им вика да спрат, отначало кротко и вежливо.

— Ей, спрете за минутка, хайде, спрете! — весело се провиква той. — Шапката ми падна в реката.

После:

— Хей! Том, Дик! Не чувате ли? — вече не тъй любезно.

След това:

— Хей, дявол да ви вземе, тъпоглави идиоти! Ей, спрете! Ах вие...!

Подир това той бързо става, почва да подскача и крещи, докато почервенее, псувайки всички и всичко. А малките момчета спират на брега, подиграват му се и го замерват с камъни, дорде да отmine край тях ведно с лодката си със скорост от четири мили в час, без да може да излезе от нея.

Много от тия неприятности могат да бъдат избегнати, ако онези, които теглят лодката, по-честичко си спомнят, че теглят лодка и не забравят сегиз-тогиз да поглеждат назад, за да видят какво става с техния човек. Най-добре е един човек да тегли лодката. Когато двама вършат това, те се заприказват и забравят, а самата лодка, която всъщност оказва нищожно съпротивление, никак не е в състояние да им напомня обстоятелството.

Като пример до каква невероятна степен двама души при въжето могат да забравят работата си, Джордж ни разказа по-късно, когато беседвахме на тая тема подир вечерята, един много интересен случай.

Той и още трима души, както ни казваше, плавали една вечер с много тежко натоварена лодка от Мейдънхед нагоре, и малко отвъд яза при Кукъм забелязали момък и девойка да вървят по крайбрежната пътечка, и двамата унесени в очевидно забавен и всепоглъщащ разговор. Двамата носели една кука от лодка, а към куката било прикрепено въжето за теглене, което се влачело подир тях с другия край във водата. Никаква лодка нямало наблизко, нито пък се виждала някъде. Трябва до едно или друго време някаква лодка да е била прикачена към въжето, в това нямало съмнение; но какво се било случило с нея, каква ужасна съдба е сполетяла и лодката, и останалите в нея хора, оставало забулено в тайна. Но каквато и да била станалата злополука, тя ни най-малко не смуцавала младата дама и господина, които теглели въжето. Те държали куката, държали и въжето и очевидно считали, че вършат всичко както трябва.

Джордж се канел да извика, за да ги стресне, но в тоя момент му хрумнала една остроумна идея и той не извикал. Вместо това взел куката от лодката, пресегнал с нея и докоснал края на въжето; сетне направили примка от въжето, метнали я върху своята мачта, прибрали лопатите и взели, че седнали в задната част на лодката, като запалили и лулите си.

А момъкът и девойката влекли четиримата дебелановци и тежката им лодка чак до Марлоу.

Джордж казваше, че не бил виждал така тъжно замислени очи до момента, когато, вече при яза, младата двойка разбрала, че през последните две мили са теглили чужда лодка. Джордж мислеше, че само благодарение на възпиращото въздействие на милата девойка до него момъкът не злоупотребил с речника си.

Девойката първа се съвзела от изненадата и като дошла на себе си, плеснала с ръце и уплашено извикала:

— Ах, Хенри, тогава де ще е лелка?

— А после могли ли са да намерят старата госпожа? — попита Харис.

Джордж рече в отговор, че не знаел.

Друг пример за опасната липса на съчувствие между теглещи беше наблюдаван от нас двамата с Джордж някъде към Уолтън. Беше на онова място, гдето крайбрежната пътека леко се спуска до самата вода, а ние, застанували на отсрещния бряг, само гледахме какво става наоколо. След време се показва някаква малка лодка, теглена с неимоверна бързина по водата от як кон за влачене на шлепове, възседнат от едно съвсем малко момченце. На различни места в лодката се бяха разположили в спокойни, мечтателни пози петима младежи, като оня при кормилото изглеждаше наистина удивително спокоен.

— Ще ми се да го видя по погрешка да опъне другата връв — прошепна Джордж, когато те минаваха.

И точно в тоя момент кормчията сгреша и лодката се покатери с такъв съсък по брега, сякаш деряха четиридесет хиляди ленени чаршафа. Двама души, един кошник и три лопати веднага напуснаха лодката откъм предната ѝ дясна страна и полегнаха на брега, а миг и половина по-късно други двама се свлякоха откъм задната част на лодката и се насадиха между куки и платнища, чанти и бутилки.

Последният човек откара още двадесетина ярда и се строполи върху главата си.

От това лодката сякаш поолекна малко и тръгна още по-леко, а малкото момче крещеше с все сила и подкара коня в галоп. Младежите се поизправиха и само се гледаха. Трябваше да минат няколко секунди, преди да разберат какво им се е случило, но когато се досетиха, те

почнаха ревностно да крещят към момчето, за да спре. То обаче беше премного залисано с коня си, за да ги чуе, и ние ги гледахме как търчат подир него, докато разстоянието ги скри от поглед.

Не мога да кажа, че съжелявам за злополуката им. Наистина, бих искал с всички млади ветроглавци, които позволяват лодките им да бъдат теглени по този начин — а мнозина правят това — да се случат подобни произшествия. Покрай риска, на който се излагат, те застрашават и безпокоят всяка срещната лодка. Карайки с такава скорост, те не могат да не се наврат в пътя на някоя друга лодка, а и другите не могат да стоят настрана от техния. Въжето им се закача за мачтата ви и ви прекатурва, или придърпва някого в лодката, или го блъска във водата, или му раздира лицето. Най-доброто средство е да не отстъпваш от пътя си и да си готов да отблъснеш такава лодка с дебелия край на мачтата.

От всички възможни преживелици въз връзка с тегленето на лодка най-славната е момичета да ви теглят. Ето нещо, което всеки би трябвало да изпита. Момичетата теглят винаги по три; две дърпат въжето, а другата все търчи наоколо и се кикоти. Най-често започват с това, че се омотават. Оставят въжето да се оплете в краката им, а после се налага да насядат по пътеката и взаимно да се размотават, но ето че го навързват около вратовете си и почват да се задушават. Накрая обаче го изправят и хукват да бягат с него, като теглят лодката с наистина ужасна скорост. Естествено, след стотина ярда те остават без дъх и рязко спират, сядат до една в тревата и се смеят, а лодката ви се носи към средата на реката и почва да се върти още преди да разберете какво се е случило, или да можете да се заловите за лопатите. Тогава те скачат на крака и не могат да се начудят.

— Я, гледайте — казват, — отишла чак посред реката.

След това теглят доста равномерно донякъде, но изведнъж хрумва на някоя, че трябва да приповдигне роклята си с карфица, всички намаляват хода, та да се свърши тая работа, и лодката засяда в плитчините.

Наскачвате, отблъсвате я и им изкрещявате да не спират.

— Да! Какво има? — викат те отдалеч.

— Не спирайте! — ревете вие.

— Да не какво?

— Не спирайте, карайте, карайте!

— Върни се, Емилия, да видиш какво искат — казва една; и Емилия се връща и пита каква е работата.

— Какво искате? — пита тя. — Да се е случило нещо?

— Не — отвърщате, — всичко е в ред; карайте, значи, и не спирайте.

— Защо?

— А че не можем да управляваме кормилото, ако спирате така. Трябва все да държите лодката в ход.

— Да държим какво?

— В ход... Трябва да държите лодката все в движение.

— Ах, добре. Ще им кажа. Добре ли се справяме?

— Да, да, много добре, наистина; само не спирайте.

— Никак не изглежда трудно. А мислех, че ще е много мъчно.

— Не, съвсем лесно е. Трябва да поддържате равномерно темпо, това е всичко.

— Разбирам. Подайте ми червения шал. Ей там е, под възглавката.

Намирате шала и ѝ го подавате, а дорде трае това и друга се е върнала и иска да вземе своя, а за всеки случай взимат и тоя на Мери, но Мери не го иска и те го донасят обратно, като вместо него искат някакво джебно гребенче. Минават към двадесетина минути, преди да потеглят наново, но при първия завой виждат някаква крава, та трябва да излезете от лодката и да отпъдите кравата от пътя им.

Човек не може да скучае нито една минутка в лодката, теглена от момичета.

Джордж оправи въжето подир известно време и ни влачи равномерно до Пентън Хук. Там обсъдихме важния въпрос къде да стануваме. Бяхме решили нея вечер да спим в лодката, та трябваше да спрем горе-долу там, където бяхме стигнали, или да караме отвъд Стейнз. Стори ни се, че е още твърде рано да спускаме кепенците, тъй като и слънцето беше високо в небето, и решихме да догоним Рънимийд, на три и половина мили по-нататък — едно тихо, гористо кътче край реката с удобни места за подслон.

По-късно обаче на всички ни се искаше да бяхме спрели в Пентън Хук. Три-четири мили нагоре по реката е нищо и никакво разстояние рано в някое утро, но означава изнурително гребане в края на един дълъг ден. През тези последни мили гледката никак не ви

интересува. Нито приказвате, нито се смеете. Всяка половин миля от разстоянието ви се струва за две. Просто не можете да повярвате, че се намирате там, където сте, и оставате с убеждението, че картата е неточна; и след като сте се влачили повидиму още поне десетина мили, а язът още не се вижда, почвате не на шега да се опасявате да не би някой да го е задигнал и офейкал с него.

Помня как страшно се разтревожих веднъж по реката (в преносен смисъл, разбира се).^[1] Бях излязъл с една девойка — моя братовчедка по майчина линия — и гребяхме надолу към Горинг. Беше доста късничко и бързахме да се приберем — поне тя бързаше да се върне. Стигнахме до яза при Бенсън в шест и половина и здрачът вече припаднаше, та тя започна да се тревожи. Казваше, че трябва да се върне навреме за вечеря. Отговорих, че за такова нещо и аз вече чувствавам колко ми се иска да си бъда в къщи навреме, сетне извадих картата, която носех със себе си, за да видя точно на какво разстояние се намираме. Разбрах, че сме на миля и половина от следващия яз — Уолингфорд — и на още пет оттам до Клийв.

Всичко е в ред! — казах. — Ще прехвърлим следващия яз преди седем, а след това ни остава само още един — и като се залових за греблата, здравата загребах.

Минахме моста и малко след това я запитах дали вижда яза. Тя каза, че не вижда никакъв яз. Изпуснах едно „о“ и продължих да гребя. Изминаха още пет минути и аз пак я подканих да погледне нататък.

— Не — каза тя. — Не виждам и сянката на яз.

— Ти — подзех нерешително, тъй като не исках да се докачи, — ти сигурна ли си, че знаеш какво е яз и че ще го познаеш, щом го видиш?

Тя обаче не се докачи от въпроса и рече, че щяло да бъде по-добре сам да погледна; затова отпуснах лопатите и хвърлих един поглед. В здрачевината реката се простираше право пред нас в протежение на цяла миля; и нямаше нито помен от някакъв яз.

— Кажи, не мислиш ли, че сме сбъркали пътя? — попита спътницата ми.

Не виждах как може да се случи такова нещо, но все пак подхвърлих, че може някак да сме попаднали в страничния ръкав и да вървим право към водопада.

Тази мисъл ни най-малко не я успокои и тя се разплака. Казваше, че и двамата сме щели да се удавим и че така и се падало, щом като е излязла с мен.

Наказанието изглеждаше прекомерно според мен; но братовчедката не мислеше така и искаше всичко да се свърши час по-скоро.

Опитвах се да я успокоя и да взема цялата работа на шега. По всичко изглежда, рекох ѝ, че не сме гребали тъй бързо, както ми се е струвало, но че скоро би трябвало да стигнем до яза; и изкарах още една миля с греблата.

Сега вече и аз самият започнах да нервнича. Пак разгледах картата. Ето го Уолингфордският яз, ясно означен, на миля и половина от тоя на Бенсън. Беше добра, благонадеждна карта; и при това аз сам си спомнях яза. На два пъти бях минавал през него. Къде ли се намирахме? Какво ни бе сполетяло? Почнах да мисля, че всичко ще е сън, че в същност спя в леглото си и че ще се събудя подир една минутка, за да ми кажат, че вече минава десет часа.

Попитах братовчедка си дали не мисли, че това може да е сън, а тя отговори, че сама на свой ред се канела да ми зададе същия въпрос; сетне и двамата взехме да се чудим дали не спим и ако това е така, кой от двамата ни наистина сънува и кой ще е сънуваният; та стана много интересно.

Аз обаче все гребях и все никакъв яз не се виждаше, а реката ставаше все по-мрачна и тайнствена под плътнеещите сенки на нощта, та нещата започваха да изглеждат чудновати и пълни с угроза. Дойде ми на ум за таласъми и караконджовци, за блуждаещи огньове и за ония зли девойки, които стоят цели нощи по скалите и примамват хората във водовъртежи и други подобни; и ми се прииска да съм бил по-добър човек и да знаех повече религиозни песни; и тъкмо посред тия размишления дочух благословената мелодия на „Карай да върви“^[2], лошо свирена на хармоника, и разбрах, че сме спасени.

Обикновено не се възхищавам от свирня на хармоника, но ах, колко хубава се стори и на двамата ни тази мелодия тогава — много, много по-хубава от гласа на Орфей, от лютнята на Аполон или от всяко подобно нещо, което би могло да прозвучи. Някаква небесна мелодия при тогавашното ни душевно състояние само щеше още повече да ни разтревожи. А една прочувствена хармония, изпълнена както трябва,

щеше да ни се стори като предупредителен зов на духовете и ние бихме загубили всякаква надежда. Но в съзвучията на „Карай да върви“, изтърсени на пресекулки и с неволни вариации из един хъхрещ акордеон, имаше нещо твърде човешко и успокоително.

Милите звуци се приближаваха и скоро лодката, от която те биваха изфабрикувани, се приравни с нас.

В нея се бе сместила една компания моми и момци из крайните лондонски квартали, излезли да се разходят с лодка по луна. (Нямаше никаква луна, но не и по тяхна вина.) Никога през живота си не съм виждал по-приветливи и обични хора. Викнах в поздрав и ги попитах дали биха могли да ме насочат към Уолингфордския яз; и обясних, че го търся вече цели два часа.

— Уолингфордският яз! — възкликнаха те. — Да те чува господ, господине, има май повече и от година, откак го вдигнаха. Няма вече Уолингфордски яз, господине. Сега сте близо до Клийв. Чуваш ли, Бил, просто ми иде да си изям шапката — тоя господин търси Уолингфордския яз!

Само това не ми беше дошло на ум. Искаше ми се да се хвърля в прегръдките на всеки един от тях и да ги благословя; но тъкмо на това място по реката имаше твърде силно течение и това бе невъзможно, тъй че трябваше да се задоволя с няколко хладни благодарствени думи.

Поблагодарихме им отново и отново, казахме колко приятна е тая нощ, пожелахме им приятно возене и аз май поканих всички да ми гостуват цяла седмица, а братовчедка ми ги увери колко много ще се радва майка ѝ да се запознае с тях. Сетне двамата с нея изпяхме „Войнишкия хор“ из „Фауст“ и в края на краищата пак се прибрахме в къщи навреме за вечеря.

---

[1] Непреводима игра на думи — в случая „разтревожен“ значи и „прекатурен“ — Б.пр. ↑

[2] Някаква модна улична песен. — Б.пр. ↑

ГЛАВА X

ПЪРВАТА НОЩ — ПОД ПЛАТНИЩЕТО — ЗОВ ЗА ПОМОЩ — ОПАКОСТ НА ЧАЙНИЦИТЕ И КАК СЕ ПРЕОДОЛЯВА ТЯ — ВЕЧЕРЯ — КАК ДА СЕ ЧУВСТВУВАШ ДОБРОДЕТЕЛЕН — ТЪРСИ СЕ БОГАТО ОБЗАВЕДЕН, ДОБРЕ ПРЕСУШЕН НЕОБИТАЕМ ОСТРОВ, ЗА ПРЕДПОЧИТАНЕ КЪМ ЮЖНАТА ПОЛОВИНА НА ТИХИЯ ОКЕАН — ГЛУМА, СЛУЧИЛА СЕ С БАЩАТА НА ДЖОРДЖ — ЕДНА НЕСПОКОЙНА НОЩ

На Харис и мене почна да ни се струва, че и язът при Бел Уейф трябва да е бил вдигнат по същия начин. Джордж ни беше теглил до Стейнз и ние затеглихме лодката оттам нагоре, но ни се струваше, че влачим петдесетина тона подире си и че сме извървели четиридесет мили. Беше седем и половина, когато сколасахме, сетне всички се качихме в лодката и почнахме да гребем покрай левия бряг, като търсехме удобно място, за да се изтеглим на суша.

Изпървом бяхме намислили да продължим до остров Магна Харта, едно хубавичко кътче по реката, гдето тя лъкатуши през долина с мека зеленина, и да застануваме в някое от многото живописни заливчета, които се срещат по този мъничък бряг. Но някак вече не изпитвахме такъв силен копнеж по живописното, както в по-ранните часове на деня. Ивица вода между шлеп за въглища и бензинова станция щеше напълно да ни задоволи през тая нощ. Не бяхме петимни за хубави гледки. Искахме да се навечеряме и да си легнем. И все пак откарахме лодката до набеязаното място — наричат го „Пикникпойнт“ — и се настанихме в чудно местенце под бряст-великан, за чиито разклонени корени привързахме лодката.

Сетне щяхме да вечеряме (бихме минали без чай, за да спестим времето), но Джордж се противопостави; по-добре щяло да бъде първо да опънем платнището още преди да е станало съвсем тъмно, та да виждаме какво вършим. Тогава, казва, ще сме си свършили всичката работа и ще седнем да ядем с леко сърце.

Много повече време ни бе нужно да опънем това платнище, изглеждаше много проста работа. Взимате пет железни дъги, прилични на огромни полуобръчи за крокет, и ги залоствате над лодката, сетне

разстилате платнището върху тях и го привързвате отдолу: работа за десетина минути, мислехме си.

Излезе, че недооценяваме трудностите.

Взехме дъгите и почнахме да ги пускаме в направените за тях дупки. Едва ли ще помислите, че това е опасна работа; но сега, като хвърлям поглед назад, просто недоумявам как някой от нас е останал жив, за да разказва случката. Това не бяха дъги, а демони. Първо на първо, никак не искаха да се вместят в дупките си, та трябваше да скачаме върху тях, да ги ритаме и да ги чукаме с куката на лодката; а щом влезнаха, веднага пролича, че сме натикали всяка дъга не в нарочно направените за нея дупки, и затова трябваше отново да ги измъкваме.

Но те не искаха да излязат, дорде двама от нас не отиваха да се преборят с тях към пет минути, когато изведнъж отскачаха, опитвайки се да ни хвърлят във водата, та да се удавим. Имаха щипки по средата и когато не внимавахме, те ни щипеха с тях по деликатните части на тялото; и докато се боричкахме с единия край на дъгата, опитвайки се да го накараме да си изпълни предназначението, другият край най-подло се извърташе зад нас и цапваше някого по главата.

Най-сетне ги поставихме и сега оставаше само да нагласим покривалото върху тях. Джордж го разгъна и завърза единия край на носа на лодката. Харис застана в средата, за да го поеме от Джордж и да го търкулне към мен, готов да го прихвана в задната част на лодката. Трябваше да мине доста време, преди то да стигне до мен. Джордж се справи много добре, но тая работа беше нова за Харис и той я обърка.

Не знам как я обърка, пък и той не можеше да каже; но по един или друг тайнствен начин той успя, след десетина минути на свръхчовешки усилия, да се омотае цял в платнището. Така здраво се беше усукал и оплел, и замотал, че не можеше да се измъкне. Той естествено правеше отчаяни усилия да си възвърне свободата — рожденото право на всеки англичанин — и в тия опити (научих това отсетне) прекатурнал Джордж; а тогава и Джордж, ругаейки Хариса, също започна да се боричка, но сам се оплете и замота.

Аз оставах в пълно неведение, докато траеше това. Нищо не разбирах от тая работа. Бяха ми казали да стоя на мястото си и да чакам, дорде платнището стигне до мен, тъй че и аз, и Монтморенси стояхме там и чакахме, един от друг по-прилежно. Виждахме колко

рязко отскача платнището и как се надига насам-натам, ала ни се струваше, че това влиза в общия план на действие, и не се намесвахме.

Дочувахме и доста приглушени думи да идват изпод платнището, та помислихме, че работата им никак не спори, и решихме да изчакаме нещата някак да се поизправят и тогава да се намесим.

Почакахме доста време, но всичко сякаш ставаше все по-заплетено и забъркано, докато по едно време главата на Джордж се провря с гърчене отвъд страничната дъска на лодката и заговори.

— Подай ръка, ей ти, заплес такъв — каза тя, — стоиш като препарирана птица, а виждаш, че и двамата се задушаваме, глупак с глупаците!

Не е било да ме викат на помощ и да не се отзова, тъй че отидох и ги размотах; и май тъкмо навреме, защото Харис бе станал почти син в лицето.

Трябваше здравата да се потрудим още половин час подир това, преди платнището да бъде закрепено както си следва, сетне поразтребихме палубата и извадихме нещата за вечеря. Турихме чайника да възвира при носа на лодката, отдръпнахме се към кормилото, уж да не го забелязваме, и захванахме да подреждаме другите неща.

Няма друг начин да накарате чайника да възври в лодка. Ако види, че го чакате и сте нетърпеливи, никога няма да засвири. Трябва да се махнете и да започнете яденето, сякаш и на ум не ви е идвало да пиете чай. Тогава скоро ще го чуете да пръска, пощръклява от нетърпение да бъде превърнат в чай.

Добре ще е също така, ако наистина сте се разбързали, да си поприказвате на висок глас и да казвате, че никак не ви се пие чай и че няма да вземете нито една чашка. Отивате близо до чайника, така че да може да дочува думите ви, а сетне извиквате: „Не искам чай, а ти, Джордж?“ Тогава Джордж извиква: „Не, не обичам чай; я по-добре да си направим лимонада — чаят е тъй несмилаем.“ Сега вече чайникът прекипява и загасява спиртника.

Ние възприехме това безобидно измамничество, вследствие на което чаят бе готов тъкмо когато привършвахме с другите приготовления.

Вечерята хвана място.

Цели тридесет и пет минути никакъв друг звук не се чуваше надлъж и нашир в лодката, освен тракането на вилици и ножове по глинени прибори и равномерното дъвчене на четири чифта челюсти. След тридесет и пет минути Харис каза едно „ах“, измъкна левия си крак изпод седалището си и вместо него пъкна десния на същото място.

Пет минути по-късно и Джордж каза „ах“ и захвърли чинията си на брега; а след други три минути Монтморенси прояви първия признак на доволство, откакто бяхме тръгнали, полегна на лявата си страна и проточи крака; и аз казах „ах“, извих глава назад и я блъснах в една от дъгите, но не обърнах внимание на това. Даже и не изпсувах.

Колко добър се чувствува човек при пълен стомах — колко доволен от себе си и от целия свят! Хора, които са проверили това на практика, ме уверяват, че чистата съвест правела човека много щастлив и много доволен; но и пълният стомах ще свърши тая работа не по-зле, при това по-евтино и по-лесно. Всеки се чувствува склонен да прощава и е тъй великодушен след изобилен и добре смлян обед — тъй благодарен и тъй мекосърдечен.

Странно, наистина е странно каква власт над разума упражняват храносмилателните ни органи. Не можем нито да работим, нито да мислим, освен по волята на своя стомах. Той направлява и чувствата, и страстите ни. След яйца и шунка той казва: „Работи!“ След бифтек и бира казва: „Спи!“ След чаша чай (две пълни лъжички за всяка чаша, и не го оставяйте да кисне повече от три минути), той казва на мозъка: „Хайде, стани да покажеш силата си. Бъди и красноречив, и мъдър, и нежен; вниквай с ясен поглед в природата и живота; разпери белите криле на тръпнещата мисъл и се извисявай като божествен дух над въртящия се под тебе свят, нагоре и нагоре през дълги алеи от пламтящи звезди до самите двери на вечността!“

След топли понички той казва: „Бъди муден и бездушен като добитък в полето — безмозъчно животно с тъп поглед, в който не проблясва нито един лъч на мисъл, на страх или надежда, на обич или живот.“ А след коняк, взет в достатъчно количество, той казва: „Хайде, глупце, хили се и преплитай крака, та тебеподобните да се размиват — отдавай се на безумия, изфъфляй безсмислени звуци и показвай какъв безпомощен глупак е нещастникът, чиито ум и воля лежат удавени, като малки котенца едно от друго, в два пръста спирт.“

Ние наистина сме същински и безнадеждни роби на стомаха си. Не се отплесвайте по нравственост и справедливост, приятели мои; зорко следете стомаха си, хранете го внимателно и с мярка. Тогава добродетелта и задоволството ще дойдат да зацаруват в сърцето на всеки, несподирени чрез усилие от негова страна; и той ще бъде добър гражданин, любещ съпруг и нежен баща — набожен и благороден човек.

Преди да вечеряме, Харис, Джордж и аз бяхме сприхави, заядливи и в лошо настроение; след вечерята седяхме и се усмихвахме един на друг, а също и на кучето. Обичахме се един друг, обичахме и целия свят. Като се движеше насам-натам, Харис стъпи върху мазола на Джордж. Това да беше станало преди вечерята, Джордж щеше да изсипе такива благословии и пожелания за бъдещата орис на Харис в тоя и оня свят, че тръпки биха полазили всеки трезв човек. А сега той каза:

— Кротко, приятелю; пази мазола.

А Харис, вместо да изтъкне с най-любезния си тон, че човек не може да не стъпи върху една или друга част от крака на Джордж, щом трябва изобщо да мръдне от мястото си на десетина ярда от седналия Джордж, добавяйки, че с тия дълги крака Джордж въобще не трябва да се качва в лодка с обикновени размери, и вместо да го посъветва да ги метне през борда, както би сторил преди вечерята, сега рече:

— Много съжалявам, драги; боли ли?

— Никак! — отвърна Джордж, сетне добави, че грешката била негова; а Харис взе вината върху себе си.

Просто да ти е драго да ги слушаш.

Запалихме лулите и насядахме, загледани навън към тихата нощ, и се разприказвахме.

Джордж се питаше защо да не можем винаги да бъдем така — далече от света, от неговите грехове и изкушения, повели трезв и мирен живот, отдадени на добрини. Аз казах, че неведнъж съм копнял тъкмо за тия неща; и поведохме разговор около възможността да се вдигнем някъде далече, ние четиримата, в някой удобен, добре обзаведен необитаван остров и да заживеем там в горите.

Харис каза, че бедата при тия пустинни острови, доколкото бил чувал, се криела в голямата влага: но Джордж каза, че не били влажни, ако се отводнят, както трябва.

Сетне разговорът се завъртя около дренажите и това подсети Джордж за нещо много смешно, случило се веднъж с баща му. Той заразправя, че баща му пътувал с някакъв друг човек през Уелз, че спрели една нощ в малък хан, гдето имало и други хора, че влезли в тяхната компания и с тях прекарвали вечерта.

Хубаво се повеселили, стояли до късно и дорде станало време да си лягат, те двамата (тогава бащата на Джордж бил съвсем млад) също понаправили малко глава. Те (бащата на Джордж и приятелят на Джорджовия баща) трябвало да спят в обща стая, но в различни легла. Взели свещта и се качили горе. На влизане в стаята свещта се наклонила към стената и угаснала, та трябвало да се събличат на тъмно и пипнешком да се доберат до леглата. Така и сторили: но вместо да се настанят в отделни легла, както смятали, че правят, и двамата пролазили в същото легло, без да си дават сметка за това — единият се настанил с главата в горния край на леглото, а другият се промъкнал в него откъм обратната страна на компаса и легнал с крака върху възглавката.

Мълчали известно време, а после бащата на Джордж се обадил:

— Джоу!

— Какво има, Том? — отекнал гласът на Джоу от другия край на леглото.

— Слушай, в леглото ми има човек — казал бащата на Джордж.
— Ей и краката му върху възглавницата ми.

— Я гледай, просто невероятно, Том — отвърнал другият. — Да не се казвам Джоу, ако и в моето легло няма друг човек!

— И какво ще правиш? — запитал бащата на Джордж.

— Какво ли? Ще го изрита навън — отвърнал Джоу.

— И аз! — доблестно заявил бащата на Джордж.

Започнало кратко боричкане, което завършило с две тежки тупвания на пода, и тогава нечий глас се обадил доста натъжено:

— Ей, Том!

— Да!

— Ти как се справи?

— А че, да си призная, моят човек изрита мене.

— И моичкият мен! Слушай, това ханче нещо не ми харесва, а на тебе?

Тогава Харис запитва как се е казвало въпросното ханче.

— „Свиня и свирка“ — рече Джордж. — Защо?

— Не, не било същото — отвърна Харис.

— Какво искаш да кажеш? — полюбопитствува Джордж.

— Странно, наистина — смотоледи Харис, — но съвсем същото нещо станало веднъж и с моя баща в някакво провинциално ханче. Често ми е разказвал случката. Та си мислех да не е било същото ханче.

Легнахме си в десет нея нощ и си мислех, че ще спя добре, понеже бях уморен; но останах излъган. По правило, щом се съблека и сложа глава върху възглавката, някой почва да удря на вратата и казва, че е осем и половина: но тая нощ всичко вървеше наопаки: новата обстановка, коравата лодка, свитото положение (лежах с крака под една седалка и с глава върху друга), плисъкът на водата край лодката и шумоленето на клоните от ветреца все ме смущаваха и безпокояха.

Все пак съм поспал някой и друг час, но за беда някаква част на лодката като че ли бе израснала през нощта — защото положително я нямаше там преди тръгването ни, а на утрото вече беше изчезнала — и все се впиваше в гръбнака. Спал съм така до едно време, а ми се беше присънило, че съм глътнал една златна лира и сега дълбаят дупка в гръба ми със свредел, за да я извадят. Намирах това за много нелюбезно от тяхна страна и им казах, че ще остане да им дължа тая сума и че ще си я получат в края на месеца. Но те не искаха и да чуят за това, като твърдяха, че било далече по-добре веднага да си я получат, понеже в другия случай щели да се натрупат много лихви. По едно време грозно им се разсърдих и ги наредих както трябва, но те пък тъй болезнено завъртяха свредела, че се събудих.

В лодката беше душно и главата ме болеше, та реших да поизляза малко в свежата нощ. Наметнах каквито дрехи ми попаднаха под ръка — едни мои, други на Джордж или Харис — и се промъкнах изпод платнището на брега.

Беше великолепна нощ. Месецът бе излязъл и оставил притихналата земя насаме със звездите. Изглеждаше като че ли в тишината и покоя, докато ние, нейните деца, се унасяме в сън, те се разговарят с нея, тяхната сестра — разговарят за велики тайни с гласове неизмеримо дълбоки за недоразвитото човешко ухо.

Те ни изпълват с благоговеен страх, тия чудни звезди, тъй студени и толкова светли. Ние приличаме на деца, заблудили се с

малките си крачка в мъждиво осветения храм на бога, когото са били приучени да почитат, ала сами не познават; и застанали там, където кънтящият свод се извисява над дълга ивица от бледи лъчи, те поглеждат нагоре полуобнадеждени и полууплашени да не би да зърнат някакво страшно витаещо явление.

И все пак нощта изглежда тъй наситена с утеха и сила. В нейното всеобхватно присъствие дребните ни грижи се отдръпват засрамени. Денят е бил тъй пълен с грижи и ядове, а и сърцата ни са били така препълнени със злини и горчиви помисли, че и светът ни се е струвал много жесток и несправедлив към нас. Но ето че Нощта, като някоя велика и любеща майка, кротко слага ръка върху трескавите ни чела, повдига мъничките ни, изпонамокрани от сълзи лица нагоре към своето и ни се усмихва; и макар да не говори, ние знаем какво би искала да ни каже, притискаме пламнали страни до гърдите ѝ и мъката изчезва.

Понякога мъката ни е много дълбока и тленна, а ние стоим съвсем смълчани пред нея, защото няма думи за такава болка, а само стенания. Сърцето на нощта е изпълнено със състрадание към нас; тя не може да смекчи болката ни, взима ръката ни; взима ръката ни в своята и малкият свят става съвсем малък, като остава далеч под нас, а ние, понесени върху нейните тъмни криле, навлизаме за миг в присъствието на нещо много по-могъщо от нея и в чудната светлина на това велико всемогъщие, човешкият живот се разтваря като книга пред нас и ние разбираме, че и мъка, и грижи не са друго, а ангели божи.

Само ония, които са носили короната на страданията, могат да стоят с отворени очи пред тая чудна светлина; но и те, когато се завърнат, не трябва да говорят за нея и да разправят за тайната, която са узнали.

Някога, преди много, много години, отбор добри рицари минавали през една непозната страна и пътят им вървял през гъста гора, пълна с преплитащи се едри и яки шипкови храсти, които раздирали месата на тия, що се губели из нея. А листата на дърветата в тая гора били много тъмни и тъй сгъстени, че нито един лъч не проникнал през клоните, за да просветли мрачевината и да разсее тая печал.

И като минавали през тая тъмна гора, един от рицарите конници се откъснал от другарите си, залутал се много надалече и вече не се

върнал при тях; а те, дълбоко нажалени, продължили да яздят нататък без него и го оплаквали като мъртъв.

И така, когато пристигнали в прекрасния замък, към който били тръгнали, те поостанали в него доста дни, за да се веселят; но в една от тия нощи, както си седели в приятна немара край едрите горящи пънове в огромното огнище и пиели вино до насита, пристигнал загубилият се техен другар и ги поздравил. Дрехите му били изпокъсани като на просяк и много дълбоки рани зеели по нежното му тяло, ала лицето му се озарявало от велика радост.

Заразпитвали го и поискали да узнаят патилата му; и той им разказал как бил загубил пътя си в тъмната гора и как се лутал много дни и нощи, докато накрая, целият в кърви и рани, се проснал на земята в очакване на смъртта.

Но ето че тъкмо тогава, когато бил вече на умиране, из страшния мрак към него се приближила стройна девойка, хванала го за ръка и го повела по околни, никому непознати пътечки, докато през горската тъма пробляснала някаква светлина, спрямо която и дневната светлина би изглеждала като малка лампа пред слънцето; и в тая чудна светлина изтощеният пътник видял като в просъница някакво видение — толкова величествено и красиво му се сторило то, че забравил и кърви, и рани, а стоял като омаян, изпълнен с радост, по-дълбока от морето, чиито дълбини никой не може да измери.

Но видението изчезнало, а рицарят коленичил на земята и благодарил на добрия светец, който бил заблудил стъпките му в тая мрачна гора, за да може да зърне скритото в нея видение.

Името на тъмната гора е Мъка; но за видението, което е съгледал в нея добрият рицар, не бива ни да се говори, ни да се разправя.

ГЛАВА XI

КАК ДЖОРДЖ СТАНАЛ ВЕДНЪЖ В РАННО УТРО — ДЖОРДЖ, ХАРИС И МОНТМОРЕНСИ НЕ ОБИЧАТ И ДА ГЛЕДАТ СТУДЕНА ВОДА — ГЕРОИЗЪМ И РЕШИТЕЛНОСТ ОТ МОЯ СТРАНА — ДЖОРДЖ И НЕГОВАТА РИЗА; ПОУЧИТЕЛНА ПРИКАЗКА — ХАРИС КАТО ГОТВАЧ — ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД, ВКЛЮЧЕН ЗА ПОЛЗВАНЕ В УЧИЛИЩАТА

Събудих се в шест часа на следното утро; и видях, че и Джордж е буден. И двамата се обърнахме на другата страна и се опитахме пак да заспим, но не можахме. Ако поради една или друга причина не биваше отново да заспиваме, а трябваше да станем още на часа и веднага да се облечем, сигурно щяхме да затворим клепки още докато се вираме в часовниците си и да спим до десет. Но тъй като нищо не ни караше да ставаме, преди да са минали поне други два часа, а и да станем по такова време би било истинска глупост, напълно в крак с общата проклетия на нещата бе и двамата да почувствуваме, че за нищо на света не бихме могли да лежим още пет минутки.

Джордж каза, че нещо подобно, само че още по-лошо, му се случило преди осемнадесет месеца, когато живеел сам в къщата на някаква госпожа Гипингз. И тъй, една вечер неговият часовник нещо се повредил и спрял на осем и четвърт. Той не подозирал това, защото поради една или друга причина бил забравил да го навие, преди да си легне (нещо необичайно за него), и го окачил над възглавката си, без да го погледне.

Това се случило през зимата, около най-късия ден, и то след цялата седмица на гъста мъгла, тъй че на утрото, когато Джордж се събудил, било още тъмно и нищо не му подсказвало точния час. Той протегнал ръка и смъкнал часовника си. Било осем и четвърт.

— Господ да ми е на помощ! — възкликнал Джордж. — А в девет часа трябва да бъда в Сити.^[1] Някой все трябваше да ме събуди! Просто безобразие!

Изпуснал часовника, скочил от леглото, взел един студен душ, измил се и се облякъл, а се бръснал със студена вода, защото нямал

време да я чака да се стопли, сетне грабнал часовника си и пак се взрял в него.

Дали разтърсването, което часовникът бил получил при падането му в леглото, го бе накарало отново да тръгне, или пък нещо друго, сам Джордж не можеше да обясни, но сигурно било, че той вървял от осем и четвърт нататък и вече показвал девет без двајсет.

Джордж го грабнал и хукнал надолу по стълбището. В столовата било тъмно и тихо: нито огън, нито закуска. Джордж си казал, че това било непростимо безобразие от страна на госпожа Гипингз и решил добре да я нареди като се върне в къщи привечер. Сетне бързо нахлузил и балтон, и шапка, и като грабнал чадъра си, припнал към входната врата. Вратата даже не била отлостена. Джордж изпратил една благословия по адрес на г-жа Г., тая ленива старица, мислено въстанал против неспособността на някои хора да стават в свястно, почтено време, отключил и отлостил вратата и изприпкал навън.

Припкал здравата към четвърт миля и едва тогава почнал да си дава сметка, колко малко хора има наоколо — нещо тъй странно и любопитно, и че магазините още не са отворени. Утрото безспорно било много тъмно и мъгливо, но според него никак не било в реда на нещата целият стопански живот да спре поради тази причина. Той трябвало да отиде на работа; защо пък други да се излежават в леглото си само понеже навън било тъмно и мъгливо?

Най-сетне стигнал до Холбърн. Нито един кепенец не бил вдигнат и наоколо нямало нито един автобус! Забелязал само трима души, единият от които бил стражар, някаква пазарна талижка със зелки и един раздрънкан файтон. Джордж измъкнал часовника си и го погледнал: било пет минути до девет! Спрял на място и почнал да мери пулса си. Понавел се и опипал краката си. Сетне, все още с часовника в ръка, отишъл при стражаря и го попитал дали знае колко е часът.

— Колко е часът ли? — казал той, като измерил с поглед Джордж от главата до петите с явно недоверие. — А че ако се послушаш, ще го чуеш колко бие.

Джордж се послушал, а един от близките часовници се обадил.

— Но той би само три пъти! — някак докачено казал Джордж, когато ударите секнали.

— А ти колко удари искаш да чуеш? — рекъл полицаят.

— Девет, разбира се — обадил се Джордж, като показал и часовника си.

— Ти знаеш ли си адреса? — строго го запитал пазителят на обществения ред.

Джордж размислил и посочил адреса.

— А, там значи, тъй ли? — отвърнал оня. — Я ме послушай и тихичко се изнизвай натам заедно с часовника си и вече да ги нямаме такива.

И Джордж пак закрачил назад, размишлявайки по пътя, и се прибрал в къщи.

Като се прибрал, отначало решил да се съблече и пак да си легне; но като се сетил за повторното обличане и измиване, пък и за втори душ, решил да не ляга, а да седне в креслото и да поспи в него.

Ала не могъл да заспи; и не помнел някога да се е чувствувал поразсънен; ето защо запалил лампата, отворил кутията с шаха и сам изиграл една игра. Но дори и това не го окопитило: играта му се сторила някак мудна; затова зарязал шаха и рекъл малко да почете. Но като не му се удало да се вдълбочи и в четенето, той пак нахлузил балтона и излязъл да се поразходи.

Навън било страшно пусто и зловещо, пък и всички срещнати полицаи го гледали с нескривано подозрение, насочвали фенерчетата си срещу него и го проследявали донякъде, а това в края на краищата така му се отразило, че почнал да се пита дали наистина не е извършил нещо нередно, да се промъква през странични улички и да се крие в тъмни входове, щом дочувал да се приближават техните равномерни стъпки.

Разбира се, при едно такова поведение от негова страна полицаите станали още по-подозрителни, та идвали и го измъквали от вратните, за да го питат какво прави там; а като отговарял „нищо“ — само бил излезнал да се поразходи (вече било към четири часа сутринта), те го гледали тъй, сякаш не му вярват, и двамина агенти в цивилни дрехи го придружили чак до жилището му, за да се уверят, че той наистина живеел на посочения адрес. Видели го да отваря вратата със собствения си ключ, сетне застанали на отсрещната страна и почнали да наблюдават къщата.

Той бил намислил да накладе огън, като се прибере, и да си приготви нещо за закуска, колкото да убие времето; но никак не могъл

да подхване каквото и да е, започвайки с кофата за въглища и свършвайки с чайните лъжички, без да го изтърси или да го настъпи с крак, при което вдигал такъв страшен шум, че се боял да не би госпожа Г. да се събуди и като го вземе за крадец, да отвори прозореца и да извика „полия“, та двамата цивилни агенти да нахлуят в къщата, да му сложат белезници на ръцете и да го откарат в участъка.

Сега вече бил изпаднал в болезнено нервно състояние и си представял съдебния процес — как се опитва да обясни обстоятелствата на съдебните заседатели, как никой не му вярва и как го осъждат на двадесет години каторжен труд, а майка му умира от мъка. Затова се отказал от намерението си да си приготви закуска, увил се в балтона си, седнал в креслото и стоял така, докато госпожа Г. не слязла долу в седем и половина.

Той казваше, че никога не бил ставал прекалено рано след тая заран — това му било добър урок.

Седяхме сгушени в чергите, докато Джордж ми разказваше тази достоверна история, и щом той я довърши, аз се залових да будя Хариса с една лопата. Третото бодване свърши работата: той се обърна на другата страна и каза, че ще слезне долу подир минутка, като поиска да му приготвят високите обувки. Обаче с помощта на куката скоро му дадохме да разбере къде се намира и той веднага се надигна, като накара Монтморенси, който спеше като праведник точно върху гърдите му, да се просне в другия край на лодката.

Сетне понадигнахме платнището и четиримата вкупом занадничяхме извън борда, погледнахме надолу към водата и настръхнахме. От предната вечер бяхме намислили да станем рано сутринта, да се освободим от черги и шалове и като преметнем платнището, да наскочим с радостни викове в реката и дълго да се наслаждаваме на приятното плуване. Но с настъпване на утрото идеята някак ни се стори не дотам съблазнителна. Водата изглеждаше влажна и хладна, вятърът — студен.

— Е, кой ще скочи първ? — обади се Харис накрая.

Никой не бързаше да грабне първото място. Джордж разреши въпроса лично за себе си, като се отдръпна в лодката и започна да навлича чорапите си. Монтморенси неволно нададе вой, сякаш самата мисъл за туй нещо го бе хвърлила в ужас; пък Харис рече, че щяло да

бъде много трудно да се покатериш обратно в лодката, отдръпна се и взе да оправя панталоните си.

Никак не ми се искаше да отстъпя, макар и да не бях приритал за гмурването. Може да има водорасли или подводни клони, минаваше ми през ума. В случая предпочетох компромисното разрешение да сляза на брега и да се поля с вода; затова взех кърпата, стъпих на брега и за да се постопя, взех да се катеря по клона на едно дърво, чийто край се потапяше във водата.

Беше страшно студено. Вятърът режеше като с нож. Накрая реших, че няма смисъл да се поливам с вода. Ще се върна в лодката и ще се облека; и се обърнах с това намерение; но докато се обърна, той щур клон не издържа, аз и кърпата се бухнахме едновременно във водата с невероятен плясък и дорде да се опомня, вече се намирах посред реката с цял галон вода от Темза в корема.

— Я гледай! Нашият Джей все пак скочи! — дочух да казва Харис, като излязох с пухтене на повърхността. — Не вярвах, че ще има тая смелост. А ти?

— Е, как е? — проточи глас Джордж.

— Чудесно! — запелтечих в отговор. — Тиквеници сте и двамата, дете не идвате. За нищо на света не бих се отказал от това удоволствие. Хайде, какво чакате? Трябва само веднъж да се решите.

Но не можах да ги склоня.

Нещо много интересно се случи, докато се обличахме нея заран. Бях здравата поизмръзнал, когато се прибрах в лодката, и в бързината час по-скоро да си облека ризата неволно я изтървах във водата. Страшно се ядосах, особено подир бурния смях на Джордж. Не виждах нищо смешно и казах това на Джордж, а той почна да се залива от смях. Не съм виждал човек да се смее така. Накрая изгубих търпение и му дадох да разбере що за лигльо е и какъв тъпоумен идиот се е извъдил; но той почна да примира от смях. И тогава, тъкмо когато измъквах ризата от водата, видях, че тя не била моята, а тая на Джордж, която бях взел по погрешка; и като прозрях смешното в тая случка, сам аз почнах да се смея. И колкото по-често измествах поглед от мократа риза на Джордж върху самия Джордж, който се смееше гръмогласно, толкова по-забавно ми ставаше и тъй много се запревивах от смях, че неволно изпуснах ризата за втори път във водата.

— Няма ли — ти — да я извадиш? — рече Джордж на пресекулки между ревовете си.

Не можех изобщо да му отговоря известно време, докато се превивах тъй от смях, но накрая смогнах сред тия пристъпи да избълвам:

— Не е моята риза: твоята е!

Никога до тоя ден не бях виждал човек тъй внезапно да променя израза на лицето си от веселие към строгост.

— Какво? — изкрещя той, скачайки на крака. — Глупак такъв! Защо не гледаш какво правиш? За какъв дявол не отиде да се облечеш на брега? Ти не си за лодка, не! Дай ми оная кука!

Опитах се да го накарам да види колко е смешно всичко това, ала не успях. Понякога Джордж никак не разбира от шеги.

Харис предложи за закуска да си направим бъркани яйца. Каза, че сам ще ги приготви. Ако можеше да се съди от приказките му, много го бивало за бъркани яйца. Често ги бил правил по екскурзии и разходки с лодка. Просто се прочул с тях. Хора, вкусили веднъж от неговите бъркани яйца, както подразбрахме от приказките му, вече не искали да вкусят друго ядене, а копнеели за тях и умирали, когато не могли да си ги доставят.

Лиги ни потекоха, докато го слушахме да говори така, сетне му подадохме и спиртника, и тигана, и всички яйца, които не се бяха изпочупили и размазали върху всяка вещ в кошника, и го помолихме да започне.

Той изпита известни затруднения при разчупването на яйцата, или по-скоро не при разчупването им, а при опитите си да ги накара, веднъж разчупени, да влязат в тигана, вместо да се стичат по панталоните му или да пролазват нагоре по ръкавите му; ала най-сетне успя да нареди към половин дузина от тях в тигана, после кукна до спиртника и почна да ги бърка с вилица.

Работата изглеждаше много притеснителна, доколкото Джордж и аз можехме да съдим. Щом Харис се приближаваше до тигана, той се опарваше, сетне захвърляше всичко и почваше да подскача около спиртника, щракайки с пръсти и проклинайки всичко. Наистина, колкото и пъти Джордж и аз да погледнехме към него, все го виждахме да повтаря тия действия. Отначало сметнахме, че те са неизбежна съставка на кулинарните правила.

Ние не знаехме какво е „бъркани яйца“ и смятахме, че това ще е някакво ястие на червенокожите или на туземците в Сандвичовите острови, за чието правилно приготвяне са нужни и танци, и заклинания. По едно време Монтморенси отиде да пъхне носа си над тях, но маслото пръсна и го опари, а тогава и той започна да танцува и проклина. Общо взето, това беше едно от най-интересните и вълнуващи действия, които съм виждал. Джордж и аз много съжалявахме, когато то приключи.

Резултатът, общо казано, нямаше чак такъв успех, какъвто Харис бе очаквал. Налице бе едно твърде ограничено количество за толкова труд. Шест яйца бяха влезли в тигана, а от него излезе само една чаена лъжичка изгоряла и неапетитна каша.

Харис каза, че вината била в тигана, и смяташе, че всичко щяло да потръгне по-добре, ако сме разполагали с кръгъл тиган за варене на риба и с газена печка; и решихме да не повтаряме опита с това ястие, дорде не се снабдим с тия домакински помагала.

Слънцето вече грееше по-силно, когато привършихме със закуската, и вятърът бе стихнал, и утрото бе от хубаво по-хубаво. Почти нищо наоколо не ни напомняше за деветнадесетия век; и като поглеждахме към реката в утринното слънце, можехме кажи-речи да помислим, че вековете, които ни деляха от онова вечно паметно юнско утро на 1215 година^[2], просто не са изтекли и ние, синовете на дребни английски чифликчии в домашнотъкани дрехи, с ками на коланите, чакаме тук, за да присъствуваме при написването на оная изумителна страница в историята, чието значение щеше да бъде преведено за обикновените хорица към четиристотин и една година по-късно от някой си Оливър Кромвел, проучил текста из основи.

Хубаво лятно утро — слънчево, приятно и тихо. Но из въздуха се носи трепетът на близък кипеж. Крал Джон е нощувал в Дънкрофт Хол и през целия прежен ден малкият градец Стейнз е ехтял от звънтежа на въоръжени хора, от чаткането на грамадни коне по грубия му калдъръм, от виковете на предводителите, от сърдитите псувни и грубите закачки на брадати стрелци, алебардци, пикьори и другоземни копиеносци с непонятен говор.^[3]

Дружини от пъстро облечени рицари и щитоносци са пристигнали на коне в града, целите изпрашени от пътя. И през цялата вечер вратите на изплашените граждани трябва бързо да се разтварят,

за да пропускат малки групи от загрубели войници, за които трябва да се намери храна и подслон — най-хубавото и от едното, и от другото, инак тежко и горко на тоя дом и на всички в него; защото в тези бурни дни сабята е и съдия, и съдебен заседател, тя е и ищец, и изпълнител и заплаща взетото, като дарява живота на ония, от които го е взела, ако благоволи да постъпи тъй.

Край голямата клада в пазарището се насъбират още и още войски на бароните и ядат, и здравата пият, и огласят околността с груби пиянски песни, и играят на комар, и се карат, а вечерният здрач тъмнее и прелива в дълбока нощ. Огънят хвърля странни сенки върху накамарените им оръжия и недодяланите им тела. Дечурлигата от града се промъкват край тях, за да ги гледат и да им се чудят; и ячки селски моми идват наблизко и смеейки се, си разменят кръчмарски духовитости и неприлични закачки с перчещите се войници, тъй различни от селските хубавци, които, пренебрегнати сега, стоят настрана с разсеяни усмивки по широките им, взиращи се лица. И из близките поля околоръст просветват бледите светлини на по-далечни станове — нейде са насъбрани за преглед хората на някой виден лорд, другаде френските наемници на Джон Лъжливия обикалят като дебнещи вълци край града.

И тъй, с часови във всяка тъмна улица и с мъждукащи огънове на стражите по всички околни възвишения, нощта се изнизва и над тая прекрасна долина на старата Темза вече е зазорила зората на приснопаметния ден, който ще завърши тъй пълен със значение за съдбата на още неродени поколения.

От тъмни зори в по-долния от двата острова, тъкмо над мястото, гдето ние сме застанали, се е вдигнала голяма врява и се чува глъч на много работници. Издигат грамадната беседка, донесена там прежната вечер, и дърводелци трескаво коват дълги редици от седалки, а чираци са надошли от Лондон — града, и разнасят разнобагрени платове, коприни и сукна, обшити в злато и сребро.

А ето че надолу по пътя, който лъкатуши покрай реката откъм Стейнз, към нас се приближават, като се смеят и разговарят с дълбок гърлен бас, десетина яки алебардци — а те са все хора на бароните — и спират на около стотина ярда над нас по отвъдния бряг, облягат се на оръжието си и чакат.

И тъй, с всеки нов час по пътя пристигат все нови и нови групи и дружини от въоръжени хора и в техните шлемове и ризници отблясват сноповете ниски и дълги лъчи на утринното слънце, докато най-сетне целият път в обсега на погледа изглежда наблъскан с лъскава стомана и неспокойни коне. А конници препускат с викове от една група към друга, малки знамена лениво се поклащат от топлия ветреца и от време на време настъпва по-голямо раздвижване, когато рицарите се отдръпват от двете страни, за да сторят път на някой виден барон, яхнал бойния си кон сред група телохранители-щитоносци и тръгнал да заема мястото си пред своите крепостници и васали.

А нагоре по склона на Купърз Хил, тъкмо насреща, се трупат недоумяващи селянци и любопитни граждани, дотърчали тук от Стейнз, но те до един не знаят точно за какво е цялата суетня и всички предлагат различни обяснения на великото събитие, което са дошли да видят; и казват някои, че с работата, която има да се върши тоя ден, ще дойдат и много добрини за целия народ; ала старците клатят глава, защото и друг път са слушали такива приказки.

И цялата река надолу към Стейнз е изпъстрена с малки плавателни съдове, ладии и рибарски лодки с тръстикови покривала — тия последните вече не са на мода и с тях си служат само по-бедните хорица. Яките им гребци са ги промъкнали или извлачили през бързея, гдето години по-късно ще се издига спретнатият Блуирски яз, и сега те се трупат с боязън колкото е възможно по-близо до големите покрити ладии, отдавна готови да отнесат крал Джон до мястото, гдето съдбоносната грамота очаква неговия подпис. Обед е, ние и всички хора наоколо търпеливо сме чакали вече много часове, когато се пръсва слух, че хитрият Джон пак се е изплъзвал от обръча на бароните, побягнал е от Дънкрофт Хол, следван по петите от своите наемници и скоро ще се заеме с други дела, вместо да подписва грамоти за свободата на своя народ.

Не! Тоя път са го притиснали като в железни клещи и той напразно се бе извъртвал и изплъзвал. Далече надолу по пътя се вдига малко облаче от прах, приближава се и едрее, и чаткането на множество копита се дочува все по-ясно, а през разпръснатите групи от строени войници си проправя път блестящ кортеж от празнично облечени лордове и рицари. Отпред и отзад, от ляво и дясно яздят щитоносците на бароните, а сред тях крал Джон.

Той насочва коня си натам, гдето го чакат големите ладии и великите барони излизат пред дружините си, за да го посрещнат. Приветствува ги с усмивки и прелюбезни думи, сякаш е канен на пиршество в негова чест. Но като се понадига, за да скочи от седлото, погледът му крадливо се плъзга от неговите френски наемници, изтеглени някъде назад, към мрачните редици на баронските войни, които го обграждат отвред.

Нима е твърде късно вече? Един силен удар по нищо неподозиращия конник, който язди до него, един вик към верните френски наемници, един отчаян напън срещу неподготвените редици пред него и тия непокорни барони ще проклинат деня, в който са дръзнали да спъват кроежите му.

Но сърцето на крал Джон се свива от страх пред строгите лица на английските войни, ръката на крал Джон пак се отпуска върху юздите, той слиза от коня и сяда на отреденото за него място в първата ладия. А бароните го следват, всеки с бронирана ръка върху дръжката на меча, и идва заповед да потеглят.

Бавно-бавно се отдръпват от брега на Рънимийд тежките ладии с пъстри покривала. Бавно си проправят трудния път срещу бързеите нагоре по течението, докато най-сетне с глух стон застъргват брега на малкия остров, който от тоя ден нататък ще се зове остров Магна Харта^[4]. И крал Джон стъпва на брега, а ние чакаме с притаен дъх докато един мощен вик разцепва въздуха, и ето че великият крайъгълен камък на храма на свободата в Англия — както вече знаем — бил здраво положен.

---

[1] Банкерският квартал в Лондон. — Б.пр. ↑

[2] На 15 юни 1215 г. в Рънимийд крал Джон бил принуден от бароните си да подпише прочутата Магна Харта, която ограничавала кралската власт в полза на едрите земевладелци. — Б.пр. ↑

[3] Френски наемни войски. — Б.пр. ↑

[4] Остров на Великата Харта. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XII

ХЕНРИ VIII И АНА БОЛЕЙН — КОЛКО Е НЕУДОБНО ДА ЖИВЕЕШ В ЕДИН ДОМ С ВЛЮБЕНА ДВОЙКА — ТРУДНИ ВРЕМЕНА ЗА АНГЛИЙСКИЯ НАРОД — ТЪРСЕНЕ ПОСРЕД НОЩ НА ЖИВОПИСНИ НЕЩА — БЕЗ ДОМ И БЕЗ ПОКРИВ — ХАРИС СЕ ГОТВИ ДА УМИРА — ЕДИН АНГЕЛ ПРИСТИГА — КАКВО СТАНА С ХАРИС СЛЕД ВНЕЗАПНАТА МУ РАДОСТ — ЕДНА МАЛКА ВЕЧЕРЯ — ЗАКУСКА — ВСИЧКО ЗА МАЛКО ГОРЧИЦА — ЕДНА СТРАХОВИТА БИТКА — МЕЙДЪНХЕД — В ЛОДКА С ПЛАТНА — ТРИМА РИБАРИ — КЛЕТВИ СЕ СИПЯТ ВЪРХУ НАС

Седях на брега и си представях тази сцена, когато Джордж изказа надеждата, че щом си отпочина достатъчно добре, навярно не ще имам нищо против да помогна при миенето на съдовете и като се видях възвърнат по тоя начин от дните на едно величаво минало към прозаичното настояще, с цялата му нищета и греховност, аз се смъкнах в лодката и взех да почиствам тигана с една клечка и с китка трева, а накрая го излъсках с мократа риза на Джордж.

Отидохме на остров Магна Харта и хвърлихме един поглед към камъка, запазен там в една къщурка, върху който, казват, била подписана великата грамота; макар че отказвам да се обвържа по въпроса, дали грамотата действително е била подписана на това място или, както твърдят някои, на отсрещния бряг при Рънимийд. Що се отнася до моето лично мнение обаче, склонен съм да се присъединя към широко разпространената теза на острова. Не ще и дума, че ако бях на мястото на един от бароните в онова време, щях упорито да настоявам пред другарите си колко е целесъобразно един толкова неустойчив клиент като крал Джон да бъде доведен в острова, гдето има по-малко възможности за разни хитрини и изненади.

Тук, близо до Пикникпойнт, в имението Анкеруайк, се намират и развалините на стар манастир и, както се разправя, в неговите близки околности Хенри VIII е отивал на среща и се виждал с Ана Болейн. Той се е срещал неведнъж с нея и в Хивър Касл в Кент, както и някъде близо до Св. Албънз. Трябва да е било трудничко за хората в Англия по онова време да намерят някое кътче, където тия двама неразумни млади да не са се ухажвали.

Случвало ли ви се е да бъдете в един дом с влюбена двойка? Просто непоносимо. Решавате да отидете и да си поседите в гостната и тръгвате натам. Щом отворите вратата — чувате някакъв звук, сякаш издаден от човек, който току-що си е припомнил нещо; а влезнете ли в стаята, Емилия е вече до прозореца, изцяло погълната от онова, което става отгатък улицата, а вашият приятел Джон Едуард седи в най-далечния ъгъл и се разнищава от умиление пред снимките на чужди родственици.

— Ах! — възкликвате, спирайки пред вратата. — Не знаех, че тук има хора.

— Така ли? — студено отвръща Емилия с тон, който изразява неверие в думите ви.

Понавъртвате се там съвсем за малко и после казвате:

— Много е тъмно тук. Защо не запалите светилния газ?

Джон Едуард казва едно „о“ и добавя, че не му се струвало да е тъмно, а Емилия заявява, че папа не обича светилния газ да гори в следобедите.

Разправяте им две-три новини и излагате пред тях възгледите си по ирландския въпрос; но това като че ли не може да ги заинтересува. Единствените им забележки по тая или оная тема са: „Ах!“, „Така ли?“, „Наистина ли?“ и „Сериозно ли говорите?“. И подир десетина минути на разговор от този род вие се добирате до вратата и се измъквате навън, като забелязвате с почуда как вратата веднага се затваря зад гърба ви и се заключва, без да сте я докоснали.

Половина час по-късно намисляте да изпушите една лула тютюн в оранжерията. Единственият стол в това място е зает от Емилия, а Джон Едуард, доколкото може да се разчита на езика на дрехите, очевидно е седял на пода. Двамата не ви продумват, но с поглед ви казват всичко, което би могло да се каже в едно цивилизовано общество; и вие на часа се измъквате и затваряте вратата зад себе си.

Сега вече се боите да си пхнете носа в която и да е стая на къщата, тъй че, след като сте се разхождали известно време нагоре-надолу по стълбището, отивате да поседите в отредената за вас спалня. Подир малко обаче това става безинтересно, та слагате шапка и излизате да се поразтъпчете в градината. Вървите надолу по пътеката и на минаване надничате в беседката, а там са ония двама млади идиоти, сгущени един до друг в ъгъла; а и те ви виждат и очевидно

остават с впечатлението, че поради някаква злонамерена цел вие все вървите по петите им.

— Защо няма в тая къща една нарочна стая ей за такива неща, та и хората да я знаят? — шепнете вие, сетне изтичвате назад към хола, грабвате чадъра си и излизате навън.

Трябва да е било горе-долу така и на времето, когато оня глупав момък Хенри VIII е ухаждал своята малка Анна. Всякакви хора в Бъкингамшър неочаквано попадали на тях, когато те влюбено се размаивали около Уиндзор и Рейзбъри, и възкликвали:

— Ах, вие тук!

Хенри ще се поизчерви и ще каже:

— Да; дойдох насам, за да се видя с един мъж.

А пък Анна ще им каже:

— Ах, толкова ми е приятно да ви видя! Интересно, нали? Ей сега срещнах господин Хенри VIII в алеята и се оказа, че и той върви натам, накъдето съм тръгнала и аз.

И хората ще отидат в Кент, но още не стигнали там, и ще видят Хенри и Анна да се щурат край Хивър Касл.

— Проклятие! — ще каже някой от тях. — Хайде да си вървим. Вече не мога да понасям това. Да отидем в Св. Албънз — хубаво и тихо местенце е Св. Албънз.

И щом стигнат в Св. Албънз, пак ще видят тая окаяна двойка да се целува под манастирските стени. Тогава вече тия хора ще се зарекат да се махнат и да се отдадат на пиратство, дорде не стане сватбата.

Прекрасна е тая ивица на реката от Пикникпойнт до яза при стария Уиндзор. Сенчест път с тук-там накацали до него малки гиздави къщурки се е проточил край брега чак до „Камбаните на Узлеу“ — живописна кръчма, каквито са повечето кръчми нагоре по реката и където, както твърди Харис, човек можел да изпие чаша отлична светла бира; а по тия работи може да се осланяме на Харис. В някои отношения старият Уиндзор е прочуто място. Едуард Изповедникът е имал дворец тук и тук знаменитият граф Годуин е бил признат от правосъдието на онази епоха за виновен в съучастничество при убийството на кралския брат. Граф Годуин отчупил парче хляб и го взел в ръката си.

— Ако съм виновен — казал графът, — нека да ме задави тоя залък.

Сетне сложил залька в устата си и го глътнал, но се задавил от него и умрял.

Отвъд стария Уиндзор реката вече не е тъй интересна, но все пак си възвръща чара, щом наближите Бовни. Джордж и аз извлечихме лодката оттатък Хоум парк, който се простира по десния бряг от моста Алберт до моста Виктория; и като минавахме край Дачет, Джордж ме попита дали си спомням нашето първо излетуване с лодка нагоре по реката и как пристигнахме в Дачет към десет часа през нощта, капнали за сън.

Казах, че помня. Ще мине доста време, преди да мога да забравя това.

Бе в събота преди деня на банковия празник през август. Бяхме уморени и гладни, пак същите трима, и като слязохме в Дачет, взехме кошника, двете чанти, чергите и палтата, както и някои други неща от тоя род, и тръгнахме да търсим квартира. Отминахме един хубавичък малък хотел с повит и някакво друго пълзящо растение над преддверието; но нямаше никакви „орлови нокти“ по него и тъй като в главата ми някак бе влязла мухата да видя „орлови нокти“, казах:

— Хайде да не влизаме тук! Да повървим още малко и да видим дали няма хотел с „орлови нокти“ над входа.

Тръгнахме нататък и стигнахме до друг хотел. И тоя хотел си го биваше, а имаше и „орлови нокти“ от едната страна; ала на Харис не се понрави един човек, който се бе облегал на главната врата. Според него човекът никак не изглеждал добър, а и обувките му били грозни; и ето че отминахме нататък. Извървахме доста път, без да попаднем на друг хотел, сетне срещнахме един човек и го замолихме да ни посочи две-три места.

Той каза:

— Та вие идете откъм хотелите. Трябва да се обърнете на петите си и да повървите назад, та да стигнете до „Еленът“.

Ние казахме:

— Та ние бяхме там, но не ни хареса — няма „орлови нокти“ по него.

— Тъй ли? — каза той. — Тогава идете в Мянър Хаус, тъкмо насреща. Бяхте ли там?

Харис рече в отговор, че не искаме да отидем там — не ни се бил понравил един от пътниците, спрели там — Харис не харесал цвета на

косите му, а и на обувките му.

— Тогава никак не ми е ясно какво ще правите — каза нашият събеседник, — защото те са едничките хотели тук.

— Няма други хотели?! — възкликна Харис.

— Нито един! — отвърна човекът.

— Добре се наредихме! — затюхка се Харис.

Тогава Джордж се обади. Той каза, че Харис и аз можем, щом ни е текнало, да накараме да ни построят един хотел и в него да настанят хора по наш вкус. А той самият щял да се върне в „Еленът“.

Великите умове никога не осъществяват идеалите си в каквато и да е област, та Харис и аз отминахме с прозявка суетността на всички земни желания и тръгнахме подир Джордж.

Домъкнахме вещите си в „Еленът“ и ги оставихме в хола.

Съдържателят се яви и каза:

— Добър вечер, господа!

— Ах, добър вечер — каза Джордж; — искаме три легла, ако обичате.

— Много съжалявам, господине — отвърна съдържателят, — но се боя, че няма да мога да ви услужа.

— Няма значение — рече Джордж, — и две легла ще ни свършат работа. Двама от нас биха могли да спят в едно легло, нали? — продължи той, обръщайки се към Харис и мен.

— Да, разбира се — каза Харис.

Според него Джордж и аз прекрасно сме могли да спим в едно легло.

— Много съжалявам, господине — повторно рече съдържателят, — но наистина нямаме нито едно свободно легло в цялото заведение. Вече сме наслагали по двама и даже по трима господа в едно легло.

Това изпървом ни смути. Ала Харис, който е обигран пътник, се издигна до висотата на положението и като се засмя бодро, рече:

— Е, няма какво да се прави! Ще видим малко зор. Трябва да ни сложите постелки в билирдната.

— Много съжалявам, господине. Трима господа вече спят върху билирда, а други двама в кафенето. Невъзможно ми е да ви взема тази вечер.

Прибрахме вещите си и отидохме насреща в Мянър Хаус. Заведението го биваше. Казах, че май по ми харесва от другия хотел; а

Харис каза едно „о, да“ и че всичко се нарежда, и че сме могли да не поглеждаме към човека с червеникавите коси; при това нещастникът не бил виновен, че косите му имали такъв цвят.

Харис се изказа доста съчувствено и трезво по въпроса.

Хората от Мянър Хаус даже не ни дадоха възможност да продумахме. Съдържателката ни срещна още на прага с поздрава, че ние сме били четиринадесетата група, която е върнала от час и половина насам. На нашите боязливи загатвания за обори, билиардни стаи и мазета за въглища тя отговори с презрителен смях; всички такива кътчета й били отдавна изтръгнати.

Нима не знае някое местенце в цялото село, гдето бихме могли да се подслоним за през нощта?

— Впрочем, стига да сме били готови да се поизмъчим малко — тя не ни го препоръчва и нека да сме имали пред вид това — в същност, имало една малка пивница на половин миля надолу по пътя за Итън...

Не дочакахме друга дума; грабнахме кошника и чантите, палтата, чергите и пакетите и заприпахме нататък. Разстоянието ни се стори да е по-скоро цяла, отколкото половин миля, но най-сетне се добрахме до заведението и се втурнахме задъхани в бюфета.

Хората в пивницата бяха груби. Те просто ни се изсмяха. В цялото заведение имало само три легла и в тях вече спели седмина бежари и две съпружески двойки. Обаче един милостив лодкар, който се намираще случайно в бюфета, ни посъветва да опитаме късмета си у бакалина, пряк съсед на „Еленът“, и ние се върнахме назад.

У бакалина нямаше място. Тогава една старица, която срещнахме в магазина, любезно ни поведе към четвърт миля по пътя до една нейна приятелка, която понякога давала стаи под наем на мъже.

Стаите на нейната приятелка бяха заети. Оттам ни препоръчаха №27. У №27 всичко беше пълно, а нас препратиха на №32, но и у №32 всичко беше заето.

Тогава се върнахме на шосето и Харис седна върху кошника и рече, че няма да мръдне оттук. Мястото му се струвало доста спокойно и той би искал да умре в него. Замоли Джордж и мене да целунем майка му от негово име и да кажем на всичките му роднини, че им е простил и е починал щастлив.

В тоя момент край нас мина един ангел в образа на малко момче (пък и не мога да си представя друг по-подходящ образ за ангел), понесло чаша бира в едната си ръка, а в другата нещо закачено в края на една връв, което то слагаше върху всеки срещнат плосък камък и веднага пак го издърпваше с връвта нагоре, а това предизвикваше особено неприятни звуци, напомнящи някакво страдание.

Запитахме тоя небесен пратеник (защото отпосле открихме, че бил тъкмо такъв) за някоя самотна къща с малобройни и слабовати и (предпочтително възрастни дами и парализирани господа), които могат лесно да бъдат сплашени да отстъпят леглата си за тая нощ на трима отчаяни мъже; или ако не това, може ли да ни препоръча някоя празна кочина или запустяла варница, или нещо подобно. То не знаеше нито едно такова място, или поне някое, което да е под ръка, но добави, че, стига да искаме да дойдем с него, майка му разполагала с една свободна стая и могла да ни настани в нея тази нощ.

Хвърлихме се на шията му още там, в светлината на месечината, и взехме да го благославяме, а и картината щеше да бъде много хубава, ако момчето не се бе слисало дотам от силните ни чувства, че вече не можеше да се сдържа и се строполи на земята, като повлече и всинца ни отгоре си. Харис бе тъй странно развълнуван, че припадна, та трябваше да грабне бирената чаша на момчето и да я пресуши наполовина, преди да дойде на себе си, след което хукна да бяга, като остави нас двамата с Джордж да го следваме с багажа.

Момчето живееше в малка къщурка от четири стаи и майка му — добра душица — ни даде топла, варена сланина за вечеря, а ние я изядохме всичката — цели пет фунта^[1], — и една мармаладена торта, и два чайника с чай, след което си легнахме. Имаше две легла в стаята: едното на колелца, широко два фута^[2] и половина, и в него спахме двамата с Джордж, но завързани един за друг с чаршаф, за да не паднем; другото бе леглото на малкото момче, което оставихме изцяло на Харис, когото намерихме на другото утро с два фута гол крак, щръкнал навън в долния край, послужил на мене и Джордж да си окачим кърпите на него, дорде се изкъпем.

Вече не мислехме да бъдем тъй придиличиви относно хотела при следващото ни отиване в Дачет.

Но да се върнем към сегашното ни излетуване; нищо вълнуващо не ни се случи и ние продължихме упорито да влачим лодката до

малко отвъд Маймунския остров, гдето я изтеглихме на брега и се наобядвахме. Тоя обед решихме да се справим със студеното говеждо месо, но скоро установихме, че сме пропуснали да вземем горчица. Струва ми се, че никога в живота си, преди или след това, не съм изпитвал такъв силен копнеж за горчица, какъвто изпитвах тогава. Обикновено не обичам горчица и много рядко я опитвам, но тогава бих дал свят и душа за нея.

Не зная колко може да струват един свят и една душа, но аз бих ги отстъпил всекиму на драго сърце, стига да ми поднесеше в оня момент една пълна лъжичка с горчица. Ставам ей тъй безразсъден, когато искам нещо и не мога да го получа.

И Харис каза, че би дал свят и душа за малко горчица. Добре щеше да помине оня, който би дошъл тогава при нас с канче горчица: той би се видял тъй отрупан със светове и души, че не би могъл да ги използва и в два живота.

Но ще се осмеля да кажа, че и двамата с Харис щяхме да се опитаме да развалим пазарлъка, веднъж получили горчицата. Човек прави такива прекомерни обещания в момент на възбуда, но щом седне да поразмисли, той, разбира се, вижда абсурдното несъответствие между тях и стойността на желаното нещо. Веднъж, като се изкачвах към един връх в Швейцария, чух някакъв човек да казва, че би дал свят и душа за една чаша бира, а когато пристигнахме в един заслон, гдето имаше бира, той вдигна страшна врява, като му поискаха пет франка за една бутилка. Каза, че това било безобразен налог върху консуматорите и писа по въпроса във вестник „Таймс“.

Липсата на горчица хвърли някаква мрачна сянка върху лодката. Изядохме си говеждото в мълчание. Животът изглеждаше безсмислен и скучен. Припомняхме си щастливите детски години и въздишахме по тях. Обаче след ябълковата торта се покопитихме донякъде, а когато Джордж измъкна една консерва ананаси от дъното на кошника и я търкулна в средата на лодката, пак ни се стори, че животът, въпреки всичко, си го бива.

И тримата много обичаме ананаси. Вгледахме се в картинката на кутията и си представихме сока им. Усмихнахме се един на друг, а Харис си приготви и лъжица.

Сетне потърсихме ножчето за отваряне на консерви. Обърнахме всичко в коша. Преровихме и чантите. Измъкнахме и дъските от

дъното на лодката. Изнесохме всичко на брега и поразтърсихме всяко нещо. Нямаше никакво ножче за отваряне на консерви.

Тогава Харис се опита да отвори кутията с едно джобно ножче, но счупи ножчето и здравата се поряза; и Джордж се опита с едни ножици, но те отскочиха и за малко не извадиха окото му. Докато си превързваха раните, аз се опитах да отворя дупка в кутията с острия край на пръта на лодката, ала прътът се изплесна и ме накара да падна между лодката и брега в два фута дълбока кална вода, а консервната кутия се търкулна невредима и счупи една чайна чаша.

Сега вече всички побесняхме. Извадихме оная тенекиена кутия на брега, Харис влезе в една нива и измъкна голям, остър камък, аз пък се върнах в лодката и донесох мачтата, сетне Джордж взе кутията, Харис сложи камъка с острата му страна върху капака, аз взех мачтата и като я вдигнах право нагоре, събрах всичките си сили и я стоварих отгоре.

Сламената шапка на Джордж му спаси живота тоя ден. Сега той пази тая шапка (онова, което е останало от нея) и привечер в някой зимен ден, когато лулите са запалени и момчетата почнат да разправят опашати лъжи за опасните си преживелици, Джордж ще я свали, ще я покаже на всички, и за лишен път ще заразправя вълнуващата история, винаги с нови преувеличения.

Харис се отърва само с една лека рана.

След това вече сам се заех с консервната кутия и взех да блъскам по нея с мачтата, дорде не се изморих и отчаях, и тогава Харис я пое.

Удряхме, докато я разплескахме; и пак заудряхме, дорде не стана четвъртина; и продължавахме да удряме, а тя взимаше всяка възможна форма, позната в геометрията, но не успяхме да пробием нито една дупка. Тогава Джордж се зае с нея и я докара в такава странна и чудновата форма, тъй неземна в дивата ѝ грозота, че се уплаши и захвърли мачтата. Сетне и тримата насядахме в тревата около кутията и не откъсвахме поглед от нея.

Една голяма вдлъбнатина посред капака, получена от удар, сякаш приличаше на иронична усмивка и просто ни вбесяваше, та Харис се спусна към нея, вдигна я и я запрати нейде към средата на реката, сетне и тримата съпроводихме потъването ѝ с проклятие, влязохме в лодката, загребахме и не спряхме, дорде не стигнахме Мейдънхед.

Самият Мейдънхед има твърде предвзет вид, за да бъде приятен. Той е свърталище на поречните контета и техните пренатруфени дамички. Град на пищни хотели, посещавани предимно от франтове и балерини. Същинска кухня на вещици, от която излизат тия речни демони моторните кораби. Херцозите, за които редовно ни осведомява „Лондон Джърнал“, винаги имат „малка къщурка“ в Мейдънхед; а героинята на всеки тритомен роман винаги ще вечеря там, когато излиза да погуляе с чужд съпруг.

Минахме набързо през Мейдънхед, сетне понамалихме хода и гребяхме съвсем спокойно през голямата водна шир отвъд язовете при Боултър и Кукъм. Кливландските гори носеха нежната си пролетна премяна и се възправяха от самия край на водата в дълга гама от хармонично преливащи се оттенъци на тоя приказно зелен цвят. Със своята непрекъсната прелест тази е може би най-хубавата ивица по цялата река, и ние бавно, с маене и размайване, се отдалечихме с лодката от нейното дълбоко спокойствие.

Изтеглихме лодката в един от ръкавите, малко под Кукъм, и пихме чай; и когато минахме през яза, вече се бе свечерило. Излязъл бе остър ветреца — като по чудо в наша полза; защото по правило вятърът по реката винаги духа срещу вас, накъдето и да вървите. Той духа срещу вас още от сутринта, когато излизате с лодка за цял ден, а вие изминавате голямо разстояние с гребане, като си представяте колко ще бъде лесно на връщане с платната. После, подир следобедния чай, вятърът се обръща и трябва здравата да гребете срещу него през целия път до вкъщи.

А забравите ли да вземете платното, тогава вятърът неизменно духа във ваша полза и на отиване, и на връщане. Така си е: животът е едно изпитание и човекът е създаден за мъки, както и искрите — да излитат нагоре.

Тази вечер обаче природните сили очевидно бяха сбъркали, тъй като вятърът духаше откъм гърба ни вместо право в лицето. Ние си мълчахме по въпроса и побързахме да вдигнем платното, преди да се досетят, сетне се разположихме кой както намери в лодката, всеки в замислена поза, а платното се издуваше, сърдеше се за нещо на мачтата и лодката летеше.

Аз държах кормилото.

Няма по-трепетно вълнение от това — да караш лодка с платна. То се приближава толкова до летенето, колкото човек е смогнал да стигне до него за сега — освен на сън. Крилете на напирания вятър сякаш ви носят напред, без да знаете накъде. Вече не сте бавното, кретащо и дребничко същество от глина, запълзяло с гърчене по земята; сега сте част от самата природа! Сърцето ви бие до нейното. Нейните славни ръце са ви обвили и ви държат до сърцето ѝ! Духът ви се слива с нейния; телесата ви олекват! Гласове из въздуха пеят за вас. Земята изглежда далечна и малка; и облаците, тъй схлупени над главата ви, са ваши братя и вие им протягате ръка.

Бяхме сами в реката и само далече пред нас се виждаше малка рибарска лодка, закотвена наред течението, и трима рибари в нея; а ние се плъзгахме по водата и отминавахме гористите брегове, и никой не продумваше.

Аз държах кормилото.

На приближаване към рибарската лодка ни направи впечатление, че тримата рибари са възрастни и доста важни хора. И тримата седяха на столчета в лодката и съсредоточено наблюдаваха въдиците си. А червеният залез хвърляше мистична светлина върху водата, обгаряше с огън високо възправените гори и превръщаше накамарените облаци във величествен златист купол. Беше час на дълбока омая, на възторжени надежди и копнежи. Малкото платно на лодката се открояваше върху моравото небе, вечерният здрач припадаше над нас, обвивайки всичко наоколо в сенки с цветове на дъгата; а подир нас се прокрадваше нощта.

Приличахме на рицари от стара легенда, които плават през някакво мистично езеро в непознатото царство на дрезгавината, към великата земя на залеза.

Не се добрахме до царството на дрезгавината; забихме право в оная лодка с тримата възрастни рибари в нея. Изпървом не можехме да разберем какво се бе случило, защото платното пречеше на погледа, но от естеството на разнеслите се думи из вечерния въздух лека-полека се досетихме, че се намираме в близост с човешки същества и че те са раздражени и недоволни.

Харис спусна платното и тогава видяхме какво бе станало. Бяхме съборили тримата възрастни господата от столчетата им и те лежаха накуп в дъното на лодката, вече започвайки бавно и с мъка да се

отделят един от друг, като отскубват и полепналата по тях риба; и дорде се трудеха, те все ни проклинаха — не мимоходом, с обикновени клетви, а с дълги, добре обмислени изчерпателни ругатни, които обхващаха цялото ни минало и се разпростираха върху далечните ни бъдни дни, като включваха и роднините ни и засягаха всичко свързано с нас — добри, солидни ругатни.

Харис им каза, че те би трябвало да ни са благодарни за тая малка възбуда, тъй като са се заседяли цял ден с въдица в ръка, като добави, че с възмущение и покруса е слушал хора на тяхната възраст да ругаят тъй без мярка.

Нямаше никаква полза от това.

Подир случката Джордж заяви, че той ще държи кормилото. Според него ум като моят не могъл да се разгърне при направляването на платноходки — по-добре някое обикновено човешко създание да се грижи за лодката, та да не се изподавим до един; и той взе въженцата и ни закара чак до Марлоу.

А в Марлоу оставихме лодката до моста и отидохме да нощуваме в „Короната“.

---

[1] Един фунт има 452 грама. — Б.пр. ↑

[2] Един фут има 30,48 см. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XIII

МАРЛОУ — БИШЪМСКИЯТ МАНАСТИР — МЕДМЕНЪМСКИТЕ МОНАСИ — МОНТМОРЕНСИ
НАМИСЛИЛ ДА УБИЕ ЕДИН СТАР КОТАРАК — НО НАЙ-ПОСЛЕ РЕШАВА ДА МУ ДАРИ ЖИВОТА —
СРАМНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА ЕДИН ФОКС-ТЕРИЕ В ОБЩИНСКИЯ МАГАЗИН — ЗАМИНАВАНЕТО НИ ОТ
МАРЛОУ — ЕДНО ВЕЛИЧЕСТВЕНО ШЕСТВИЕ — ПАРАХОДИТЕ И ПОЛЕЗНИ СЪВЕТИ КАК ДА ИМ СЕ
ПРЕЧИ — НИЕ ОТКАЗВАМЕ ДА ИЗПИЕМ РЕКАТА — ЕДНО МИРОЛЮБИВО КУЧЕ — СТРАННОТО
ИЗЧЕЗВАНЕ НА ХАРИС И НА ЕДНА БАНИЦА

За мене Марлоу е едно от най-хубавите поречни селища. Оживено, шумно градче; наистина, не много живописно, едно на друго, но в него все пак има доста старомодни кътчета и къшета — настоящи сводове от разбития мост на Времето, по които въображението ни се връща назад към дните, когато владението Марлоу е имало Алгар Саксонски за свой господар, преди завоевателният Уилиъм да го превземе^[1], за да го даде на кралица Матилда, и преди то да премине в ръцете на графовете Уорик или на премъдрия лорд Паджет, съветника на четирима поредни монарси.

Околностите му са също много привлекателни, ако ви се случи подир гребането да ви се прииска да се поразходите наоколо, а и самата река е най-красива тъкмо тук. Една прекрасна ивица от нея се е ширнала надолу към Кукъм, край ливадите и Куорийския лес. Милият стар Куорийски лес с неговите тесни, стръмни пътечки и малки, криви просеки, колко наситен изглежда той и до днес със спомени от слънчеви летни дни! Вълшебните изгледи, които се откриват през неговите пролуки, сякаш и сега са обитавани от видения със засмени лица! А от шепота на разлистените корони на неговите дървета като че ли тихо долитат отдавна забравени гласове.

От Марлоу до Сонинг е даже още по-красиво. Старият и величествен Бишъмски манастир, в чиито каменни зидове са отеквали виковете на рицарите-темплиери^[2] и в които по едно време е живяла принцеса Анна дьо Клев, а по-късно и кралица Елизабета, остава по десния бряг, на половина миля отвъд моста на Марлоу. Бишъмският манастир е притежавал доста мелодраматични ценности. В него има спалня с гоблени, както и една тайна стаичка, скрита високо в дебелиите

му стени. Духът на лейди Ходи, която умъртвила с бой момченцето си, все още броди нощем в него и се мъчи да измие призрачните си ръце в някакъв призрачен леген.

Уорик, създателят на крале, почива тук и никак не го е еня за такива незначителни неща, като крале и кралства по земята; също и Солзбъри, който бе свършил добра работа при Поатие. Малко преди да стигнете до манастира, точно на брега на реката, е Бишъмската църква и ако някои гробници заслужават да бъдат разгледани, те са може би гробниците и паметниците в Бишъмската църква. И тъкмо тук, оставяйки се да бъде носен на воля от лодката си под Бишъмските буки, Шели, който живял по това време в Марлоу (можете и сега да видите къщата му в Уестстрийт) е написал „Бунтът на Исляма“.

Малко по-нагоре, край яза при Хърли, често ми се е струвало, че бих могъл да стоя цял месец, без да ми стигне време да попия цялата красота на панорамата. Селцето Хърли, на пет минути ход от яза, не е по-малко старинно от кое да е друго селище по реката и в същност брои дните си, както гласи старомодният израз, „още от дните на крал Себерт и крал Оффа“. Точно отвъд яза (нагоре по течението) е Датско поле, гдето датските нашественици веднъж застанували при похода си към Глостършир; и още малко по-нагоре, сгущени в едно хубаво кътче край реката, са развалините на Медменъмския манастир.

Прочутите Медменъмски калугери, или „Клубът на адския огън“, както ги наричали обикновено, и към които е принадлежал и небезизвестният Уилкс^[3], били едно братство с девиз „Дръж се, както искаш“ и тая покана още личи над полусрутената манастирска порта. Дълги години преди основаването на тоя мним манастир с паство от непочтителни присмехулници на същото място се е издигал друг манастир с много по-строга уредба и с калугери, доста по-различни от гуляйджиите, дошли на тяхно място подир петстотин години.

Цистерцианските калугери, чийто манастир се е издигал на това място през тринадесетия век, не носели други дрехи, освен качулестото расо от груба тъкан и не ядели нито месо, нито риба, нито яйца. Те спели върху слама и ставали в полунощ, за да служат литургия. Прекарвали деня в труд, четене и молитви; а над всичките им дни тегнело мълчанието на смъртта, защото никой не продумвал.

Мрачно братство, отдадено на мрачен живот, в това хубаво кътче, създадено тъй слънчево от бога! Чудно е как гласовете на природата

навред около тях — тихият напев на реката, шепотът на крайбрежната трева, песента на напирания вятър — не са ги приучили да виждат другия, по-правдив смисъл на живота. Стояли са там дълги и дълги дни, заслушани в мълчание, очаквайки да чуят зов от небето; а тоя глас им е говорил с безброй тонове от сутрин до вечер и през внушителната нощ и те не са го чували.

От Медменъм до хубавичкия яз при Хямблдън реката е наситена със спокойна красота, но след като задмине Грийнлъндз, доста безинтересната крайречна резиденция на моя вестникарски агент — един тих, непретенциозен възрастен господин, когото можеше често да срещнете по тия места през летните месеци, било да гребе сам в лодка с равномерни, силни удари, било в добродушен разговор с някой стар пазач на яза, като минава през него — дори доста отвъд другата страна на Хенли, тя е донякъде еднообразна и скучна.

В утрото на оня понеделник в Марлоу ние станахме доста рано и отидохме да се изкъпем; а на връщане Монтморенси страшно се изложи. Единствената тема, на която не можем да се разберем с Монтморенси, са котките. Аз обичам котки; Монтморенси не ги обича.

Срещна ли котка, аз казвам „горката писана“ и се навеждам, за да я погъделичкам отстрани по главата; а котката щръква опашка тъй, сякаш е излята от чугун, извива гърба си като свод и избърсва нослето си в панталоните ми; и край нас цари нежност и спокойствие. Когато Монтморенси срещне котка, цялата улица научава това; и толкова грозни приказки ще се изсипят в десетина секунди, че да стигнат за цял живот на всеки обикновен почтен човек, стига да ги изразходва пестеливо.

Не упреквам кучето (обикновено ми стига само да го перна няколко пъти по главата или да хвърлям камъни по него), защото виждам, че това е в природата му. Фокс-териетата се раждат с около четири пъти по-голям първичен грях, отколкото другите кучета и ще са нужни години и години на търпеливи усилия от страна на всички християни, за да постигнем някакво по-осезателно преобразование в свадливата им природа.

Веднъж, помня, се намирах във фоайето на големия магазин в Хеймаркет и навред около мене имаше кучета, оставени да чакат завръщането на господарите си, които пазаруваха в магазина. Имаше едно голямо куче с увиснали уши, едно-две шотландски кучета от

овчарската порода, едно санбернарско, няколко зайчари и нюфаундлендски песа, едно ловно куче за глигани, едно френско паленце с гъста четина на главата, но оскубано в тялото; един булдог, няколко кученца от салонния сорт, не по-големи от плъхове, и чифт йоркширски песа.

Тъй си и стояха там, търпеливи, добри и замислени. Някакъв тържествен покой като че ли бе настанал в това фоайе. Един дух на спокойствие и примирение — на кротка тъга — се носеше навред из помещението.

Сетне влезе една хубавичка млада дама, повела малък, хрисим фокс-териер, когото завърза с верижка между булдога и френското паленце. Фокс-териерът седна и се поогледа за минута наоколо. Подир това вдигна очи към тавана и ако можеше да се съди по изражението му, навярно се замисли за майка си. После се прозина. След това хвърли поглед към другите кучета, всички мълчаливи, сериозни и важни.

Фокс-териерът изгледа булдога, унесен в дълбок сън вдясно от него. Изгледа и френското пале, застанало право и надменно вляво от него. Сетне, без нито една предупредителна думичка или сянка от някакво предизвикателство, то захапа предната лапичка на палето и сърцераздирателно скимтене раздра тихия покой на фоайето.

Личеше, че резултатите от този пръв опит на фокс-териерът са му се сторили повече от задоволителни, защото то реши да продължава в същия дух и да внесе малко оживление наоколо. И като прескочи френското пале, фокс-териерът зверски нападна едно от шотландските овчарски кучета, а то се събуди и веднага се хвърли в свиреп и шумен двубой с френското пале. Тогава фокс-териерът се върна на мястото си, хвана булдога за ухото и се опита да го изхвърли навън; и булдогът, едно невероятно безпристрастно животно, се нахвърли върху всичко и всички, които можеше да докопа, включително и портиера, а това даде възможност на скъпоценното малко фокси да се впусне в една отвисоко непрекъсвана борба с не по-малко ревностния от него йоркширски пес.

На оня, който познава кучешката природа, едва ли е нужно да се каже, че по това време всички останали кучета в помещението се биеха тъй, сякаш от изхода на крамолата зависят и бащините им огнища. Големите кучета се биеха едни с други, като се нападаха безразборно;

и малките кучета се биеха помежду си, а промеждутъците на покой използваша да хапят краката на едрите кучета.

Цялото фоайе се превърна в истинска преизподня и врявата беше оглушителна. Голяма тълпа се насъбра отвън, в Хеймаркет, и всички питаха дали заседават църковните настоятели; ако ли не, то кого убиват и защо? Надойдоха хора с пръти и въжета и се заеха да разтърват кучетата, а и полицията беше повикана.

И посред това шумно стълпотворение хубавичката млада дама се завърна и сграбчи своето скъпоценно малко кученце (то бе успяло да осакати йоркширския пес поне за един месец, а сега стоеше хрисимо като новородено агънце) в ръцете си и го зацелува, и неведнъж го запита дали не са го убили и какво ли са му сторили ония грамадни, зли и звероподобни песове; и то се сгуши в прегръдките ѝ, и се взираше в лицето ѝ с поглед, който сякаш казваше: „Ах, тъй се радвам, че дойде да ме отървеш от тази позорна сцена!“

Тя каза, че хората в магазина нямат право да разрешават на ей такива грамадни диви зверове като ония други песове да бъдат настанявани редом с кучетата на почтени хора и че е намислила да се оплаче.

Такава е породата на фокс-териетата; и следователно, аз не упреквам Монтморенси за тая негова склонност да се кара с котките; но той сам съжеляваше тази заран, задето се поведе по влечението си.

Ние, както вече казах, се връщаме от къпане, когато някъде на сред път нагоре по главната улица една котка изскочи пред нас нейде от съседните къщи и почна бавно да пресича улицата. Монтморенси нададе радостен вик — вик на суров войн, който вижда, че врагът вече попада в ръцете му, — вик като оня, който е могъл да се изтръгне от гърдите на Кромвел, когато шотландците заслизали надолу по хълма^[4] — и хукна подир жертвата си.

Жертвата му беше един голям черен котарак. Никога не съм виждал такъв грамаден котарак или друг в такова окаяно състояние. Той бе загубил половината от опашката си и едно ухо, както и една доста съществена част от своя нос. Беше някакъв дългнест и мускулест екземпляр. И пристъпваше спокойно, сякаш доволен от себе си.

Монтморенси полетя срещу тоя нещастен котарак със скорост от двайсет мили в час; но котаракът не избърза — не изглеждаше да е разбрал, че го грози смъртна опасност. Той си вървеше все тъй

спокойно по пътя, дорде неговият вречен убиец не дойде на един ярд от него, сетне се извърна, седна наред улицата и отпрати към Монтморенси любезен, въпросителен поглед, който казваше:

— Да! Трябвам ли ви?

На Монтморенси не му липсва смелост; но в погледа на оня котарак имаше нещо, което можеше да смрази кръвта и на най-смелото куче. Той се закова на място и също се вгледа в котарака.

Нито един от двамата не продума; но разговорът им както можеше човек да си го представи, явно вървеше, както следва:

Котаракът: Мога ли да ви бъда полезен с нещо?

Монтморенси: Не — не, благодаря.

Котаракът: Не се стеснявайте, направо ми кажете дали имате нужда от нещо.

Монтморенси (изтегляйки се назад по главната улица): Ах, не — ни най-малко — положително — не се безпокойте. Аз — аз май съм сгрешил. Мислех, че ви познавам. Съжалявам, че ви обезпокоих.

Котаракът: Ни най-малко — беше истинско удоволствие. Наистина ли се нуждаете от нещо?

Монтморенси (като продължава да отстъпва): Ни най-малко, благодаря — ни най-малко, — много мило от ваша страна. Довиждане.

Котаракът: Довиждане.

Тогава котаракът стана и продължи пътя си; а Монтморенси внимателно пъкна така наречената си опашка в нейната вдлъбнатина и като се върна при нас, зае скромно място най-отзад.

До ден-днешен, щом произнесете пред Монтморенси думата „котка“, той видимо се смаява и жадно поглежда към вас, сякаш иска да каже:

— Престанете, моля ви се!

Напазарувахме подир закуската и запасихме лодката с припаси за три дни. Джордж казваше, че е трябвало да вземем зеленчуци — че било нездравословно да не се ядат зеленчуци. Според него те лесно се готвели, пък и той щял сам да се заеме с тази работа; затова взехме десет фунта картофи, един бушел^[5] грах и няколко зелки. От хотела взехме и баница с месо, две торти с цариградско грозде и едно овнешко бутче; а за плодове и пасти, за хляб и масло, за сладко, бекон, яйца и някои други неща се поразшетахме из града.

Гледам на отпътуването ни от Марлоу като на едно от най-големите ни постижения. То беше и тържествено, и внушително, без да бъде явно предизвикателно. Във всички магазини, в които бяхме правили покупки, неизменно бяхме държали нещата да бъдат на часа изпращани с нас. Никакви такива: „Да, господине, ей сегичка ще ги пратя — момчето ще бъде там преди вас, господине!“, а сетне да се размайваш на кея, да се връщаш на два пъти в магазина и да се караш с тях — никакви такива за нас. Ние дочаквахме да подредят кошницата и вземахме момчето с нас.

Посетихме доста магазини и наред прилагаме същия принцип; вследствие на което, едва привършили с покупките, ние вече разполагаме с такава сбирка от момчета с кошници, тръгнаха по петите ни, на каквато всеки би могъл да завиди; и последното ни шествие по средата на главната улица надолу към реката трябва да е представлявало едно от най-внушителните зрелища в Марлоу през последно време.

Редът на шествието бе, както следва:

Монтморенси, с тояжка в уста.

Две окаяни кучета, приятели на Монтморенси.

Джордж, понесъл палта и черги, с къса лула в устата.

Харис, който се мъчи да пристъпва плавно и леко, макар да носи претъпкан куфар в една ръка и бутилка сок от дребнички лимони в другата.

Момчетата на зарзаватчията и на хлебаря, с кошници.

Момчето за поръчки от хотела, понесло кошника.

Момчето на сладкаря, с кошница.

Момчето на бакалина, с кошница.

Едно рунтаво куче.

Момчето на сиренаря, с кошница.

Един човек с чанта.

Неразделният приятел на този човек с къса глинена лула в устата и ръце в джобовете.

Момчето на овощаря, с кошница.

Моя милост с три шапки и чифт обуца в ръце, като си давам вид, че нищо ми няма.

Шест малки момченца и четири безстопанствени псета.

Като се добрахме до кея, вардянинът рече:

— Ето че забравям, господине: параходче ли беше вашият съд, или покрита ладия?

Като разбра от нас, че сме с лодка за двама гребци, той изглеждаше изненадан.

Имахме доста неприятности с моторни кораби нея заран. Беше тъкмо в навечерието на състезанията в Хенли^[6] и много от тях идваха насам — едни сами, други с лодки с буксир. Аз наистина ненавиждам моторните кораби: струва ми се, че всеки поклонник на гребането го мрази. Видя ли моторен кораб, все ми се иска да го примамя в някое усамотено кътче по реката и там, сред мълчанието и уединението, да го удуша.

Има нещо досадно самомнително в тия моторни кораби, което възбужда всеки порочен инстинкт в природата ми и ме кара да копнея по добрите стари времена, когато човек е могъл да отиде, гдето си ще, и с топор, лък и стрела в ръка да каже всекому в очите какво мисли за него. Изражението по лицето на човека, който стои с ръце в джобовете и пура в устата до задния борд, е достатъчно, само по себе си, да оправдае всяко нарушение на обществения ред; и заповедническото изсвирване към вас, за да се махнете от пътя, би довело, уверен съм в това, до присъда за „оправдано убийство“ при един състав от съдебни заседатели, подбрани между лодкарите.

На тях често им се налагаше да свирят по нас, за да се отстраним от пътя им. Ако ми бъде позволено, без това да ми се приписва като самохвалство, бих могъл, струва ми се, с чиста съвест да кажа, че само нашата малка лодка предизвика през онази седмица повече ядове, закъснения и притеснения на моторните кораби, с които се срещаме, отколкото всички останали плавателни съдове по реката, взети вкупом.

— Моторен кораб иде! — провикваше се един или друг от нас, щом забелязваше неприятеля в далечината.

И в миг всичко биваше готово за срещата. Аз грабвах въженцата на кормилото, Харис и Джордж се наместваха до мене — и трима с гръб към кораба — и течението бавно завличаше лодката към средата на реката.

Ето че корабът иде насам, надувайки свирката, а ние също вървим нататък, влачени от течението. На стотина ярда от нас корабът започва бясно да свири, хората в него наизлизат, надничат от борда и крещят към нас; ала ние все не ги чуваме! Харис тъкмо ни разказва

някакъв анекдот за майка си, а Джордж и аз за нищо на света не искаме да пропуснем нито една дума.

Тогава оня кораб надава един последен писък със свирката, който за малко не спуква казана, сетне дава обратен ход на машините, изпуска излишната пара, извърта се и засяда на дъното; всички хора на борда изтичват към носа и крещят по нас, а ония на брега стават и също викат нещо, и всички минаващи лодки поспират и се присъединяват към врявата, докато накрая по цялата река в протежение на няколко мили отсам и отвъд нас настава отчаяно безредие. Тогава Харис прекъсва разказа си тъкмо посред най-интересния епизод, поглежда малко зачудено нагоре и казва на Джордж:

— Я гледай, Джордж, цял кораб бил наблизо!

А Джордж казва в отговор:

— Вярно! Струва ми се, че аз май дочух нещо.

Сега вече всички нервничим, и сме объркани, и не знаем как да измъкнем лодката, та да не пречим на другите, а хората в кораба се насъбират и почват да ни дават указания.

— Гребни с дясната — ти — ти там, идиот такъв! Давай назад с лявата! Не, не ти — оня другия — остави въжетата и не ги пипай — а сега хайде и двамата. Не така. Ах вие...!

Тогава спускат лодка и ни идват на помощ; и след четвърт час на усилия смогват да ни изтеглят настрана, та да могат да продължат нататък; а ние горещо им благодарим и ги молим да ни вземат на буксир. Но те категорично отказват.

Открихме и друг добър начин да дразним корабите с аристократически вид, като ги взимаме уж по погрешка за наети от някой фабрикант, който е поканил работниците си на ежегоден безплатен излет, и ги питахме дали те са хора на братя Кюбит, или на „Добрите Темплиери“ от Вермондзей, и дали биха ни услужили с една тенджерка.

Възрастни дами, ненавикнали да се возят на лодка, страшно се боят от моторните кораби. Спомням си как отивах веднъж от Стейнз до Уиндзор — една ивица от реката, по която тия механични чудовища се намират в особено голямо изобилие — с група познати, между които и три дами от тоя вид. Беше много интересно. Още щом зървах някой моторен кораб да идва отдалече, те почваха да настояват да излезем на

брега, та да насядат и да стоят там, дорде корабът не се скрие от поглед. Казваха, че много съжالياват, че от чувство на отговорност към семействата си не могли да бъдат безразсъдно смели.

Останахме без вода за миене при Хамбледонския яз, та взехме стъкленницата и отидохме да си изпросим малко от къщата на вардянина.

Джордж беше водач на делегацията. Той навлече една любезна усмивка и рече:

— Моля ви се, можете ли да ни дадете малко водичка?

— Разбира се — отвърна старият човек; — вземете колкото ви трябва и оставете другата.

— Много, много ви благодаря — промълви Джордж и се огледа наоколо — къде, впрочем, я държите?

— Винаги на същото място, момко — беше безучастния отговор; — тъкмо зад вас.

— Не я виждам — каза Джордж, поглеждайки зад себе си.

— Има си хас! Та нямате ли очи? — забеляза старият човек, като извърна Джордж гърбом и му посочи реката от единия до другия край.

— Ах! — възкликна Джордж, схванал мисълта. — Та няма да се напием от реката, я!

— Не; но можете да пийнете малко от нея — отвърна старецът. — Вече стават петнайсет години, откак пия от нея.

Джордж му рече, че след подобно лечение външният му вид никак не прави реклама на тази течност и че той лично би предпочел вода от някоя помпа.

Взехме вода от една къщичка малко по-нагоре по реката. И тя навярно беше от реката, но нима можехме да знаем това? И понеже не знаехме, водата ни се видя добра. Което не види окото, не пречи и на стомаха.

Опитахме с речната вода веднъж, малко по-късно през същото лято, но без особен успех. Карахме лодката надолу по течението и я изтеглихме в едни застояли води близо до Уиндзор, за да си направим чай. Стъкленницата ни беше празна, та трябваше или да минем без чай, или да вземем вода от реката. Харис държеше да рискуваме. Според него всичко щяло да бъде в ред, щом изварим водата. Различните отровни микроби във водата щели да измрат при изваряването. И така,

напълнихме чайника със застояла вода от Темза и го сложихме на огъня, като гледахме водата наистина да заври.

Направихме чая и вече се намествахме удобно, за да го пием, когато Джордж спря с чаша почти до устните си и възкликна:

— Това пък що е?

— Какво що е? — запитахме двамата с Харис.

— А че ей онова! — рече Джордж, гледайки на запад.

Харис и аз проследихме погледа му и видяхме как течението лениво влачи към нас някакво куче. Не съм виждал по-тихо и мирно куче. Нито пък съм виждал куче, което да изглежда тъй доволно — тъй напълно безгрижно. То плуваше като унесено по гръб, вирнало и четирите си лапи нагоре към небето. Беше, както бих се изразил, добре развито куче с широк гръден кош. И идеше насам ведро, тържествено и спокойно, докато накрая се изравни с лодката ни и там, вече между тръстиките, позабави ход и се вгнезди за през нощта.

Джордж каза, че не иска чай, и изля чашата си в реката. Излезе, че и Харис не е жаден, защото и той последва неговия пример. Аз бях изпил моя наполовина, но съжалявах за това.

Запитах Джордж дали мисли, че има вероятност да се разболея от коремен тиф.

Той каза едно „о, не“ — според него, наистина имало голяма вероятност да не хвана тая болест. Но всеки случай, до две недели съм щял да науча дали съм здрав, или болен.

Отидохме нагоре по ръкава до Уоргрейв. Това е пряк път, който се отделя по десния бряг и води докъм половин миля над Мартенския яз. Струва си да тръгнеш по него, защото тук рекичката е хубава и сенчеста, пък и пътят се скъсява с около половин миля.

Входът в него, не ще и съмнение, е осеян с колове и вериги и заобиколен с надписи, предвещаващи всякакви изтезания, затвор и смърт за оногова, който би дръзнал да потопа дори една лопата в неговите води — просто се чудя, че тия безочливци, крайбрежните собственици, не претендират за речния въздух и не заплашват всеки, който го диша, с глоба от четиридесет шилинга — но с малко ловкост коловете и веригите могат лесно да бъдат избягнати; а що се отнася до табелите с надписи, човек би могъл, стига да разполага с пет минути време и наоколо да няма жива душа, да смъкне една-две от тях и да ги хвърли в реката.

На половина път нагоре по ръкава слязохме от лодката, за да обядваме; и по време на тоя обед двамата с Джордж преживяхме едно доста вълнуващо изпитание.

Харис също прекара едно изпитание; но аз не мисля, че неговото изпитание можеше да бъде дори наполовина тъй грозно, както нашето с Джордж все във връзка със същата работа.

Ето как беше: седяхме си на една полянка на около десетина ярда от брега и вече се бяхме разположили удобно, за да се нахраним. Харис бе взел месната баница между коленете си и я нарязваше на парчета, а Джордж и аз чакахме с чиния в ръка.

— Виждате ли някъде лъжица? — рече Харис. — Трябва ми лъжица, за да сипвам соса.

Кошникът беше зад нас и двамата с Джордж се извърнахме и посегнахме за лъжица. Нямаше и пет секунди, докато да намерим една. Когато отново извърнахме поглед, Харис и баницата бяха изчезнали!

Полето беше широко и открито. Ни дръвче, ни храст не се виждаше на стотици ярда околоръст. Не можеше да се е търкулнал в реката, защото ние двамата седяхме откъм брега и той би трябвало да ни прескочи, за да стори това.

Джордж и аз се огледахме навред. Сетне се вгледахме един в друг.

— От небето ли го грабнаха? — попитах аз.

— Едва ли щяха да отнесат и баницата — рече Джордж.

Възражението беше основателно и ние изоставихме небесната хипотеза.

— Работата навярно се състои в това — подзе Джордж, връщайки се към обикновеното и възможното, — че е станало някакво земетресение.

Подир малко, вече с тъжна нотка в гласа, той добави:

— Не трябваше тъкмо той да реже баницата.

С въздишка погледнахме още веднъж към мястото, гдето за сетен път бяхме зърнали Харис и баницата на тоя свят; и там, докато кръвта помръзваше в жилите ни и косите ни настръхваха, видяхме главата на Харис — и само главата му — да стърчи права като кол сред високите треви, с много лилаво лице и израз на страшно възмущение по него!

Джордж пръв се съвзе.

— Говори! — викна той. — И ни кажи жив ли си, или мъртъв — и къде е останалата част от тебе?

— Я не се прави на глупаво магаре — рече главата на Харис. — Вие май нарочно го направихте.

— Какво да сме направили? — възкликнахме с Джордж.

— Туй, дете ме накарахте да седна тук — съвсем долна шега! На, дръжте баницата.

И от недрата на земята, както ни се стори, се възнесе баницата — доста изпомачкана и нацърбена; а подир нея пролази и Харис — неугледен, мръсен и мокър.

Той бил седнал, без сам да подозира това, на самия ръб на малък ров, невидим поради високата трева: и като се понавел малко назад, изведнъж цопнал вътре ведно с баницата.

Той твърдеше, че никога през целия си живот не бил изпитвал такава изненада, както в момента, когато усетил, че потъва, без да има и най-малката представа, какво в същност става с него. Отначало помислил, че идва краят на света.

Харис е убеден и до ден-днешен, че ние с Джордж предварително сме му скроили тая шега. Ето как неоснователното подозрение преследва дори най-безукорните хора; защото, както казва поетът, „Кой може да се изплъзне от клеветата?“

Наистина никой!

---

[1] В 1066 г. — Б.пр. ↑

[2] Войни от религиозния орден на рицарите-темплиери, които придружавали и покровителствували поклонниците към Йерусалим до 1312 г. — Б.пр. ↑

[3] *Джон Уилкс* (1727–1797) — английски публицист с радикални възгледи, противник на самовластния крал Георг III. — Б.пр. ↑

[4] В 1865 г. Кромуел победил шотландците при Дънбар. — Б.пр. ↑

[5] Мярка за обем — около 26 литра. — Б.пр. ↑

[6] Ежегодни състезания с платноходки по река Темза край Хенли. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XIV

УОРГРЕЙВ — ВОСЪЧНИ ФИГУРИ — СОНИНГ — ЯХНИЯТА НИ — МОНТМОРЕНСИ СТАВА САРКАСТИЧЕН — СЪТЪЛКНОВЕНИЕ МЕЖДУ МОНТМОРЕНСИ И ЧАЙНИКА — ДЖОРДЖ СЕ УПРАЖНЯВА НА БАНДЖО — ОТГОВАРЯТ МУ С ОБЕЗСЪРЧЕНИЕ — ТРУДНОСТИ ПО ПЪТЯ НА МУЗИКАНТА-ЛЮБИТЕЛ — УПРАЖНЕНИЯ НА ГАЙДА — ХАРИС СТАВА ТЪЖЕН СЛЕД ВЕЧЕРЯТА — ДЖОРДЖ И АЗ ОТИВАМЕ НА РАЗХОДКА — ВРЪЩАМЕ СЕ ГЛАДНИ И МОКРИ — НЕЩО СТРАННО СТАВА С ХАРИС — ХАРИС И ЛЕБЕДИТЕ, ЕДНА ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНА СЛУЧКА — ХАРИС ПРЕКАРВА НЕСПОКОЙНА НОЩ

Попаднахме на тих ветрец подир закуската и той спокойно ни откара отвъд Уоргрейв и Шиплейк. Потънал в сънната омара на летния следобед и сгушен в един завой на реката, Уоргрейв ви напомня някоя хубава старинна картина, като минавате край него, и то такава, която дълго се задържа върху ретината на паметта.

Кръчмата „Св. Георги и змеят“ в Уоргрейв се перчи с фирмата си, изписана от едната страна от Лесли, от кралската академия, а от другата от Ходжсън, пак от тази тайфа. Лесли е нарисувал борбата, Ходжсън изписал въображаемата сцена „След борбата“ — св. Георги, след борбата със змея, с наслада изпива халба бира.

Дей, авторът на Сандфорт и Мертън, живял и — което е още по-похвално за поселището — бил убит в Уоргрейв. В църквата се намира паметникът на госпожа Сара Хил, завещала една лира годишно, която да се раздава по Великден, като се разделя между две момчета и две момичета, „които нито веднъж не са били непочтителни спрямо родителите си; които никой не е чувал да ругаят или улавят в кражба или пък виждал да чупят прозорци“. Хич бива ли да се откажеш от всичко това само за пет шилинга на година! Просто не си струва труда.

Из града се разправя, че веднъж, преди много години, се намерило момче, което наистина не било вършило подобни работи, или поне — както изисквало завещанието и повече от което не могло и да се очаква — да не е било виждано, чувано или залавяно при извършването на подобни простъпки, — и тъй получило лавровия венец на славата. Подир това го държали на показ цели три недели в градския дом, затворено в стъклен шкаф.

Никой не знае какво е станало с тия пари оттогава насам. Казват, че сумата редовно се внася в най-близката изложба на восъчни фигури.

Шиплейк е хубавичко селце, но не се вижда от реката, понеже е на самия хълм. Тенисон е бил венчан в Шиплейкската църква.

Нагоре до Сонинг реката се провира и лъкатуши между много островчета и е доста плавна и притихнала, пък и рядко посещавана. Привечер само малцина, освен някоя и друга влюбена селска двойка, се разхождат по двата бряга. При Хенли сме оставили зад нас и простите хорица, и благородните знатоци, а още не сме стигнали до мръсния и мрачен Рединг. В тая ивица от реката можеш да се унасяш в спомени по минали дни, по изчезнали очертания и образи или да бленуваш за неща, които са могли да станат, но не са станали за едната проклетия.

Слязохме от лодката при Сонинг и отидохме да се поразходим из селото. Това е най-приказното кътче по цялата река. По прилича на селце от театрални декори, отколкото на селище, изградено от тухли и хоросан. Всяка къща е потулена в рози и сега, през тия първи дни на юни, те бяха бухнали като великолепни нежни облаци. Ако речете да поостанете в Сонинг, спрете в „Бика“, току зад църквата. Същинска картина на старо селско ханче със затревен квадратен двор отпред, гдето, насядали на пейки под дърветата, старците се събират привечер да си пият бирата и да бистрят селските работи: ханче с ниски, старомодни стаички и решетъчни прозорци, с неудобни стълби и криви коридори.

Поскитахме към час и нещо из хубавия Сонинг и след това, понеже беше твърде късно да доплаваме отвъд Рединг, решихме да се върнем до някое от Шиплейкските островчета и да спрем там за през нощта. Бе още рано, когато уредихме стана, и Джордж рече, че тъй като разполагаме с доста време, не бива да изпуснем този прекрасен случай да приготвим нещо хубаво и модно за вечеря. Щял да ни покаже какво може да се направи в това отношение при излет по реката и ни предложи да си сварим една ирландска яхния със зеленчуците и остатъка от студеното говеждо и разните други дреболии.

Предложението ни очарова. Джордж насъбра дръвца и накладе огън, а Харис и аз се заловихме да белим картофите. Никога не бих помислил, че беленето на картофи е толкова трудно нещо. Тая работа

излезе по-трудна от всяко друго нещо, за което съм се захващал. Започнахме бодро, бих могъл да кажа дори игриво, но веселостта ни се изпари още преди да сме обелили първия картоф. Колкото повече белехме, толкова повече беленки изглеждаха да остават по картофа, а когато обелихме цялата кора и измъкнахме всички черни гнезда, нищо не бе останало от картофа — или поне нищо съществено, което да заслужава внимание. Джордж дойде и го погледна — то беше не по-голямо от грахово зърно.

— Тая няма да я бъде! — каза Джордж. — Само ги разхищавате. Трябва да ги стържете.

Застъргахме ги, но това се оказа по-трудно и от беленето. Такива чудати форми имат тия картофи — пълни с цицини, брадавици и дупки. Потрудохме се здравата цели двайсет и пет минути и обработихме четири картофа. Тогавя обявихме стачка. Казахме, че ще ни е нужна останалата част от вечерта, за да сложим себе си в ред.

Няма друго занятие, което да те изпоцапа така, както стърженето на картофи. Просто не можеш да повярвам, че картофените стружки, сред които двамата с Джордж бяхме потънали, полузадушени, са могли да се настържат от четири картофа. Ето какво може да се постигне с пестеливост и внимание.

Джордж каза, че било смешно да сложим само четири картофа в ирландската яхния, та измихме още половин дузина и нещо отгоре и ги пуснахме необелени. Турихме и една зелка и щипка грах. Джордж поразбърка всичко и каза, че в тенджерата май имало още много място, а ние преровихме и двата кошника, извадихме всички дреболии и остатъци и ги прибавихме към другите в яхнията. Беше останала половината от баницата с кълцано свинско месо и къс студена варена сланина, та турихме и тях. Сетне Джордж намери половин кутия с маринована съомга и изпразни и нея в тенджерата.

Той твърдеше, че в това се криело предимството на ирландската яхния: отърваваш се от куп излишни неща. Аз измъкнах две яйца с пукнати черупки и ето че сложихме и тях. Джордж рече, че те щели да сгъстят соса.

Не помня другите съставки, но съм сигурен, че нищо не пропадна; и сега си припомням, че най-накрая самият Монтморенси, който през цялото време следеше всичко с изострено любопитство, се отскубна нанякъде със сериозно и замислено изражение, за да се върне

подир няколко минути с един умрял воден плъх в уста, очевидно с намерение да ни го представи като свой личен принос към вечерята; дали стори това със саркастични помисли, или водим от едно общо желание да помогне — това не мога да знам.

Поведохме спор, дали да пъкнем и плъха в яхнията. Харис казваше, че според него и плъхът щял да свърши работа, размесен с всички останали неща, и че всяка дреболия била полезна; но Джордж държеше за принципа. Той каза, че още не бил чувал да се слагат и водни плъхове в ирландска яхния и затова предпочитал да следва изпитаното правило, а не да прави разни опити.

— Ако не изпробваш новото, отде ще разбереш дали го бива? Ей такива като тебе съсипват напредъка в света. Я си помисли за оногова, който пръв направил немски суджук.

Биваше си я, тая ирландска яхния. Едва ли съм сядал някога на по-сладко ядене. Имаше нещо тъй ново и пикантно в него. А как омръзват старите банални неща: ето едно ястие с нов вкус, различен от всички познати неща.

А беше и хранително. Както се изрази Джордж, имаше добър материал в него. Грахът и картофите можеха да бъдат малко по-меки, но и тримата имахме здрави зъби, тъй че това, не бе от значение; а колкото до соса, той беше цяла поема — може би малко прекалено тлъстичък за слаб стомах, но хранителен.

Завършихме вечерята с чай и черешова торта. Монтморенси се пребори с чайника по време на чая, но едва излезе втори в борбата.

През цялото пи пътешествие той проявяваше голямо любопитство към чайника. Стоеше и го гледаше с недоумяващ поглед как възвира, като се опитваше от време на време да го предизвика с ръмжене. Щом чайникът започваше да дими и кипи, той виждаше в това покана за двубой и искаше да се нахвърли върху него, само че всеки път тъкмо в тоя момент някой от нас се спускаше и задигаше жертвата му, преди да се докопа до нея.

Днес той бе решил да не го изпреварят. Още при първия звук от чайника стана с ръмжене и тръгна настръхнал към него. Чайникът беше малък, съвсем малък, но много смел и направо го заплю.

— А, тъй ли? — изръмжа Монтморенси, като показа и зъбите си. — Ще ти дам да разбереш как се хули едно отрудено, почтено куче; ей на тебе, проклет, дългонос, кирлив непрокопсанико. Хайде да те видя!

И той се нахвърли върху горкото чайниче и го сграбчи за чучура.

Изведнъж сред вечерната тишина се разнесе сърцераздирателен вой. Монтморенси напусна лодката и направи една здравословна разходка, като обиколи на три пъти острова със скорост от трийсет и пет мили в час, поспирайки сегиз-тогиз, за да пъхне носа си в малко хладна кал.

От тоя ден Монтморенси се отнасяше към чайника със страхопочитание, примесено с подозрение и омраза. Зърнеше ли го, той почваше да ръмжи и бързо отстъпваше назад с прибрана опашка, а щом слагахме чайника върху спиртника, в миг изхвъркваше от лодката и стоеше на брега, дорде не свършим с чая.

След вечерята Джордж измъкна банджото си и искаше да посвири на него, но Харис възрази: той каза, че имал главобол и не чувствувал достатъчно сили да понесе свирнята. Джордж мислеше, че от музиката можело да му мине — музиката често успокоявала нервите и премахвала главобола; и той звънна две-три нотки, колкото да покаже на Харис как звучи банджото.

Харис каза, че предпочита да си остане с главобола.

Джордж не се научи да свири на банджото и до ден-дневен. Отвред срещаше само обезсърчение. Докато излетувахме нагоре по реката, той опита две-три вечери да се поупражни, ала все без успех. Харис така го ругаеше, че думите му можеха да обезсилят всеки човек, но на това отгоре и Монтморенси сядаше на задните си крака и почваше упорито да вие, докато траеше упражнението. Не може да се каже, че тези обстоятелства обективно допринасяха за напредъка в свирнята.

— Какво му е текнало да вие така, докато свиря! — възмутено се провикваше Джордж и го замерваше с някоя обувка.

— А защо ти е текнало да свириш така, когато то вие? — отвръщаше Харис, като улавяше обувката. — Остави го на мира. То не може да не вие. Има музикално ухо и свирнята ти просто го кара да вие.

И тъй, Джордж реши да поотложи упражненията по банджо до завръщането си в къщи. Но дори и там условията не бяха благоприятни за него. Г-жа П. ще вземе да се качи горе и ще каже, че много съжالياва — лично тя обичала да го слуша, — но дамата от

горния етаж била в доста деликатно положение и лекарят се опасявал да не би свиренето да навреди на отрочето.

Тогава Джордж намислил да излиза с банджото късно през нощта и да се упражнява на площада. Но живущите там се оплакали на полицията, една нощ поставили караул за него и Джордж бе заловен. Доказателствата срещу него бяха съвсем очевидни и му спечелиха условна присъда да не нарушава обществения ред в продължение на шест месеца.

След тази случка влечението му сякаш попремина. Наистина, когато изтекоха онези шест месеца, той направи един-два бляскави опита да поднови упражненията, но пак срещна същата хладина у всички — отново трябваше да преодолява същата липса на съчувствие от страна на хората; и подир време той съвсем се отчая и обяви, че продава инструмента си с голяма отстъпка — „понеже притежателят му вече не се нуждае от него“ — и вместо това се зае да учи фокуси с карти за игра.

Трябва да е много обезсърчително да се учиш да свириш на някой музикален инструмент. Човек би помислил, че обществото, за своя собствена изгода, ще стори всичко възможно, за да подпомогне ония, които желаят да овладеят изкуството да свирят на някакъв инструмент. Но то не постъпва така!

Преди време познавах един момък, който се учеше да свири на гайда, и просто не е за вярване какви огромни пречки се изправяха пред него. Дори от членовете на собственото си семейство той не получи онова, което би могло да се назове дейно насърчение. Още от самото начало баща му се обяви изцяло против начинанието и се изказваше много недружелюбно по въпроса.

Приятелят ми обикновено ставаше рано заран, за да се упражнява, но трябваше да се откаже от тоя навик заради сестра си. Тя имала религиозни увлечения и казвала, че било просто отвратително да започваш деня по тоя начин.

Тогава той започна да се застоява до късно през нощта и да свири, след като си легнат останалите членове на семейството, но и това не се оказало удобно, тъй като могло да навлече лоша слава на къщата. Хора, които се прибирали късно през нощта, поспирали на улицата, за да послушат, а на следното утро разправяли из целия град, че някакво страховито убийство е било извършено прежната вечер в

дома на Джеферсонови; и описвали как долавяли писъците на жертвата или грубите псувни и ругатни на убиеца, а накрая и молбата за милост и последното предсмъртно хъркане на убития.

Затова му позволиха да се упражнява денем в задната кухня, при напълно затворени врати; но по-сполучливите му пасажии обикновено се дочували и в приемната и явно настройвали майка му на плач.

Тя казвала, че свирнята ѝ напомняла за нейния нещастен баща (горкият човек бил глътнат от акула, като се къпел някъде по крайбрежието на Нова Гвинея), но сама не могла да каже как и защо свързва едното с другото.

Тогава му намериха едно кътче в дъното на градината, на около четвърт миля от къщата, и го принудиха да отива там с гайдата, когато иска да се упражнява; но щом идвал някой господин, който не знаел нищо за гайдата, или когато забравяли да предупредят навреме и той излизал да се поразтъпче из градината, в ушите му неочаквано проехтявали ония звуци, без самият да бъде подготвен за това или да знае какви са те. При човек с трезв ум и силна воля това обикновено завършвало само с нервни припадъци; но други индивиди с що-годе средни умствени способности обикновено полудявали.

Истината е, че има нещо силно печално в печалните опити на всеки любител да свири на гайда. Аз самият съм изпитвал това, когато съм слушал моя приятел да свири. Изглежда, че никак не е лесно да се свири на гайда. Трябва още в началото да поемеш достатъчно въздух, за да ти стигне до края на мотива — или поне аз останах с това впечатление, докато наблюдавах Джеферсон.

Той започваше великолепно с един свиреп тон, напълно от рода на бойните призови, и с него изведнъж ви стряскаше. Но колкото по-напредваше с мелодията, толкова и свирнята му ставаше по-тиха, а последната строфа обикновено секваше по средата с прашене и съскане.

Човек трябва да е в добро здраве, за да свири на гайда.

Младият Джеферсон се научи да свири само една мелодия на гайдата; но никога не чух някой да се оплаква от ограничения му репертоар — абсолютно никога. И тая мелодия беше, както той сам я назоваваше, „Кампбеловци идат, ура, ура“, макар баща му винаги да твърдеше, че това било „Сините шотландски камбани“. Никой не беше

напълно сигурен коя е тази мелодия, но всички мислеха, че ще е нещо шотландско.

На външните хора бе позволено да правят до три догадки, но по правило повечето от тях даваха различни названия на мелодията.

След като се навечеряхме, Харис стана раздражителен — мисля, че яхнията помрачи настроението му; той не е навикнал на бурен живот, — затова двамата с Джордж го оставихме в лодката с намерението да се поразходим из Хенли. Той каза, че щял да изпие чаша уиски и да изпуши една лула, преди да подреди нещата за лягане. Да сме били извикали на връщане и той щял да дойде с лодката и да ни прибере на острова.

— Само гледай да не заспиш, драги — казахме му на тръгване.

— Няма такава опасност, дорде не се смели яхнията — изръмжа той и загреба назад към острова.

Хенли вече се готвеше за предстоящата регата и гъмжеше от хора. Срегнахме доста познати из града и в тяхното приятно общество времето изтече бързо и неусетно; и часът вече приближаваше единайсет, когато се накахме да извървим четирите мили до вкъщи, както бяхме свикнали да наричаме нашата малка лодка.

Беше мрачна, студена нощ и ситен дъждец ръмеше; и като се тътрехме през тъмните и безмълвни ливади, приказвайки си тихо един на друг и в неведение, дали вървим по правия път, двамата закопняхме за нашата уютна лодка и за сноповете светлина, които струят през пролуките на изопнатото платнище; закопняхме и за Харис, и за Монтморенси, и за уискито и ни се искаше вече да сме там.

Вече се виждахме вътре в лодката, уморени и малко поизгладнели; виждахме и свъсената река, и разкривените дървета; и като някаква огромна светулка под тях — милата ни лодчица, тъй прикътана и топла, и приветлива. Виждахме се вече как вечеряме, как си покльвваме от студеното печено и си даваме един на друг цели комати хляб; дочувахме и бодрото тракане на ножовете, и нашия весел смях, който оглася купола под платнището и през отвора прелива навън, в нощта. И бързахме нататък, за да се превърне видението в действителност.

Най-сетне попаднахме на крайбрежната пътека и това ни зарадва; защото дотогава не бяхме сигурни дали вървим към реката, или пък се отдалечаваме от нея, а когато човек е уморен и иска да си

легне, подобна неизвестност просто го измъчва. Отминахме Шиплейк тъкмо когато часовникът беше дванадесет без четвърт; и тогава Джордж замислено рече:

— Помниш ли точно кой остров беше?

— Не — отвърнах и на свой ред се замислих, — не си спомням. Колко бяха островите?

— Само четири — каза Джордж. — Ще я наредим някак, стига да е буден.

— Ами ако не е? — запитах го, но и двамата отхвърлихме тая възможност.

Развикахме се, като дойдохме срещу първия остров, но никакъв отговор не последва; затова отидохме до втория и подновихме опита, но пак със същия резултат.

— Ах, чак сега си спомням — рече Джордж. — Третият беше.

Изтърчахме пълни с надежда към третия остров и отново се развикахме.

Никакъв отговор.

Положението ставаше сериозно. Вече преваляше полунощ. Хотелите в Шиплейк и Хенли сигурно бяха препълнени; а не можехме да се разшетаме и будим посред нощ собствениците на вили и пансиони, за да ги питаме дали дават стаи под наем! Джордж предложи да се върнем в Хенли и там да нападнем някой полицай, та по тоя начин да си обезпечим подслон за през нощта в участъка. Но тогава следното ми мина през ума. „А какво, ако той отвърне на удара с удари и откаже да ни арестува?“

Не можехме да прекараме цялата нощ в бой с разни полицаи. При това не искахме да прекалим с тая работа, та да ни осъдят на шест месеца.

Ние отчаяно опитвахме и онова, което приличаше в тъмата на четвърти остров, но пак не ни провървя. Вече здравата валеше и не мислеше да спира. Бяхме мокри до кости, помръзнали и жалки. Почнахме да се съмняваме дали островите бяха само четири или повече и дали изобщо сме нейде близо до тях, или пък на повече от миля от мястото, гдето трябваше да бъдем, или на съвсем друго място по реката; всичко ни се струваше тъй непознато и различно в мрака. Почнахме да разбираме мъките на „Децата в гората“ от същата приказка.

Тъкмо когато бяхме загубили всяка надежда — да, зная, че винаги тъкмо тогава стават важните неща в повестите и романите; но какво да правя. Като започвах да пиша тая книга, бях решил да следвам истината във всичко; тъй и ще постъпвам, даже ако трябва да си служа с шаблонни изрази в един или друг случай.

Беше тъкмо когато бяхме загубили всяка надежда и аз съм длъжен да кажа това. И тъй, тъкмо когато бяхме загубили всяка надежда, аз неочаквано зърнах, малко по-надолу по реката, някаква странна, просто неземна светлинка да трепти между дърветата на отвъдния бряг. В първия миг се сетих за духове: беше една такава призрачна и тайнствена светлинка. В следния миг ме осени мисълта, че това трябва да е нашата лодка и нададох такъв вик над водите, та нощта сякаш се разтресе в леглото си.

Цяла минута чакахме със затаен дъх и тогава — о, най-божествената от всички мелодии в този мрак! — дочухме ответния лай на Монтморенси. Наново се развикахме и то така, че да събудим и „Седемте сънливци“^[1] — никога не ми е било ясно защо трябва да се вдига повече шум, за да се събудят седем сънливци, отколкото само за един — и след промеждутък, който ни се стори цял час, но който, вярвам, не трая повече от пет минути, зърнахме осветената лодка бавно да пълзи над тъмната шир и дочухме сънливия глас на Харис да пита точно къде се намираме.

Имаше нещо необяснимо и странно в поведението на Харис. Това бе нещо повече от обикновена умора. Той докара лодката до такова място на брега, от което ние в никой случай не можехме да се качим, и веднага заспа. Трябваше страшно много да крещим и викаме, за да го събудим и опомним; ала накрая успяхме да сторим това и благополучно се качихме.

На влизане в лодката и на двамата ни направи впечатление, колко тъжен е Харис. Приличаше на човек, който е прекарал някакво прежеждие. Попитахме го какво се е случило.

— Лебеди! — отвърна той.

Оказа се, че сме били закотвили лодката в съседство с гнездо на лебеди и малко след излизането ни с Джордж женският лебед се прибрал и вдигнал страшна врява. Харис успял да го отпъди и той офейкал, но се върнал с мъжкия. Харис каза, че трябвало здравата да

се бие с тия два лебеда; ала смелостта и умението все пак надделели накрая и той ги победил.

Половина час по-късно те се върнали с още осемнайсет други лебеда! Борбата трябвало да е била страховита, доколкото можахме да разберем от разказа на Харис. Лебедите искали да измъкнат и него, и Монтморенси от лодката и да ги удавят; и той геройски се отбранявал цели четири часа, избил ги до един и те отплавали по течението, за да измрат.

— Колко лебеди бяха, казваш? — запита го Джордж.

— Трийсет и два — отвърна Харис като в просъница.

— А преди малко рече, че били осемнайсет — каза Джордж.

— Нищо подобно — изсумтя Харис. — Казах дванайсет. Какво, да не мислиш, че не мога да броя?

Никога не можахме да научим истината за тия лебеди. Доразпитахме Харис на следното утро, а той рече: „Какви лебеди?“ и остана с убеждението, че двамата с Джордж сме сънували нещо.

О, колко прекрасно беше да стоиш невредим в лодката, след всички страхове и мъки! Навечеряхме се изобилно ние двамата с Джордж и щяхме да сгреем малко уиски подир това, ако можехме да го намерим, но ето че не можахме. Питахме Харис де го е дянал; но той сякаш не схващаше какво разбираме под уиски и изобщо за какво става дума. Монтморенси, изглежда, знаеше нещичко, но не каза нито дума.

Спах добре тая вечер и щях да се наспя още по-хубаво, ако Харис го нямаше. Смътно си спомням, че се събуждах поне десетина пъти през нощта, защото Харис се местеше от едно място на друго в лодката, все с фенер в ръка, търсейки дрехите си.

Той като че ли се тревожеше цяла нощ за тия дрехи. На два пъти събужда и мене, и Джордж, за да види дали не сме легнали върху панталоните му. Втория път Джордж просто побесня.

— За кой дявол ти са дотрябвали панталоните посред нощ? — възмутено го запита той. — Защо не легнеш да спиш?

При следното си пробуждане го заварих да се тюхка, понеже не могъл да намери чорапите си; а последният ми мъгляв спомен от тая вечер бе, че някой ме бутна да легна на една страна, подир което дочух Харис да мърмори и да се чуди где се е дянал неговият чадър.

[1] Стара легенда гласи, че седем християни заспали в една пещера, където се укривали от гонителите си, и се пробудили подир двеста години. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XV

ДОМАКИНСКИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ — ЛЮБОВ КЪМ ТРУДА — ИЗПЕЧЕНИЯТ ЛОДКАР, КАКВО ВЪРШИ ТОЙ И КАКВО РАЗПРАВЯ ЗА МИНАЛИТЕ СИ ДЕЛА — НЕВЕРИЕТО НА НОВОТО ПОКОЛЕНИЕ — СПОМЕНИ ЗА НЯКОГАШНИ ИЗЛЕТУВАНИЯ С ЛОДКА — КАРАНЕ НА САЛ — ДЖОРДЖ ИМА СТИЛ В РАБОТАТА СИ — СТАРИЯТ ЛОДКАР И НЕГОВАТА СИСТЕМА — ТЪЙ ТИХО И СПОКОЙНО — НОВАКЪТ — КАРАНЕ НА КАИК — ПЕЧАЛНА СЛУЧКА — СЛАДОСТИТЕ НА ПРИЯТЕЛСТВОТО — ПЛАВАНЕ С ПЛАТНА, ПЪРВИЯТ ИМ ОПИТ — ВЕРОЯТНАТА ПРИЧИНА, ПОРАДИ КОЯТО НЕ СЕ УДАВИХМЕ

Събудихме се късно на следното утро и поради настойчивото желание на Харис се задоволихме с една скромна закуска, без пикантни неща. Сетне разтребихме и сложихме всичко в ред (една работа без начало и край, която вече почваше добре да ми изяснява един въпрос, поставен неведнъж пред мене самия, а именно — как една домакиня, която има да се справя само с един дом, не умира от скука), и към десет часа потеглихме с твърдото намерение да изминем доста път той ден.

Решихме за разнообразие тая заран да не влачим лодката, а да гребем; и според Харис най-добре щяло да бъде Джордж и аз да гребем, а той да държи кормилото. Предложението му ни най-малко не ме въодушеви — казах, че Харис би постъпил много по-дружески, ако бе предложил той и Джордж да поработят, та аз да си почина малко. Струваше ми се, че при това излетуване все върша повече работа, отколкото ми се полага, и това вече почваше да ми тежи.

Винаги ми се струва, че върша повече работа, отколкото е редно. Не — и бих искал да подчертая това, — не защото съм против работата; аз обичам работата; тя просто ме омайва. Мога по цели часове да седя и да я гледам. Приятно ми е да имам работа: самата мисъл да ми я отнемат ще накара сърцето ми да се пръсне.

Не можете да ме натоварите с премного работа; да трупам една работа подир друга вече е станало почти страст за мене: кабинетът ми е така препълнен с такива работи, че едва ли има и инч свободно място за още една. Скоро ще трябва да пристроя някакво друго помещение към него.

При това, добре се грижа за работата си. Истината е, че част от работата, която имам в къщи, вече стои от дълги години, без да я докосна даже с пръст. Просто се гордея с работата си. Издърпвам я от време на време и я отупвам от праха. Никой не пази работата си тъй непобутната, както аз.

Но макар и да умирам за работа, все пак искам да съм обективен. Не питам за повече работа, отколкото ми се полага.

Ала все ме товарят с работа, за която не съм питал — или поне все така ми се струва, — и това ме гнети.

Джордж казва, че не трябвало да се тормозя по този въпрос. Според него само прекомерната ми добросъвестност ме карала да мисля, че ме отрупват с повече работа, отколкото ми се полага; и че всъщност нямам дори и наполовина толкова работа, колкото ми се пада. Но той май говори така, за да ме утешава.

В една лодка, както съм забелязал, всеки е дълбоко убеден, че върши цялата работа. Харис си въобразяваше, че само той е работил през цялото време и че ние двамата с Джордж все сме го изигравали. Джордж на свой ред осмя мисълта, че Харис е вършил нещо друго, освен да яде и да спи, и най-настойчиво твърдеше, че единичък той — Джордж — се бил справял с всички по-важни работи.

Той казваше, че никога не е излетувал с двамина толкова мързеливи кръшкачи като мен и Харис.

Това развесели Харис.

— Я гледай! Не друг, а наш Джордж говори за работа! — и той се изсмя. — Само половина час да поработи и ще си умре. Хич виждал ли си някога Джордж да работи? — прибави той, обръщайки се към мен.

Дадох право на Харис и казах, че не съм го виждал да работи — положително нито веднъж, откак бяхме предприели това излетуване.

— Добре, но така или иначе, просто се чудя как ти имаш мнение по въпроса — рече Джордж, за да възрази на Харис; — нима си спомняш да си виждал Харис съвсем буден, освен когато сядаме да ядем? — запита той, отправяйки въпроса към мене.

Истината ме задължаваше да подкрепя думите на Джордж. Харис не беше особено полезен в лодката, що се отнася до работата, още от самото начало.

— Я не се занасяйте, все съм свършил повечко работа, отколкото ей тоя там Джей — възрази Харис.

— Ех, и да си искал, едва ли щеше да можеш да свършиш по-малко работа — добави Джордж.

— Джей май си мисли, че е само пасажер — продължи Харис.

И това бе цялата им благодарност, задето домъкнах и тях, и проклетата им лодка чак от Кингстън и се разпореждах с едно-друго, и вършех всичко вместо тях, и се грижех за тях самите, и се трудех като роб. Така е нареден светът.

Разрешихме и този спор, като се уговорихме Харис и Джордж да гребат до отвъд Рединг, а аз да влача лодката оттам нататък. Да тегля тежка лодка срещу силно течение вече не е примамка за мен. Беше време, доста отдавна, когато сам напирях за най-тежката работа: сега гледам да предоставя на младоците тая възможност да се отличат.

Забелязал съм, че повечето изпечени лодкари също тъй се отдръпват, щом дойде ред за здраво гребане. Винаги ще познаете изпечения лодкар по това, че ще се изтегне върху възглавките в дъното на лодката и ще вземе да ободрява гребците, като им разказва измислици за своите чутовни подвизи през миналия сезон.

— Та това ли наричате здраво гребане! — провлечено казва той, като изпуска с доволство кълбета дим от лулата и се обръща към двамата запотени новаци, които гребат упорито срещу течението от час и половина насам. — Знаете ли, че Джим Бифълз, Джек и аз гребяхме миналата година от Марлоу чак до Горинг в един следобед — без да спрем нито веднъж. Нали си спомняш, Джек?

Джек, който си е направил при носа на лодката нещо като легло от всички черги и палта, паднали му под ръка, и спи върху него вече втори час, дочува какво го питат и си припомня случая, сетне си спомня, че през цялото време е имало необичайно силно течение срещу тях, а също и силен вятър.

— Трябва да имаше към трийсет и четири мили — добавя първият и присяга за друга възглавка, за да я сложи под главата си.

— Не — не; не преувеличавай, Том — неодобрително мълви Джек, — не повече от трийсет и три.

И Джек, и Том, съвсем премалели от непосилния разговор, отново заспиват. А двамата простодушни младоци при греблата са много горди, че имат честта да возят такива знаменити гребци, като Джек и Том, и още по-здравата напругат сили.

Когато бях млад, слушах тия приказки на по-възрастните от мен, попивах ги и ги гълтах, и смिलाх всяка казана дума, а после питах за още; но новото поколение май не е тъй лековерно, както ние едно време. Веднъж през миналото лято ние тримата — Джордж, Харис и аз — взехме един „новак“ с нас и го обработихме с обичайните измислици за чутовните ни подвизи нагоре по реката.

Поднесохме му старите шаблони — осветените от времето лъжи, служили вярно години наред на всеки лодкар по реката — и добавихме седем съвършено нови, измислени от нас самите, включително една доста правдоподобна случка, основана донякъде на почти истинска преживелица, случила се в действителност, макар и в малко изменен вид, преди години с наши познати — една случка, в която всяко дете би могло да повярва, без много да пострада.

Но оня млад момък взе на присмех всичките ни подвизи и искаше да повторим тия дела още там, на самото място и пред очите му; като настояваше да се хване на бас с нас при десет на едно, че няма да можем.

Тази заран се заприказвахме за преживелиците ни с лодка и се впуснахме в спомени по някогашните ни първи опити в изкуството да гребеш. Моят най-ранен спомен се отнася до петима като мене, всеки от които даде по три пенса, за да наемем една чудновата построена лодка в езерото на Рийджънтс парк, при което впоследствие стана нужда да се изсушаваме в къщичката на пазача.

След това, понеже бях придобил влечение към водата, често се возех на сал в тухларниците из покрайнините на града — едно занимание, съпроводено с повече трепет и възбуда, отколкото изглежда на пръв поглед, особено когато сте в средата на изкуственото езерце и собственикът на материалите, от които е сглобен салът, неочаквано се появи на брега с голяма тояга в ръка.

Първото ви чувство при появата на този господин е, че някак не сте годен да разговаряте на равна нога с него и че, стига да можете да сторите това, без да изглеждате недодялан, по би ви се искало да избегнете срещата с него; поради което се стремите да излезете на срещуположния бряг на езерцето и да се приберете тихичко и бързо-бързо в къщи, като се преструвате, че не го забелязвате. Той пък, напротив, гори от желание да ви хване за ръката и да се поразговори с вас.

Излиза, че господинът познава баща ви и отлично знае кой сте, но това никак не ви притегля към него. Той казва, че ще ви научи как се прави сал от неговите дъски: но тъй като знаете да вършите това вече достатъчно добре, предложението му, макар и направено от любезност, ви се струва разточително от негова страна и не ви се ще да го приемете, за да не го карате да си прави този труд.

Но неговото ревностно желание да ви срещне поставя на изпитание вашата резервираност, а енергичният начин, по който се придвижва нагоре-надолу по езерцето, с оглед своевременно да бъде на мястото, гдето ще излезете, та да ви поздрави, безспорно много ви ласкае.

Ако се случи той да е пълничък и лесно да се задъхва, можете без много усилия да надмогнете настойчивостта му, но ако е млад и от типа на дългокраките, срещата става неизбежна. Последвалата размяна на мисли обаче е твърде краткотрайна, защото по-голямата част от разговора се води от него, докато вашите забележки се свеждат почти изключително до едносрични възклицания; и вие се измъквате още при първия сгоден случай да сторите това.

Посветих към три месеца на саловете и като се измайсторих, доколкото бе нужно, в този клон на изкуството да караш плавателни съдове, реших да се заловя с гребането и се записах в едно от дружествата по Лий.

Да бъдеш в лодка по река Лий, особено в следобедите на съботните дни, значи в скоро време да станеш вещь в управлението на плавателния съд и пъргаво да избягваш сблъскването с този на някой недодялан тип или да не бъдеш потопен от шлепове; то също така предлага многократни случаи на всекиго да усвои най-бързия и привлекателен начин как да се просва на дъното на лодката, за да не бъде катурнат в реката от движещи се въжета, с които теглят други лодки.

Но това не може да ви приучи към стилно гребане. Аз усвоих това едва когато тръгнах по Темза. Сега всички се възхищават от моя начин на гребане. Хората го намират за много чудат.

Преди да стане на шестнайсет години, Джордж не бе стъпил с крак до река. Тогава той и още осем други господа на приблизително същата възраст отишли вкупом до Кю в един съботен ден с намерението да наемат една лодка, та да гребат до Ричмонд и назад; и

един измежду тях, рошав момък на име Джоскинз, който се бил возил един-два пъти по Серпантината^[1], им казал, че туй, да караш лодка, било много весела работа.

Отливът бързо напредвал, когато пристигнали на кея, пък и остър вятър идел откъм реката, но това ни най-малко не ги смутило и те се заели да си изберат лодка.

Една дълга и тясна лодка за надбягване, снабдена с осем тек лопати и дълъг железен лост^[2] отстриани, била изтеглена на площадката; и тъкмо тя им се харесала. Те любезно я поискали. Лодкарят не бил там и само момчето му се грижело за лодките. То се опитало да поохлади копнежа им по нея и им показало две-три много удобни на вид лодки, предназначени за семейни излети, но те никак не били по вкуса им; защото си въобразявали, че ще изглеждат най-добре в оная лодка за надбягване.

И тъй, момчето спуснало лодката във водата, а те си свалили палтата и се готвели да се настанят по седалките. Според момчето, Джордж, който дори в онези дни винаги е бил най-тежкият във всяка компания, трябвало да бъде четвърти поред. Джордж заявил, че ще бъде много радостен да гребе от четвъртата седалка и на часа се наместил върху седалката на първия гребец откъм носа, и то с гръб към кормилото. Най-сетне успели да го настанят на отреденото за него място и тогава всички заели местата си.

На едно твърде нервно момче било възложено да бъде кормчия и Джоскинз му изяснил основните начала на кормуването. Самият Джоскинз седнал на първата седалка. На другите казал, че всичко било много просто; достатъчно било да се водят по неговите лопати.

Казали, че са готови, и момчето от кея взело една кука и ги тласнало навътре.

Какво се е случило подир това Джордж не може подробно да обясни. Той смътно си спомня, че още при самото тръгване получил силен удар в долната част на гърба от дебелия край на лопатата на номер пети, и то в същия миг, когато седалката му изчезнала сякаш по чудо изпод него и той се намерил седнал върху дъските. Той също забелязал и тая любопитна подробност, че в същия миг номер втори лежал на дъното на лодката с вирнати във въздуха крака, повидиму в някакъв припадък.

Под моста при Кю минали напреко, със скорост от осем мили в час, като единствен Джоскинз продължавал да гребе. След като се настанил отново на седалката, Джордж се опитал да му помогне, но щом потопил лопатата си във водата, тя, за негова голяма изненада, изчезнала под лодката и почти отвлякла и него самия.

А „кормчията“ хвърлил и двете въженца на кормилото във водата и се разплакал със сълзи.

Как са се върнали, Джордж и сега не знае, но това им отнело точно четиридесет минути. От моста при Кю гъста тълпа наблюдавала зрелището с голям интерес и всеки им изкрещявал по някое различно наставление. На три пъти успявали да прекарат лодката отвъд свода на моста и на три пъти бързаят ги връщал под него, а колкото пъти „кормчията“ вдигал поглед и зървал моста над главата си, той все избухвал в плач.

Джордж казваше, че и на ум не му минавало в оня следобед, че някога ще може наистина да обикне гребането.

Харис е повече привикнал към гребане в морето, отколкото по река, и твърди, че предпочита първото като физическо упражнение. Не и аз. Спомням си, че наех една малка лодка в Ийстбърн миналото лято: много съм гребал в морето преди години и мислех, че пак ще ме бива; но видях, че изцяло съм забравил това изкуство. Когато едната лопата затъваше надълбоко във водата, другата бясно се размахваше във въздуха. За да загребва вода едновременно и с двете лопати, трябваше цял да се изправя. Алеята покрай брега беше пълна с благородници и самостоятелни хора и аз бях принуден да гребя по тоя смешен начин, дорде да отмина нататък. Изкарах лодката някъде към средата на плажа и наех един стар лодкар да ме отведе назад.

Приятно ми е да гледам как гребе някой стар лодкар, особено когато е нает на час. Има нещо тъй красиво и успокоително в неговия начин на гребане. В него няма и помен от оная припряна бързина, от она буен стремеж напред, които от ден на ден все повече и повече тровят живота ни в тоя деветнадесети век. Ако друга лодка го настигне и задмине, това никак не го дразни; в същност те всички го настигат и задминават — всички, които карат в същата посока. Това би смутило и разсърдило някои хора; възвишеното равнодушие на наетия лодкар при това изпитание представлява прекрасен урок за всички против амбициозността и дръзката безочливост.

Да се научиш да гребеш тъй, че лодката ти някак все да върви, не е особено трудно изкуство, но е необходима доста дълга практика, преди човек да се чувства спокоен при задминаване на лодка с момичета. Трудното за момъка-новак е в ритмичността.

— Ей, че смешно! — казва той, когато за двадесети път през последните пет минути измъква лопатите си изпод вашите. — Когато съм сам, всичко върви в ред!

Да гледаш как двама новаци се мъчат да гребат в такт един с друг е много забавно. Оня при носа на лодката намира, че е невъзможно да следва ударите на тоя пред него, защото предният гребял някак особено. Това пък изпълва предния гребец с възмущение и той обяснява, че през последните десет минути напразно се е опитвал да приспособи ударите на лопатите си към недостатъчно подготвения заден гребец. Тогава задният на свой ред се чувства обиден и вежливо подканва предния да не си блъска главата с неговото (на задния) гребане и да съсредоточи мисълта си към усвояването на един по-свестен ритъм.

— Или пък аз да седна отпред? — добавя той, явно изхождайки от предположението, че това веднага би оправило цялата работа.

Те успяват криво-ляво да се придвижат още стотина ярда с подобно плисукане и изведнъж цялата загадка на несполуките им проблясва в главата на предния със силата на същинско вдъхновение.

— Знаеш ли каква е работата: ти си взел моите лопати — провиква се той, като се обръща към задния гребец. — Я ми дай твоите!

— То, да ти кажа, и аз сам се чудех защо не мога да вляза в крак с тия — отвърща задният със светнало лице и най-драговошно улеснява размяната на лопатите. — Сега вече ще потръгне.

Но пак не върви — дори и сега. Защото предният гребец трябва тъй да протяга ръце, за да стигне дръжките на лопатите си, че рискува да ги изкълчи в раменете; докато при всяко връщане назад лопатите на задния силно го блъскат в гърдите. И отново ги разменят и стигат до извода, че човекът им е дал лопати от някоя друга лодка; и в надпреварата си да ругаят тоя човек те отново стават дружелюбни и симпатични един на друг.

Джордж казва, че често му се е приисквало да кара сал за разнообразие. Да се кара сал не е толкова лесно, колкото изглежда.

Както и при гребането, човек скоро се научава как да се движи и да направлява сала, но е нужен дълъг опит, за да се приучите да вършите това с достойнство, и крачолите ви да не се пълнят с вода.

Един мой познат, още млад човек, има една неприятна преживелица при първия си опит да кара сал. Така добре му потръгнало от самото начало, че той станал доста дързък и крачел нагоре-надолу по сала, като забивал пръта с такава небрежна грация, че било просто приятно да го гледаш. Ще се придвижи до горния край на сала, ще забие пръта и след това ще изтича право назад до самия край, също като някой стар салджия. Беше наистина знаменито.

И всичко щеше докрай да бъде все тъй знаменито, ако той, за нещастие, докато извърщаше поглед наоколо, за да се порадва на хубавата гледка, не бе направил тъкмо една крачка в повече, отколкото беше необходимо, и направо излезе извън сала. Прътът беше здраво забит в калта и той остана да виси на него, а салът отплава нататък. Някакво невъзпитано момче на брега веднага се провикна към изоставащото си приятелче „да побърза, та да види същинска маймуна на кол“.

Не можех да му се притека на помощ, защото, за зла беда, не бяхме съобразили да вземем резервен прът с нас. Не можех да сторя друго, освен да седя и да го гледам. Няма никога да забравя изражението на лицето му, когато прътът бавно започна да потъва заедно с него; имаше толкова много размисъл в това изражение.

Наблюдавах го, докато той кротичко потъваше във водата, и после го видях да се измъква на брега, тъжен и мокър. Смеех се против волята си, защото той имаше такъв смешен вид. Посмях се още малко — тихичко, на себе си, — после изведнъж ме споходи мисълта, че, стига да поразмисля, едва ли има за какво да се смея. Ето ме тук сам на сала и без прът, безпомощно влачен от течението към средата на реката — може би към някой яз.

Започнах да изпитвам възмущение от постъпката на моя приятел, който слезе от сала и си отиде по тоя странен начин. Той за всеки случай поне можеше да ми остави пръта.

Течението ме влачи към четвърт миля и тогава зърнах един рибарски сал, закотвен сред реката и с двама възрастни рибари на него. Те ме видяха да идвам право към тях и се развикаха по мене да се отбия настрана.

— Не мога — извиках в отговор.

— Но ти и не се опитваш — отвърнаха те.

Обясних им как стоят работите, когато дойдох близо до тях, а те ме издърпаха и ми заеха един прът. Язът отстоеше само на петдесетина ярда по-надолу. Още съм доволен, че те се случиха там.

За първи път отидох да карам сал заедно с трима други младежи; те щяха да ми покажат как става тая работа. Понеже не можехме да тръгнем едновременно, аз предложих пръв да отида на мястото и да извадя сала, та да пообиколя и да се поупражня малко, докато дойдат и те.

Не можах да наема сал през тоя следобед, защото всички бяха заети; тъй че не ми оставаше друго, освен да седна на брега и да зяпам по реката, в очакване да дойдат приятелите ми.

Не бе минало много време, когато вниманието ми бе привлечено от един човек на сал, който, за моя голяма изненада, носеше и жакет, и шапка като моите. Явно беше, че е новак в карането на сал, защото и действията му бяха много странни. Все недоумявах какво ще се случи след всяко забиване на пръта; а очевидно и той самият беше в неведение. Понякога салът биваше изтласкван срещу течението, понякога надолу по течението, а се случваше да се завърти на място и да се окаже от другата страна на пръта. Но каквото и да се случеше, човекът все изглеждаше колкото изненадан, толкова и недоволен.

След време хората по реката почнаха да го наблюдават с голямо внимание и се заеха да се хващат на бас един с друг какво ще стане след всеки нов удар с пръта.

Междувременно пристигнаха и моите приятели на отвъдния бряг и също се спряха, за да го наблюдават. Той стоеше с гръб към тях и те можеха да видят само жакета и шапката му. От туй те веднага стигнали до извода, че това трябва да съм аз, техният любим другар, станал в тоя момент за смях пред хората, и радостта им нямала граници. Те започнаха безмилостно да се гаврят с него.

Отначало не схванах заблудата им и си мислех: „Колко е невъзпитано от тяхна страна да се държат тъй, при това с един съвършено непознат човек!“ Но преди да мога да извикам и да им се скарам, работата ми стана ясна и аз се притулих зад едно дърво.

Ех, че се забавлявах, дорде се насмеят на оня момък! Цели пет минути те стояха там, като го хулеха с непристойни думи и го

осмиваха, и му се подиграваха, и се плезеха насреща. Обсипаха го с отдавна обезсолени шеги и дори измислиха няколко нови, които също отправиха към него. Отрупаха го с всички стари фамилни закачки, известни само на младежите от нашия кръг и по всяка вероятност напълно непонятни за него. И тогава, вече неспособен да понася грубостите им, той се извърна към тях и те видяха лицето му!

Драго ми беше да видя, че у тях все още има капка срам, за да изглеждат глупаво объркани. Обясниха му, че са го взели за свой познат. И изразиха надеждата, че той няма да ги счита способни тъй да обиждат другото освен някой техен личен приятел.

Разбира се, обстоятелството, че са се припознали, ги извиняваше. Спомням си, че веднъж Харис ми бе разказал една своя преживелица в морето край Булон. Той плавал недалече от плажа, когато някой внезапно го сграбчил отзад за врата и силом го натиснал под водата. Той се съпротивлявал най-упорито, ала оня, който го бил сграбчил, му се сторил силен като самия Херкулес, тъй че всичките му усилия да се измъкне отишли напусто. Той вече престанал да рита и се опитвал да насочи мислите си към по-тържествени неща, когато насилникът отпуснал ръце от него.

Харис отново усетил твърда опора под краката си и се огледал наоколо, за да види оня, който за малко не бил станал негов убиец. Същият стоял съвсем наблизо и се смеел от сърце, но само миг след като зърнал подаващото се изпод водата лице на Харис, се стреснал и силно се смутил.

— Страшно моля да ме извините — объркано засричал той, — защото ви взех за един мой приятел!

Харис се считаше много щастлив, че оня човек не го бил взел за свой роднина, тъй като в такъв случай е щял навярно да го удави.

Да караш лодка с платна също изисква познания и опит — макар да не мислех тъй като юноша. Все ми се струваше, че то приляга тъй естествено на всяко момче, както например играта на челик мачка. Познавах и едно друго момче, което беше на същото мнение, и ето че в един ветровит ден двамата решихме да опитаем тоя спорт. Бяхме дошли в Ярмут и намислихме да отплуваме с платна нагоре по реката Яр. Наехме една такава лодка от кея при моста и потеглихме.

— Доста ветровито е днес — ни каза човекът на тръгване. — Добре ще сторите да свалите едно от малките платна и рязко да

насочите лодката срещу вятъра, щом преминете завоя.

Казахме, че си взимаме бележка, и го оставихме с едно бодро „дравиждане“, а в същото време се чудехме как се сваля малко платно и как се насочва лодката право срещу вятъра и се питахме как да се оправим, когато дойде време да действуваме.

Гребахме, докато вече не можеха да ни видят от града, и тогава, с голяма водна шир пред нас и един вятър, задухал като ураган през нея, най-сетне решихме, че е време да започнем операциите.

Хектор — мисля, че така се казваше моето приятелче — продължаваше да гребе, докато аз развивах платното. Тая работа излезе доста трудна, но накрая се справих и тогава изникна въпросът, кой е горният край.

По някакъв природен инстинкт ние, разбира се, съвременно решихме, че долният край е горен, и се заловихме да поставим платното наопаки. Но мина много време, преди да успеем да го окачим по един или друг начин. През това време платното сякаш оставаше с впечатлението, че си играем на погребение и че аз съм мъртвецът, а то — саванът.

Щом платнището се досети, че работата не е точно такава, то ме блъсна по главата с долния прът и вече не искаше да играе.

— Намокри го — каза Хектор, — спусни го през борда и го намокри.

Той добави, че в корабите винаги намокряли платната, преди да ги изопнат. И аз го намокрих; но сега всичко стана още по-трудно от преди. Не е приятно сухо платнище да се лепи по краката ви и да се увива около главата ви, но когато от него струи вода, работата става съвсем противна.

Най-после сполучихме да го изопнем, двамата с дружни сили. Изопнахме го не съвсем с долния край нагоре — някак повече напреки — и го привързахме към мачтата с котвеното въже, което отрязяхме за тая цел.

Че лодката не се обърна, е само любопитен факт. Но защо не се обърна, не мога и аз сам да обясня. Често съм размишлявал по тоя въпрос оттогава насам, но още не съм успял да се добера до едно щогоде задоволително обяснение на тая загадка.

Възможно е този резултат да се дължи на присъщата opakост на всяко нещо под небето. Лодката навярно е стигнала до извода,

изхождайки от един повърхностен анализ на поведението ни, че сме излезли за едно утринно самоубийство, вследствие на което е взела твърдото решение да ни разочарова. Това е едничкото предположение, което мога да направя.

Впили се на живот и на смърт в страничната дъска, ние едва успяхме да се задържаме вътре в лодката, но усилието беше изнурително. Хектор казваше, че пиратите и другите морски пътешественици при внезапна буря обикновено завързвали кормилото за едно или друго нещо и смъквали главното горно платно, а сетне предложи и ние да сторим нещо подобно; но аз бях на мнение ние да оставим лодката сама да се блъска с вятъра.

Понеже беше далече по-лесно да следваме моя съвет, ние накрая го възприехме и съумяхме да се вкопчим в страничната дъска, като оставихме лодката сама да се блъска с вятъра.

Лодката измина към една миля нагоре по реката при скорост, с каквато нито съм пътувал оттогава насам, нито желая да пътувам занапред. Сетне, при един завой, тя се наклони толкова, че половината от платното се заля с вода. После се изправи като по чудо и литна право към една дълга крайбрежна ивица от разкаляна тиня.

Този тинест бряг ни спаси. Лодката заора в тинята донякъде насред път и се залости. Като установихме, че можем отново да се движим според желанията си, а не да бъдем люшкани и подхвърляни като грахови зърна в надут мехур, ние пропълзахме и отрязяхме платното.

Стигаше ни толкова плаване с платна. Не искахме да попрекалим с тая работа дотолкова, че да ни се втръсне. Бяхме си поплавали — едно хубаво, от всяко гледище вълнуващо и интересно плаване — и сега намислихме да повъртим лопатите, ей тъй, колкото за разнообразие.

Взехме лопатите и се опитахме да изтласкаме лодката от тая тиня, но при опита счупихме едната лопата. След това продължихме усилията с голяма предпазливост, но тия проклети лопати бяха много вехти, та и втората се строши дори по-лесно от първата и ни остави напълно безпомощни.

Ивицата тиня се простираше на стотина ярда пред нас, а зад нас оставаше реката. Не ни оставаше друго, освен да седим и да чакаме някой да мине наблизко.

Денят не беше от ония, които привличат хората към реката, и трябваше да изминат цели три часа, преди да зърнем жив човек. Случи се някакъв стар рибар, който с невъобразими усилия най-сетне успя да ни изтегли, и ние трябваше най-позорно да бъдем влачени по обратния път чак до кея за лодките.

Кое за бакшиша на човека, който ни бе домъкнал дотук, кое за заплащането на счупените лопати или за престоя ни от четири часа и половина в лодката, това плаване с платна струва джебните пари за голям брой поредни недели. Но бяхме пожънали опит, а казват, че опитът е винаги евтин, колкото и скъпо да струва.

---

[1] Голямо изкуствено езеро в Хайд парк, Лондон. — Б.пр. ↑

[2] Прът с халки за лопатите, чрез който техният обсег се удължава. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XVI

РЕДИНГ — ПАРАХОД НИ ВЛАЧИ НА БУКСИР — ДРАЗНЕЩО ПОВЕДЕНИЕ НА МАЛКИТЕ ЛОДКИ — КАК
СЕ ПЪХАТ В ПЪТЯ НА ПАРАХОДИТЕ — ДЖОРДЖ И ХАРИС ОТНОВО КРЪШКАЧИ — ЕДНА ДОНЯКЪДЕ
БАНАЛНА СЛУЧКА — СТРЕТЛИ И ГОРИНГ

Зърнахме Рединг към единайсет часа. Тук реката е мръсна и безрадостна. Човек не се бави много в околностите на Рединг. Самият град има древна слава и води началото си още от забулените в мъглявина дни на крал Етелред, когато датчаните закотвили бойните си кораби в Кенет и тръгнали от Рединг, за да опустошават целия Уесекс; и на това място Етелред и неговият брат Алфред се били с тях и ги победили, като Етелред се заел с молитвите, а Алфред с оръжието.

В по-късни години Рединг като че ли е бил считан за удобно прибежище, когато работите в Лондон потръгвали зле. Парламентът обикновено се подслонявал в Рединг, щом в Уестминстър се появявала чума; а в 1625 и съдилищата го последвали и всички заседания ставали в Рединг. Тия малки най-обикновени чумички, появяващи се от време на време в Лондон, трябва да са били добре дошли за хората, тъй като те са се отървали както от юристите, така и от парламента.

По време на спора за парламента^[1] Рединг е бил обсаден от Есекския граф, а четвърт век по-късно Оранжският принц разбил на това място войските на крал Джеймз.

Хенри I е погребан в Рединг — в основаното от него бенедиктинско абатство, чиито развалини личат и сега; и в същото абатство великият Джон от Гонт е бил венчан за лейди Бланш.

При яза край Рединг настигнахме едно моторно корабче, собственост на мои познати, и те ни взеха на буксир и ни довякоха почти на миля път от Стретли. Много е приятно моторен кораб да те вземе на буксир. Лично аз предпочитам това пред гребането. Плаването щеше да бъде още по-приятно, ако цяла плеяда проклети малки лодки не се изпречваха отначало до край по пътя на корабчето ни, та, за да не ги потопяваме, все трябваше да намаляваме хода и да поспираме. Просто безобразно е как тия малки лодки с гребци се

въвират в пътя на кораба ти нагоре по реката; нещо трябва да се направи, за да се сложи край на това.

Пък са и тъй безобразно нахални във връзка с това. Можете да надувате свирката почти до пръсване на казана, преди да си дадат труд да избързат. Бих потопявал по някоя и друга от тях сегиз-тогиз, ако зависеше от мене, та да дам добър урок на всички.

Реката става много красива малко над Рединг. Железницата я загрозява донякъде край Тайлхърст, но от Мейплдъръм до Стретли тя е великолепа. Малко отвъд яза при Мейплдъръм ще минете покрай Хардуик Хауз, в която Чарлз I играел на кегли. Околностите на Пянгбърн, гдето се намира малкото старинно ханче „Лебедът“, трябва да са толкова добре познати на редовните посетители на художествените изложби, колкото и на тукашните жители.

Моторното корабче на моите приятели ни отвърза тъкмо под пещерата и тогава Харис се опита да доказва, че било мой ред да гребя. Това ми се видя неоснователно до немай-къде. Бяхме се уговорили още от заранта аз да докарам лодката до три мили отвъд Рединг. А ето че бяхме на десет мили отвъд Рединг! Явно е, че пак бе дошъл техният ред.

Ала не можах да накарам нито Джордж, нито Харис да видят нещата в тая светлина; и тъй, за да не се препираме напразно, взех лопатите. Не бях гребал повече от минута-две, когато Джордж забеляза нещо черно да се носи по водата и ние се насочихме към него. Джордж се понаведе, когато дойдохме наблизко, и го докосна с ръка. Сетне с вик се отдръпна назад и пребледня.

Беше труп на жена. Той се носеше съвсем леко върху водата и лицето бе мило и спокойно. Не беше красиво лице; изглеждаше преждевременно състарено, много изпито и строго, за да бъде такава; но все пак беше нежно, приятно лице, въпреки отпечатъка на глада и мизерията, и от него прозираше оня израз на дълбоко спокойствие, който спохожда понякога лицата на болните, когато болките най-сетне са преминали.

За наше щастие — тъй като нямахме желание да бъдем викани при съдебния следовател — някои хора на брега също бяха забелязали трупа и ни отмениха в грижата за него.

Отпосле узнахме историята на тази жена. Разбира се, това бе все същата стара, прастара вулгарна трагедия. Обичала и била излъгана —

или пък е лъгала себе си. Както и да е, тя бе съгрешила — почти всички грешим сегиз-тогиз, — а нейното семейство и приятелите ѝ, без друго оскърбени и възмутени, затворили вратите си за нея.

Оставена сама да се бори със света, със своя позор като воденичен камък на шията, тя падала все по-ниско и по-ниско. Известно време изхранвала и себе си, и детето с дванайсет шилинга на седмица, които припечелвала с дванайсетчасов тежък труд на ден, като плащала по шест шилинга за детето, а с другите шест едва смогвала да държи душа в зъбите си.

Шест шилинга на седмица не могат да държат душата и тялото здраво споени. Те все гледат да се разделят, щом ги свързва една тъй слаба нишка; и един ден, предполагам, мъката и тъпото еднообразие на дните са се открили по-ясно от всякога пред погледа ѝ и тя е изпаднала в ужас пред тоя ехиден призрак. Била отправила един последен зов за помощ към приятели, но гласът на съгрешилата несретница не проникнал през хладните стени на тяхната почтеност; и тогава тя отишла да види детето си — държала го в прегръдките си и го целунала някак морно и бездушно, без да прояви по-особено вълнение, и го оставила, като пъхнала в ръчичката му шоколадено блокче от едно пени, което била купила за него, а след това с последните няколко шилинга си извадила билет и пристигнала в Горинг.

Най-горчивите мисли в нейния живот трябва да са били свързани с гористите брегове на реката и светлозелените поляни край Горинг; но колкото и да е странно, жените се притискат с любов към ножа, който пронизва гърдите им, та напълно възможно е в тая горчилка да са били примесени и светли спомени за най-сладостни часове, прекарани в тия сенчести дълбини, над които тъй ниско се спускат клоните на грамадните дървета.

Поскитала цял ден из горите покрай брега на реката и сетне, когато се спуснала нощта и сивата здрачевина метнала мрачното си наметало над водите, тя протегнала ръце към смълчаната река, която познавала и мъките, и радостите ѝ. И старата река я поела в кротката си прегръдка, притиснала и морната и главица към гърдата си и тихичко прокудила болката.

Така тя съгрешила във всичко — съгрешила и в живота, и в смъртта. Господ да ѝ е на помощ. Ней и на всички други грешници, ако

има такива.

Горинг по левия бряг и Стретли по десния са, взети отделно или заедно, прекрасни селища, в които човек може да поостане няколко дни. Ивицата на реката надолу към Пянгбърн просто те подканва да излезеш на разходка с платна по видело или с лодка за гребане по месечина, а и цялата местност наоколо е пълна с красота. Бяхме намислили да отидем чак до Уолингфорд този ден, но веселото засмяно лице на реката по тия места ни примамва да се позабавим още малко; и ето че оставихме лодката си при моста, изкачихме се нагоре към Стретли и обядвахме в „Бикът“, за голямо задоволство на Монтморенси.

Казват, че хълмовете от двете страни на реката някога се сливали на това място и образували преграда там, гдето сега тече Темза, и че тогава реката завършвала над Горинг с едно грамадно езеро. Не съм в състояние нито да оборя, нито да подкрепя това изявление. Само го отбелязвам.

Старо поселище е Стретли, просъществувало, както повечето градчета и селца по бреговете на реката, още от времето на британците и саксонците. Горинг, ако речете да избирате, не е чак дотам приятно място за престой като Стретли; ала и в него има нещо хубаво и е по-близо до железницата в случай, че искате да се измъкнете, без да заплатите сметката си в хотела.

---

[1] Намек за дългите борби между краля и парламентаристите по време на английската буржоазна революция (1640–1660). — Б.пр. ↑

ГЛАВА XVII

ПРАНЕ — РИБИ И РИБАРИ — ВЪРХУ ИЗКУСТВОТО НА ВЪДИЧАРИТЕ — ЕДИН ДОБРОСЪВЕСТЕН
ВЪДИЧАР С МУХА — ЕДНА СЪМНИТЕЛНА СЛУЧКА

Престояхме два дни в Стретли и дадохме да ни изперат дрехите. Опитали се бяхме сами да ги изперем в реката, под надзора на Джордж, но опитът излезе несполучлив. Впрочем, това бе нещо повече от несполука, защото бяхме по-зле след изпирането на дрехите, отколкото преди това. Преди да ги изперем, те бяха много, много мръсни и това си е така; но все пак можеха да се носят. След като ги изпрахме — така или иначе, — реката между Рединг и Хенли беше много по-чиста, след като бяхме изпрали дрехите си в нея, отколкото преди. Всичката мръсотия в реката между Рединг и Хенли попадна у нас при това пране и ние я набихме в дрехите си.

Перачката в Стретли каза, че се чувства длъжна да ни вземе три пъти повече, отколкото се полагало по ценоразписа за такова пране. Според нея то не приличало на пране и повече наподобявало извършването на разкопки.

Платихме сметката без никакво възражение.

Околността на Горинг и Стретли е голямо риболовно средище. Човек може чудесно да полови риба тук. Тъкмо на това място реката е пълна с щука, клен, речен кефал, воденичарки и змиорки; и можете да седнете и цял ден да мятате пръта за тях.

Някои го правят. Те никога не улавят нищо. Не зная някой да е хващал нещо друго нагоре по Темза освен платики и умрели котки, но това, разбира се, няма нищо общо с въдичарството. Местният рибарски пътеводител не казва нито дума за един или друг улов. В него само се споменава, че мястото е „добър изходен пункт за риболовство“; и от това, което съм виждал по тия места, аз съм напълно готов да потвърдя истинността на горното твърдение.

Във „Въдичарски наръчник по Темза“ се казва, че „щука и костур се хващат по тия места“, но тук Въдичарският наръчник греши. Възможно е щука и костур да се срещат по тия места. Впрочем, зная

положително, че те се срещат тъдява. Можете да ги видите на цели стада, ако тръгнете да се поразходите покрай брега: те идат и стърчат наполовина над водата, отворили уста за бисквитка. А влезете ли да се къпете, те се трупат край вас, пречкат се из пътя ви и ви досаждат. Но те не се „ловят“ с парченце червей в края на куката, нито с нещо подобно — не, не и те!

Самият аз не съм добър рибар. Посветих доста внимание на този предмет преди време и напредвах, както ми се струваше, сравнително добре; но старите рибари ми казваха, че няма никога да стана вещь в тая работа, и ме посъветваха да се откажа. Те казваха, че много точно съм запращал куката и съм имал нужната съобразителност за тая работа, както и предостатъчна природна леност. Но те твърдо вярваха, че никога няма да стана що-годе добър рибар. Липсвало ми въображение.

Те казваха, че може би щяло да ме бива като поет или като автор на детективски романи, или като вестникарски репортьор, или нещо друго от този род, но добавяха, че ако човек иска да си извоюва място като рибар по Темза, ще му са нужни и по-силно въображение, и по-голяма находчивост от тия, които повидиму съм притежавал.

Някои хора си мислят, че едничкото условие човек да стане добър рибар е способността му лесно да измисля лъжи и да ги разказва, без да се черви; но това мнение е погрешно. Серийното съчинителство не върши работа; най-загубеният любител може да се справи с това. Тъкмо в страничните подробности, в допълнителните правдоподобни щрихи, в общия тон на добросъвестна — почти на педантична, истинност проличава опитният рибар.

Всеки може да дойде и да каже: „Ех, вчера привечер хванах петнайсет дузини костура“; или „Миналия понеделник изтеглих една воденичарка, която дойде осемнайсет фунта и излезе три фута дълга от носа до опашката.“

Никакво изкуство не е нужно за такива приказки, нито някакво умение. В тях прозира дръзка смелост и нищо друго.

Не! Един истински рибар би се посвенил тъй да разкаже подобна измислица. Неговият подход е просто академичен.

Той влиза спокойно с шапка на глава, сядва в най-удобното кресло, запалва лулата си и почва мълчаливо да изтегля дим на кълбета. Остава младоците да се поперчат за малко, сетне, изпълзвайки

някое моментно затишие в разговора, изважда лулата от уста и докато изчуква пепелта по решетката на камината, мимоходом казва:

— И аз изтеглих един улов привечер във вторник, но просто няма смисъл да разправам за това.

— Че защо пък? — питат другите.

— Защото и да ви разправа, едва ли някой ще ми повярва — спокойно отвърща старецът, и то без никакъв оттенък на горчивина в гласа, докато пълни наново лулата си и заръчва на кръчмаря да му донесе студено шотландско уиски за три шилинга.

Настъпва кратко мълчание, тъй като никой не е достатъчно самоуверен, за да противоречи на стария господин. И той трябва да продължи, без да чака подканване.

— Не — замислено продължава той, — и аз самият не бих повярвал това, ако го бях чул от другото, но то все пак си остава факт. Стоях там целия следобед и буквално нищичко не хванах — освен няколко дузини кефали и двайсетина щуки, и вече се канех да се откажа от тая загубена работа, когато изведнъж усетих едно доста силно подръпване на въдицата. Помислих, че пак ще е някоя дребна рибка, и рекох да я хвърля на брега. Ще повярвате ли, че не можах да помръдна пръта? Трябваше ми половин час — половин час, господине, — за да измъкна тая риба; и всеки миг ми се струваше, че прътът ей сега ще се счупи на две! Най-последно я пипнах, и какво мислите, че беше? Есетра! Една четиридесетфунтова есетра! Уловена с въдица, господине! Да, с право изглеждате изненадани — ей, кръчмарю, още едно уиски за три шилинга, ако обичаш.

Подир това той захваща да разправа за голямото учудване на всички, които са видели рибата; и какво каза жена му, когато се прибрал в къщи, и как погледнал на тая работа някой си Джоу Бъглз.

Веднъж запитах собственика на една кръчма край брега на реката дали не му прилява понякога, като слуша тая приказки на тамошните рибари, а той рече:

— Не, сега вече не, господине. Отначало се случваше да ме хванат мътните, но, бог да ви пази, господине, и аз, и госпожата ми ги слушахме по цели дни сега. Човек привиква, знаете. Човек наистина привиква.

Познавах преди време един момък — един тъй добросъвестен младеж, че когато се зае да лови с муха, се зарече да не преувеличава

улова си с повече от дваайсет и пет на сто.

— Хвана ли четиридесет риби — казваше ми той, — ще разправам, че съм уловил петдесет, и тъй нататък. Но няма да лъжа свръх това, защото е грешно да се лъже.

Ала на неговия замисъл за дваайсет и петте на сто никак не потръгна. Нито веднъж не му се случи да улови повече от три рибки в един ден, а никак не върви да прибавиш дваайсет и пет процента към числото три — или поне към три риби.

Ето защо той увеличи процента на трийсет и три и една трета, но и това се оказа неудобно в случаите, когато улавяше само една или две риби: тъй че, за да опрости нещата, той намисли чисто и просто да удвоява количеството.

Той успя да се придържа към това решение в продължение на два месеца, но после то взе да не му харесва. Никой не му вярваше, когато кажеше, че само удвоява количеството, и с това престижът му никак не нарастваше, а и умереността му само го поставяше в неизгодно положение спрямо останалите въдичари. Когато наистина улавяше три малки рибки и казваше, че е хванал шест, целият се изпълваше със завист, щом чуеше някой, за когото положително знаеше, че е хванал само една, да се хвали пред всички, че е измъкнал цели две дузини.

И тъй, с течение на времето той стигна до едно окончателно разрешение на въпроса, към което се придържа с религиозна ревност оттогава насам, а именно — да смята всяка уловена от него рибка за десет и да започва броенето с десет. Например, ако се случеше да не хване нито една рибка, той казваше, че е уловил десет риби — при неговата система е невъзможно да не се уловят поне десет риби; тя въобще почиваше на тая основа. И тогава, ако по някаква случайност той действително успяваше да улови една рибка, тя се броеше за двадесет, докато две рибки ставаха тридесет, три — четиридесет и така нататък.

Ето една проста и лесно приложима система, пък и напоследък става дума тя да бъде възприета на общо основание от цялото братство на въдичарите. Впрочем, управителният съвет на дружеството на въдичарите по Темза наистина предложи нейното въвеждане преди около две години, но някои измежду по-възрастните членове я отхвърлиха. Те заявиха, че са готови да преразгледат предложението, ако числото бъде удвоено и всяка рибка се брой за дваайсет.

Ако някога, когато сте нагоре по реката, ви се случи да имате една свободна вечер, аз бих ви посъветвал да влезнете в някоя от малките селски кръчмици и да се настаните в салона за точене на пиво. Почти винаги ще видите там един-двама стари въдичари да си пият горещата ракия и само в половин час те ще ви разправят толкова съмнителни рибарски истории, че за да ги смелите, ще трябва да си разстроите стомаха за цял месец.

Джордж и аз — не зная къде се бе дянал Харис; той бе излязъл рано в предобеда, за да се подстриже, а после се бе върнал и цели четиридесет минути бе лъскал обувките си, след което вече не го видяхме — та Джордж и аз, пък и кучето, като останахме сами, се поразходихме на втората вечер до Уолингфорд и на връщане в къщи се отбихме в една малка кръчма до реката, за да отпочинем, пък и за още нещичко.

Влязохме в салона и седнахме. Имаше един старец там, засмукал длъжка глинена лула, и ние, разбира се, се заприказвахме с него.

Той ни каза, че днес времето било много хубаво, а ние му казахме, че и вчера времето бе много хубаво, после всички си казахме един на друг, че и утре времето ще бъде навярно много хубаво; а Джордж добави, че нивята май добре избуяват.

След това някак се разбра, че не сме местни хора и че ще отпътуваме още на другата заран.

Подир тоя разговор настъпи мълчание и в паузата очите ни зашариха из стаята. Накрая те се спряха върху стар и пращен стъклен шкаф, поставен доста високо над камината и с една пъстърва в него. Тя просто взе очите ми, тая пъстърва; беше такава огромна риба. В същност, от пръв поглед я бях взел за моруна.

— Аха! — каза старият господин, който бе проследил погледа ми. — Хубав екземпляр, нали?

— Нещо необичайно — промълвих, а Джордж запита стареца колко, според него, е могла да тежи тая риба.

— Осемнайсет фунта и шест унции — каза нашият познайник на ставане, за да вземе палтото си от закачалката. — Да — продължи той, — има-няма шестнайсет години оттогава, ще станат точно толкова на трети идния месец, когато я измъкнах. Хванах я баш под моста с една платика. Казвах ми, че са я виждали в реката, а аз им казах, че ще я

хвана, и ето че я хванах. Сега май вече няма да видите такива едри риби тъдява. Лека нощ, господа, лека нощ.

И си излезе и ни остави сами.

Вече не можехме да откъснем поглед от тая риба. А тя наистина беше необикновено хубава. Гледахме я все тъй, когато местният пощенски раздавач, току-що спрял за малко в кръчмата, се показа на вратата на салона с чаша бира в ръка и на свой ред се вгледа в рибата.

— Много едра пъстърва — рече Джордж, обръщайки се към него.

— И с право казвате това, господине — отвърна раздавачът и сетне, след като отпи глътка бира, добави: — Може и да не сте бил тук, господине, когато тая риба бе уловена?

— Не — казахме му — ябанджии сме по тия места.

— Така ли? — каза раздавачът. — Тогава и не сте могли да бъдете тук. Има вече към пет години, откак хванах тая пъстърва.

— Ах, значи вие я уловихте? — казах аз.

— Да, господине — отвърна общителният старец. — Хванах я баш под яза, или поне там, гдето беше язът тогава, в един петък следобед; и чудното в тая работа е, че я хванах с муха. Бях тръгнал за щуки, вярвайте, та и на ум не ми минаваше за пъстърви, и като видях тая бабанка закачена на другия край на въдицата, значи, за малко не си глътнах езика. Защото, вярвайте, тя излезе двайсет и шест фунта. Лека нощ, господине, лека нощ.

Подир пет минути влезе трети човек и ни разправи как той я бил уловил рано една заран с дребна рибка на въдицата; после и той си отиде, но сега влезе един флегматичен и важен индивид на средна възраст и седна край прозореца.

Известно време никой от нас не продума; но накрая Джордж се обърна към новодошлия и рече:

— Моля да ме извините и се надявам, че ще простите дързостта, с която ние — съвсем непознати в тоя край — се обръщаме към вас, но този мой приятел, пък и аз самият ще ви бъдем много благодарни, ако ни разправите как сте уловил ей оная риба.

— Я гледай, кой ви каза, че аз съм хванал таз пъстърва? — с изненада запита той.

Казахме, че никой не ни е казвал това, но че някак инстинктивно сме се досетили, че тъкмо той ще е свършил тая работа.

— Наистина, просто невероятно, просто невероятно — отвърна флегматичният непознат, като се смееше, — защото истината е, че имате право. Наистина, аз я хванах. Но никак не е за вярване, че можяхте да отгатнете това. Ей богу, наистина просто невероятно!

И той се заприказва и ни разправи как се е мъчил към половин час да измъкне рибата и как тя счупила пръта му. Каза ни, че на връщане в къщи най-грижливо претеглил рибата и стрелката на теглилката показвала трийсет и четири фунта.

И той на свой ред си отиде, а когато останахме сами, кръчмарят дойде при нас. Разправихме му различните истории, които бяхме чули за неговата пъстърва, а той се развесели до немай-къде и всички се разсмяхме от сърце.

— Ей, че хубава работа! И Джим Бейтс и Джоу Бъглз/, и господин Джоунз и старият Били Мондърз да ви разправят, всеки по отделно, че тъкмо те са я уловили. Ха, ха! Няма що, бива си ги — каза почтеният човек и пак прихна в смях.

— Та ако те я бяха уловили, тъкмо те ли щяха да я дадат на мене, за да я държа в моя салон! Ха, ха, ха!

Сетне той ни разправи истината за тая риба. Излезе, че той самият я бил уловил преди години, още когато бил безбрад юноша; и то не с изкуство или умение, а благодарение на онази необяснима случайност, която сякаш винаги дебне всяко момче, което е избягало от училище и отива да лови риба в някой слънчев следобед с каква да е връв, завързана за горния край на дълга тояга.

Той добави, че като домъкнал рибата в къщи, тъкмо тя го спасила от бой, и че дори главният учител бил казал, че тая пъстърва струвала колкото простото и сложното тройно правило, взети заедно.

В тоя момент го повикаха навън и Джордж и аз отново се загледахме в рибата.

Тя наистина беше много забележителна пъстърва. Колкото повече я гледахме, толкова по-й се чудехме.

Джордж тъй се въодушеви, че се покачи на облегалото на един стол, за да я разгледа още по-добре.

Но столът се изплъзна изпод краката му и за да се запази, Джордж необмислено се хвана за стъкления шкаф и той се строполи с трясък, повличайки и Джордж, и стола.

— Ей, нещо да не си повредил рибата? — извиках в уплаха и се втурнах към него.

— Дано да не съм! — каза Джордж и внимателно се изправи, оглеждайки се наоколо.

Но пакостта бе налице. Пъстървата се беше разбила на хиляди парченца — казвам хиляди, но може и да са били само деветстотин. Не ги броих.

Стори ни се странно и необяснимо как една препарирана пъстърва може да се строши на такива малки парченца.

И щеше наистина да бъде странно и необяснимо, ако пъстървата беше препарирана, но тя не бе такава.

Беше направена от гипс.

ГЛАВА XVIII

ЯЗОВЕ — ДЖОРДЖ И АЗ СЕ ФОТОГРАФИРВАМЕ — УОЛИНГФОРД — ДОРЧЕСТЪР — АБИНГДТЪН — СЕМЕЕН ГЛАВА — ПОДХОДЯЩО МЯСТО ЗА ДАВЕНЕ — ТРУДНА ИВИЦА ПО РЕКАТА — РЕЧНИЯТ ВЪЗДУХ ВЛИЯЕ РАЗДРАЗНИТЕЛНО

Напуснахме Стретли рано на другото утро, гребяхме до Кълъм и спяхме под платнището в тамошния залив.

Реката не е чак толкова интересна между Стретли и Уолингфорд. От Клийв нататък започва една ивица без язове, дълга шест и половина мили, и ми се струва, че няма по-дълга безпрепятствена шир, където и да е по реката отвъд Тедингтън, та затова Оксфордският клуб използвав този участък за тренировките на своите гребци в лодки-осморки.

Но колкото и приятно да е отсъствието на язове за гребците, ония, които плават за удоволствие по реката, в същност съжеляват за тях.

Лично аз обичам язове. Те тъй приятно нарушават отегчителното еднообразие на гребането. Обичам да си седя в лодката и от хладните дълбини бавно да възлизам към нови ивици на реката и към нови простори; или пък да потъвам надолу и сякаш да изчезвам от този свят, а после да чакам дорде заскърцат мрачните порти и да гледам как тясната ивица от слънчева светлина се разширява в пролуката между тях, докато цялата река се разкрие усмихната пред тебе и ти отново изтласкваш малката си лодка навън от нейния привременен затвор, към приветливата водна шир.

Те са до един красиви малки кътчета, тия язове. Снажният пазач или неговата засмяна жена, както и тяхната светлоока дъщеря, са приятни хорица^[1], с които можеш да си побъбриш на минаване оттам. А ще срещнете и други лодки в яза и ето, че ще размените по някоя и друга дума за реката. Темза не би била тъй приказна без нейните отрупани с цветя язове.

Тъй като стана дума за язове, това ми напомня една случка с Джордж и мене в едно лятно утро при Хямптън Корт, която за малко не

завърши злополучно.

Беше прекрасен ден, язът гъмжеше от хора и, както често се случва в тия места по реката, един проходящ фотограф се тъкмеше да заснеме всички ни в лодките, които се поклащаха в надигащите се води.

Отначало не схванах какво има да става и поради това доста се позачудих, като видях Джордж набързо да приглажда панталоните си, да разрошва коси и да килва кепето си някак назад, като стар изпечен любовник, а след това, вече придал на лицето си полулюбезен, полутъжен израз, грациозно да сяда на седалката, опитвайки се да скрие краката си.

Изпървом ми се стори, че той трябва да е зърнал в същия миг някоя позната девойка, и сам я потърсих с поглед. Всички в яза изглеждаха вдървени. Те до един стояха или седяха в най-невъзможните и чудати положения, каквито съм виждал само по японските ветрила. Всички момичета се усмихваха. И наистина изглеждаха страшно мили! А всички младежи бяха намръщени и имаха строг, благороден вид.

Сетне изведнъж разбрах каква била работата и не вярвах, че ще мога да се приготвя навреме. Нашата лодка беше най-отпред и си помислих, че ще е неприлично от моя страна да разваля снимката на човека.

Затова бързо се извърнах, заставах на носа на лодката и се облегнах с небрежно изящество на пръта в поза, която излъчваше и ловкост, и сила. Нагласих косите си с един кичур над челото и придадох на лицето си нежно замечтан израз, примесен с лек циничен оттенък, който, както са ми казвали, добре ми приляга.

И както си стояхме така, в очакване на решителния момент, чух някой да вика зад гърба ми:

— Хей, я си виж носа!

Нямаше как да се обърна, та да видя каква е работата и за чий нос става дума. Погледнах крадешком към носа на Джордж. Той си беше напълно в ред — във всеки случай без никакъв що-годе отстраним недостатък. Примижах и погледнах косо надолу, за да видя моя, но и той изглеждаше точно такъв, какъвто си беше.

— Я виж носа си, глупак такъв! — пак долетя същият призив, но вече по-гръмогласно.

Сега и нечий друг глас се развика:

— Издърпайте си носа, ей вие там, двамата с кучето!

Ни Джордж, ни аз посмяхме да се извърнем. Ръката на фотографа вече докосваше капачето и снимката можеше всеки миг да бъде направена. По нас ли викаха тия хора? Какво ли пък не бе в ред с носовете ни? И защо ли трябваше да ги издърпваме.

Но ето, че всички в яза почнаха да крещят, а нейде отзад един гръмовен глас се провикна:

— Вижте си лодката, господине; вие с червеното и вие там с черното кепе. Не вие, а труповете ви ще излязат на снимката, ако не побързате.

Едва сега погледнахме и видяхме, че носът на лодката ни се бе залостил под дървената скеля на яза, а в това време прииждащата вода се надигаше наоколо и вече килваше лодката с кормилото нагоре. След още един миг щяхме да се катурнем. Бързи като мисълта, и двамата грабнахме по една лопата и два силни удара с дръжките по стената на яза освободиха предницата, а нас отпратиха по гръб в дъното на лодката.

Не излязохме добре в оная снимка, ние двамата с Джордж. Разбира се, както можеше да се очаква, за наше нещастие фотографът отворил проклетата си машинка тъкмо в оня момент, когато и двамата сме лежали по гръб с такъв учуден израз по лицата, сякаш се питаме де сме и какво става, а и с два чифта крака, бясно ритаци във въздуха.

Краката ни безспорно представляваха примамната точка в тая снимка. Впрочем, малко друго извън тях можеше да се види в нея. Те изцяло запълваха предния план. Зад тях се мерзелееха други лодки и отсечки от околния пейзаж; но всичко и всички в яза изглеждаха тъй безкрайно незначителни и нищожни в сравнение с краката ни, че другите хора се почувствуваха засрамени и до един отказаха да предплатят снимката.

Собственикът на едно моторно корабче, който бил заръчал шест копия, се отказал от поръчката, като видял негатива. Той казал, че е готов да ги вземе, стига някой да му посочи корабчето в снимката, но никой не могъл да стори това. То било някъде зад десния крак на Джордж.

Станаха доста неприятни неща във връзка с тая случка. Фотографът считаше, че всеки от нас би трябвало да вземе по една

дузина копия, тъй като сме заемали към девет десети от снимката, но ние отказахме. Казахме, че не сме несъгласни да бъдем снимани в естествена величина, но че предпочитаме това да не бъде с краката нагоре, а обратно.

Уолингфорд, на шест мили отвъд Стретли, е много старинен град, взел дейно участие при написването на историята на Англия. Бил е някакво грозно, съградено от кал градче по време на древните британци, които станували там, дорде римските легиони не ги прокудили, като заменили техните глинени защитни стени с могъщи укрепления, чиито следи Времето не е могло и до днес да заличи — така добре са знаели да градят тия древни зидари.

Но Времето, макар да спирало безпомощно пред римските стени, скоро превърнало римляните в прах; и по тия места, вече в по-късни години, се сражавали диви саксонци и снажни датчани, докато надошли нормандците.

Тоя град е бил ограден с крепостни стени чак до времето на Парламентарната война, когато бил подложен на дълга и тежка обсада от Феърфакс. Накрая той бил превзет и тогава стените били изравнени със земята.

От Уолингфорд до Дорчестър крайречната околност става по-хълмиста, разнообразна и живописна. Дорчестър отстои на половин миля от реката. До него може да се стигне с гребане нагоре по Темза, ако човек разполага с някоя малка лодка; но най-добре би било човек да се откъсне от реката при яза на Дей и да поеме пеша през полето. Дорчестър е прелестно и спокойно старинно кътче, потънало в покой, мълчание и дрямка.

И Дорчестър, като Уолингфорд, е бил голям град в древната британска епоха; тогава е бил наричан Кер Дорен, „градът върху водата“. В по-късни години римляните основали голям военен стан на това място и неговите околоръстни крепостни стени сега приличат на ниски заравнени хълмове. В саксонско време той е бил столица на Уесекс. Градът е много старинен, а някога е бил много укрепен и важен център. Сега стои някак настрана от бурния живот и само клюма и бленува.

Около Клифтън Хампден, едно чудно хубаво селце — старинно, тихо и потънало в цветя, подстъпите към реката са разкошни и красиви. Ако речете да пренощувате на земя в Клифтън, най-добре ще

сторите да се настаните в „Барли Мау“. Бих казал, че това е безспорно най-чудатото, най-старомодното ханче по цялата река. То се намира вдясно от моста, доста надалеко от селото. Неговият заострен покрив, целият покрит със слама и с ниско спускащи се стрехи, както и решетъчните му прозорци, го правят да прилича на ханче от някоя детска приказка, а отвътре обстановката е дори още по-едновременна.

Но то не би подходило за пренощуването на героинята от някой съвременен роман. Героинята в съвременните романи е винаги „божествено стройна“, пък и „винаги се изправя с целия си ръст“. В „Барли Мау“ тя все ще си чука темето в тавана, рече ли да се изправи.

Ханчето няма да е удобно и за пиан човек. В него има твърде много изненади под формата на неочаквани стъпала надолу към една и нагоре към друга стая; а рече ли да се качи горе в спалнята си или пък, веднъж в нея, най-сетне да намери леглото, и едното, и другото никак няма да му се удаде.

Станахме рано на другата заран, тъй като искахме да сме в Оксфорд още в следобеда. Просто за невярване е колко рано може да се става, когато човек спи на открито. Той не копнее до такава степен „за още пет минутки“ щом лежи завит в черги върху дъсченото дъно на някоя лодка, с малък куфар за възглавница, както когато се изтяга в пухено легло. Бяхме свършили със закуската и към осем и половина вече се намирахме отвъд Клифтънския яз.

От Клифтън до Кълъм бреговете на реката са равни, еднообразни и безинтересни, но след като минете през Кълъмския яз — най-студения и дълбок яз по цялата река — гледката става по-хубава.

При Абингдън реката тече край улиците. Абингдън е типично провинциално градче от втори разряд — тихо, крайно благоприлично, чисто и скучно до изнемога. То се гордее с древността си, но е съмнително дали може да се сравнява в това отношение с Уолингфорд и Дорчестър. Някога тук се е издигал прочут манастир, но зад останките на неговите свети стени днес изваряват горчива светла бира.

В църквата „Св. Никола“ в Абингдън има паметник на Джон Блякуол и на жена му Джейн, които, след щастливо прекаран брачен живот, починали в един и същи ден, на 21 август 1625 г.; а в църквата „Св. Елена“ има надпис, че У. Лий, който починал в 1637 г., „имал приживе потомство от двеста души без трима“. Ако изчислите това, ще излезе, че семейството на г-н У. Лий е наброявало сто деветдесет и

седем души. Тоя У. Лий — пет пъти кмет на Абингдън — е бил, не ще и съмнение, благодетел на своята епоха, но искам да вярвам, че не ще се намерят мнозина като него в нашия пренаселен деветнадесети век.

Ивицата на реката от Абингдън до Нюнъм Кортней е много красива. Нюнъм парк си струва едно посещение. Отворен е за посетители всеки вторник и четвъртък. В сградата се намира хубава сбирка от картини и художествени рядкости, а и градините са много хубави.

Езерото под Сандфордския бент, точно зад яза, е много подходящо място за самоудавници. Подводното течение е страшно силно и, стига да потънете до него, всичко ще е в ред. Малък паметник бележи мястото, където двамина вече са се удавили при къпане в езерото; а стъпалата на същия паметник обикновено се използват в днешни дни като площадки за скачане от млади хора, които искат да видят дали мястото е наистина опасно.

Язът и воденицата при Ифли, на миля от Оксфорд, са любим сюжет за художниците, любители на речни пейзажи. Самият изглед обаче ще ви разочарова донякъде, след като сте видели картините. Уверил съм се, че малко неща от тоя свят са в действителност тъй хубави като картините, в които те са отразени.

Минахме през яза на Ифли към дванайсет и половина по обед и сетне, след като поразтребихме лодката и приготвихме всичко за слизане, напрегнахме сили за тая последна миля.

Между Ифли и Оксфорд се намира най-трудната ивица от реката, която зная. Трябва да си се родил там, за да разбереш това. Минавал съм я доста пъти и все не мога да се оправя. Ако някой може на един дъх да премине с гребане от Оксфорд до Ифли, той ще може да живее спокойно под един покрив с жена си, с тъща си, с най-възрастната си сестра и със старата прислужница, която е живяла в семейството още когато той е бил в пелени.

Най-напред течението ви изтласква към десния бряг, сетне към левия, после ви закарва към средата, завърта ви три пъти и пак ви понася нагоре, а накрая все ще се опита да ви блъсне в някое университетско корабче.^[2]

Разбира се, вследствие на всичко това ние се вмъкнахме в пътя на много други лодки в протежение на тази миля, а и те в нашия път и,

разбира се, вследствие на всичко това много неприлични приказки бяха издумани.

Не зная защо става така, но всички са винаги тъй необичайно раздражителни по реката. Дребни несполуки, на които човек почти не обръща внимание, когато е на здрава почва, просто ви карат да беснеете, когато стават по реката. Когато Харис или Джордж стават за смях пред хората на сушата, аз се усмихвам снизходително; но когато се държат гламаво по реката, все ги обсипвам с ругатни, които им смразяват кръвта. Щом някоя друга лодка препречи пътя на моята, все ми се иска да грабна лопатата и да убия всички хора в нея.

Хора с най-кротък нрав на сухо стават буйни и кръвожадни, когато са в лодка. Преди време повозих една госпожица по реката. Тя, естествено, беше рядко мила и любезна по природа, но в лодката езикът ѝ беше просто непоносим.

— Ах, тоя проклетник! — възкликваше тя, щом пред нея се изпречваше някой злощастен лодкар. — Защо не си отваря очите, та да види накъде върви?

Или пък:

— Ей, по дяволите с тая дрипа! — възмутено ще каже, когато платното не се разстила, както трябва. И ще го грабне и грубо ще го раздърпа.

И все пак, както вече казах, на брега тя беше много мила и добросърдечна.

Речният въздух влияе неблагоприятно върху нрава на хората и тъкмо това, предполагам, кара дори професионалните лодкари понякога да бъдат груби един към друг и да държат такъв език, за който, не ще и съмнение, съжालяват отпосле, в по-спокойни моменти.

---

[1] Или по-скоро бяха. Комитетът за надзор върху Темза напоследък сякаш се е превърнал в дружество за настаняване на идиоти. Мнозина от новите пазачи на язове и особено тия в по-оживените места на реката са раздражителни, нервни старци, съвсем неподходящи за тая служба. — Б.авт. ↑

[2] Корабче, обслужващо студентите в университетския град в Оксфорд. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XIX

ОКСФОРД — КАК МОНТМОРЕНСИ СИ ПРЕДСТАВЯ РАЯ — ЛОДКИ ПОД НАЕМ ПО ГОРНОТО ТЕЧЕНИЕ НА РЕКАТА, ТЕХНИТЕ ХУБОСТИ И ПРЕДИМСТВА — „ГОРДОСТТА НА ТЕМЗА“ — ВРЕМЕТО СЕ РАЗВАЛЯ — РЕКАТА ОТ РАЗЛИЧНИ ГЛЕДНИ ТОЧКИ — ЕДНА НЕВЕСЕЛА ВЕЧЕР — КОПНЕЖ ПО НЕПОСТИЖИМОТО — ВЕСЕЛИТЕ РАЗГОВОРИ НЕ СТИХВАТ — ДЖОРДЖ СВИРИ НА БАНДЖОТО — ЕДНА ТЪЖНА МЕЛОДИЯ — ОЩЕ ЕДИН ДЪЖДОВЕН ДЕН — БЯГСТВО — МАЛКА ВЕЧЕРЯ И ЕДНА НАЗДРАВИЦА

Прекарахме два много приятни дни в Оксфорд. Има много кучета в този градец. Монтморенси се въвлече в единайсет сражения на първия ден и в четиринайсет на втория и очевидно си въобразяваше, че се намира в рая.

Хора, които са с твърде слаба физика, или пък твърде мързеливи по природа, и тъй, и инак, за да обичат гребането срещу течението, обикновено наемат лодка в Оксфорд и гребат надолу по реката. За енергичните хора обаче гребането срещу течението е далече за предпочитане. Не си струва винаги да плаваш по течението. По-приятно е да си напънеш гърба, да се пребориш с него и да си пробиваш път напред — така поне ми се струва, когато Харис и Джордж въртят лопатите, а аз управлявам кормилото.

На онези, които възнамеряват да тръгнат от Оксфорд, аз бих казал да сторят това със собствена лодка — освен, разбира се, ако не могат да вземат нечия чужда лодка, и то без никакви изгледи да бъдат заловени. Лодките, които обикновено се дават под наем по Темза над Марлоу, са много добри. Те почти не пропускат вода; и, стига човек да борави внимателно с тях, нарядко се разпадат на парчета и не потъват. В тях има и местенце за сядане и всички необходими принадлежности — или почти всички, — за да можете да ги карате и управлявате.

Но те не са гиздави. Лодката, която ще наемете отвъд Марлоу, в горния участък на реката, не е лодка, в която можете да блеснете и да се надувате. Наетата в горното течение на реката лодка твърде скоро пресича желанието на седящите в нея да вършат глупости от тоя род. Това е тяхното главно — може да се каже дори едничко преимущество.

В наета лодка по горното течение на реката човек е скромнен и въздържан. Той все гледа да се движи в сенчестата страна на реката,

под дърветата, и да изминава по-голямата част от пътя си в ранно утро или късно привечер, когато няма много любопитни хора наоколо.

Щом зърне някой познат, човекът в наета лодка по горното течение на реката слиза на брега и се скрива зад някое дърво.

Едно лято се включих в компания, която нае за няколко дни подобна лодка в този участък на реката. До този ден никой от нас не бе виждал лодка за наемане нагоре по Темза; и когато видяхме тая, не можехме да се сетим какво представлява.

Бяхме писали за една лодка — за лодка с два чифта лопати; и когато пристигнахме на кея ведно с чантите си и си дадохме имената, човекът каза:

— Да, сещам се; вие сте ония, които заръчаха лодка с два чифта лопати. Всичко е в ред. Джим, я докарай „Гордостта на Темза“.

Момчето отиде нанякъде и се появи наново след пет минути, като едва се справяше с една допотопна дървена коруба, която изглеждаше да е била наскоро изровена отнякъде, и то изровена тъй нехайно, че изглеждаше ненужно изпочукана при ваденето.

Като видях този предмет, първото ми впечатление бе, че той трябва да е някаква римска старина — не зная точно каква старина, може би нещо като погребален ковчег.

По тия места край горното течение на Темза се срещат много римски старини и моето предположение ми се струваше твърде правдоподобно; но най-ученият измежду нас, който беше донякъде и геолог, взе на подбив тезата ми за римската развалина и каза, че било ясно и за най-посредствения интелект (в която категория той сякаш съжаляваше, че не може с чиста съвест да включи и моя), че онова нещо, което момчето бе намерило, представлява вкаменен скелет на кит; и той насочи вниманието ни към едни други признаци, за да докаже, че останката произхожда от предледниковия период.

За да разрешим спора, трябваше да запитаме момчето. Казахме му да не се бои и да ни каже цялата истина: дали това е вкаменелост на предадамовски кит, или погребален ковчег от ранната римска епоха.

Момчето каза, че било „Гордостта на Темза“.

Изпървом този отговор ни се стори много духовит от страна на момчето и някой му даде два пенса като награда за неговата находчивост; но когато то продължи, както ни се стори, прекалено често да повтаря същата шега, ние доста му се поразсърдихме.

— Хайде, хайде, момчето ми! — рязко подзе нашият капитан. — Стига си ни баламосвал. Върни в къщи пералното корито на майка си и ни докарай една лодка.

Тогава дойде самият строител на лодката и почна да ни убеждава с честна дума и като опитен човек, че това нещо действително било лодка с два чифта лопати, избрана да ни вози надолу по реката.

Доста помърморихме. Струваше ни се, че той е трябвало поне да я вароса или да я катраниса — да ѝ стори каквото и да е, за да може да се отличава от всяка обикновена развалина; но той все мислеше, че тя няма никакъв недостатък.

Той даже като че ли се обиди от нашите думи. Каза, че ни е избрал най-хубавата от всичките си лодки и забеляза, че бихме могли да бъдем по-благодарни.

Каза, че, доколкото било известно на него самия, тя, „Гордостта на Темза“, е била в употреба такава, каквато си е сега (или по-скоро такава, каквато едва се държи сега), през последните четиридесет години, че никой досега не се бил оплаквал от нея и че не вижда защо ние трябва да сме първите, които се оплакват.

Повече и не спорихме.

Попривързахме тая така наречена лодка с няколко върви, взехме и няколко тапети и ги залепихме върху по-изтърканите места, казахме и молитвата си и влязохме в нея.

Взеха ни трийсет и пет шилинга за наемането на тая развалина за шест дни; а можехме направо да я купим за четири шилинга и шест пенса при коя да е разпродажба на довлечени от реката дъски по цялото крайбрежие.

На третия ден времето се развали — ах, вече разказвам за сегашното ни излетуване — и ние потеглихме от Оксфорд по обратния път до къщи сред непрекъснат ситен дъждец.

Реката — с отблясъци на слънцето върху нейните вълни, със златисти лъчи върху сиво-зелените букови стволи, проблясващи в тъмни и хладни горски пътечки, реката, която гони сенки в плитчините и пръска диаманти от воденичните колела, и отпраща целувки към водните лилии, тая река, която лудува с белите води на язовете и посребрява мъхнести стени и мостове, и развеселява всяко градче и паланка, и разкрасява всяка алея и поляна, — тя, преплела снага в тръстиките, занадничала, смеейки се, от залива на всеки приток,

радостно заблещукала върху много платна в далечината, като изпълва въздуха с нежен ореол — е златозарна, приказна река.

Но реката — хладна и морна, с тия дъждовни капки, които падат неспирно върху нейните кафяви и мудни води с хлипа на жена в някоя мрачна стая; докато горите, потънали в тъма и мълчание и забулени във воала от пари, се възправят като зраци покрай брега — мълчаливи призраци с укор в очите, като призраци на зли дела, като призраците на изоставени приятели — е обитавана от духове река в страната на напразните съжаления.^[1]

Слънцето е живителният лъх в природата. Майката земя ни гледа с такива мрачни, бездушни очи, когато то неусетно се е скрило от нея. Тогава ни е тъжно да бъдем с нея; и тя сякаш не ни познава и не държи на нас. Тя е като вдовица, загубила любимия съпруг и нейните деца докосват ръката ѝ и се вглеждат в очите ѝ, ала не получават усмивка.

Гребахме през целия ден все в дъжда и това никак не беше приятно. Отначало се преструвахме, че ни харесва. Казвахме, че това внася разнообразие и че ни е драго да видим реката в различна премяна. Говорехме, че не бива да очакваме все слънце да грее, нито пък че е редно да желяем това. И един друг се уверявахме, че природата си е красива дори когато е разплакана.

Наистина, Харис и аз бяхме много въодушевени през първите няколко часа. И изпяхме една песен за циганския живот: колко приятно прекарва дните си циганинът — изложен и на бури, и на пек, и на всички ветрове — и как се радва на дъжда, и колко полезен е той за него; и как се присмива той на онези, които не обичат дъжда.

Джордж погледна по-трезво на тая шега на природата и все стоеше под чадъра.

Покрихме лодката с платнището още преди да се наобядваме и стояхме тъй през целия следобед, като оставихме един малък отвор при носа на лодката, та един от нас да може да гребе с едно весло през него и да гледа накъде отиваме. Тъй изминахме девет мили и за да ношуваме, изтеглихме лодката на брега малко зад яза при Дей.

Не мога с чисто сърце да кажа, че прекарахме една весела вечер. Дъждът валеше все тъй тихо и упорито. Всичко в лодката бе влажно и лепкаво. Вечерята не излезе хубава. Студена баница с кълцано телешко месо скоро насища оня, който не е гладен. Искаше ми се да ям дребна пържена риба и един котлет; Харис все дрънкаше за писия с бял сос и

пробута остатъка от баницата си на Монтморенси, но той се отказа от нея и видимо оскърбен от предложението, отиде да седне в другия край на лодката, в пълно усамотение.

Джордж ни замоли изобщо да не приказваме за такива работи или поне докато не си е изял студеното говеждо без горчица.

Играхме на комар след вечеря. Играхме към час и половина и накрая излезе, че Джордж е спечелил четири пенса — на Джордж винаги му върви на карти — и че Харис и аз сме загубили точно по два пенса.

Тогава решихме повече да не играем на комар. Както каза Харис, комарът предизвиква нездравословна възбуда, щом се прекали с играта. Джордж предложи да поиграем още малко, та да ни даде възможност да се реваншираме; но двамата с Харис решихме повече да не се борим със съдбата.

След това си приготвихме греяна ракия, насядахме в кръг и си поприказвахме. Джордж ни разправи за един свой познат, който тръгнал на излет по реката преди две години и спал във влажна лодка през една ей такава нощ като тая, а от това получил такъв ревматизъм, че нищо не могло да го спаси и той си умрял в страшни болки само подир десетина дни. Джордж каза, че бил доста млад човек, при това сгоден. Не бил слушал по-тъжна история от тая.

Това накара Харис да си припомни нещо за един негов приятел, доброволец в армията, който спал в палатката през една дъждовна нощ край Алдершот — „в една ей такава нощ като тая“, както рече Харис; и на утрото човекът осъмнал недъгав за цял живот. Харис беше готов да запознае двама ни с този човек, щом се върнем в града; щели сме да изтръпнем от мъка, като го видим.

Това съвсем естествено насочи разговора към такива приятни теми, като ишиас, треска, белодробни заболявания и бронхит, и Харис забеляза, че ще бъде много неприятно, ако някой от нас заболее сериозно през нощта, тъй като се намираме много далече от какъвто и да е лекар.

У нас, изглежда, се появи желание нещо по-веселичко да последва тоя разговор и, в момент на слабост, аз предложих на Джордж да вземе банджото си и да се опита да ни изпее някоя комична песен.

Трябва да кажа туй в полза на Джордж, че той не чака да го подканваме. Нямаше никакви извъртания в смисъл, че си бил оставил нотите в къщи или нещо подобно. Той веднага измъкна инструмента си и поде „Две хубави черни очи“.

До тая вечер все смятах „Две хубави черни очи“ за доста банална песен. Подчертано тъжните струни, които Джордж успя да изтръгне от нея, просто ме слисаха.

С всяка поредна извивка на тая печална мелодия на Харис и мене все повече ни се искаше да се прегърнем и да заплачем и само чрез неимоверно усилие успяхме да възпрем напиралите сълзи и мълчаливо слушахме странните, пълни с копнеж и мъка звуци.

Когато той стигна до припева, ние направихме отчаяни усилия да се развеселим. Отново напълнихме чашите си и подзахме припева, като Харис пръв се включи с дълбоко развълнуван глас, а Джордж и аз го последвахме след първите няколко думи:

*Две хубави черни очи;
Ах, каква изненада!
Те само ти казват, че си сбъркал,
тия две...*

На това място се разстроихме. Дълбокото униние, в което бяхме изпаднали в оня момент, ни направи неспособни да понесем неизразимия патос на Джорджовия акомпанимент към „Тия две...“ Харис захълца като дете, а кучето взе тъй да вие, че се побоях да не би да се пръсне сърцето му или да му се строят челюстите.

Джордж искаше да изкара още едно четиристишие. Той казваше, че като навлезе малко повечко в песента и смогне да я изсвири, тъй да се каже, малко по-непринудено и с „увлечение“, тя немало да звучи тъй жаловито. Настроението на мнозинството обаче се противопостави на този опит.

Като нямаше какво друго да правим, взехме, та легнахме — или, по-право, разсъблякохме се и се въртахме три-четири часа на една или друга страна в дъното на лодката. След това успяхме да поспим на пресекулки докъм пет часа заранта, когато станахме и позакусихме.

Вторият ден по всичко приличаше на първия. Дъждът продължаваше да се лее и ние, увити в мушамите си, седяхме под платнището и бавно се носехме надолу по течението.

Един от нас — не помня точно кой, но като че ли бях аз — направи няколко срамежливи опита в тия предобедни часове да подемем оная глупава циганска песен, в която се разправя колко било хубаво човек да се чувства дете на природата и да се радва на дъжда; но все нищо не излизаше. Онова място — „Мене ме не трогват дъждовете!“ — тъй очевидно и недвусмислено изразяваше чувствата на всеки от нас, че нямаше смисъл да го пеем.

По един въпрос всички бяхме на едно мнение, а именно, че каквото и да става, ще завършим докрай наченатото дело, въпреки всички изпитания. Бяхме предприели една двуседмична приятна разходка по реката и всички непоколебимо държахме тия две седмици да бъдат докрай приятни. А ако изпомрем! Това би натъжило приятелите и родствениците ни, но нима можехме да сторим нещо? И тримата чувствавахме, че да се огънеш пред лошото време в климат като нашия, би означавало да се създаде един крайно пагубен прецедент.

— Само два дни ни остават — рече Харис, — а ние сме млади и яки. Кой знае, може пък всичко да мине благополучно.

Към четири часа в следобед започнахме да обсъждаме как да се подредим за през нощта. По това време вече бяхме отминали Горинг, та решихме да се свлечем до Пянгбърн и там да пренощуваме.

— Ето ти още една приятна вечер! — взе да мърмори Джордж.

Седнахме да поразмислим по въпроса. В Пянгбърн щяхме да стигнем докъм пет часа. С вечерята щяхме да сме свършили, да кажем, докъм шест и половина. Подир това бихме могли да се поразходим в проливния дъжд из селото, докато стане време за лягане; или пък можехме да поостанем в мъжделиво светещия салон на някоя кръчма и да четем вечния календар.

— В „Алхамбра“^[2] май ще бъде кажи-речи по-оживено! — каза Харис и дръзна за миг да провере глава навън от платнището, за да огледа небето.

— А подир това и една малка вечеря в...^[3] — почти несъзнателно добавих аз.

— Да, и не знам дали не трябва да съжаляваме, че решихме тъй да се закрепостим в тая лодка — рече Харис, след което настъпи кратко мълчание.

— Да не бяхме решили на всяка цена да измрем в този омразен вехт ковчег — забеляза Джордж, като огледа лодката с дълбока ненавист, — щеше може би да има смисъл да напомня, че един трен, зная това с положителност, тръгва от Падингтън в пет и нещо, а той спокойно ще ни стовари в града тъкмо навреме да изядем по една пържола и сетне да се отбием в онова местенце, за което ни говорих.

Никой не продума. Вгледахме се един в друг и сякаш всеки прочете собствените си гузни и недостойни мисли, отразени в лицето на другите двама. Мълчаливо докарахме лодката до брега, сетне издърпахме куфара и го нарамихме. Погледнахме нагоре по реката и надолу по реката; нямаше ни една жива душа.

Двайсет минути по-късно някой би могъл да види силуетите на трима души, следвани от едно повидимому засрамено куче, да се прокрадват от къщурката на пазача на лодките при „Лебеда“ към железопътната гара; облечени в следните нито спретнати, нито блудкаво елегантни дрехи:

Черни кожени обувки, мръсни; фланелени костюми за гребане, много измърсени; кафяви плъстени шапки, страшно измачкани; шлифери, изрядно мокри; чадъри.

Излъгахме лодкаря в Пянгбърн. Срам ни беше да му кажем, че дъждът ни е изплашил. Оставихме лодката и всичко в нея на неговите грижи и заръчачме да я държи готова за нас в девет часа на другата заран. Ако, казахме му, ако нещо непредвидено се случи, което да осуети идването ни, ще му пишем допълнително.

В Падингтън пристигнахме в седем часа и потеглихме право към вече споменатия от мене ресторант, където похапнахме малко, и като оставихме Монтморенси заедно с една доста уточнена поръка да ни се приготви вечеря за десет и половина часа, продължихме към „Лестър Скуеър“.^[4]

В „Алхамбра“ направихме силно впечатление. Като се явихме на касата, грубо ни отпратиха да свърнем откъм улица „Кастел“^[5] и ни съобщиха, че вече сме закъснели с половин час.

Смогнахме някак, макар и с доста трудности, да убедим касиера, че не сме „световноизвестните хималайски акробати“ и той ни взе

парите и ни пусна да влезнем.

Вътре направихме още по-силно впечатление. Хубавият бронзов загар по лицата ни и живописните ни дрехи отвред привличаха погледи на възхита. Станахме фокус на всеобщо внимание.

И всички трима се чувствавахме горди в тия минути.

Оттеглихме се наскоро подир първия балет и насочихме стъпките си обратно към ресторанта, където вечерята ни чакаше.

Трябва да призная, че вечерята много ми хареса. Цели десет дни май се бяхме хранили, кажи-речи, само със студено месо, спечени сладкиши, хляб и мармалад. Това бе една простичка и хранителна диета; но в нея нямаше нищо, което да въодушеви човек, та дъхът на бургундското вино, миризмата на френските сосове, видът на чистите покривки и на дългите франзели потропваха като много желани гости на вратата на нашата скрита душевност.

Известно време упорито дъвчехме и гълтахме в мълчание, докато настана час, когато, вместо да седим съвсем изправени и здраво да държим ножа и вилицата, ние взехме да се пооблягаме на столовете и да се храним бавно и нехайно — когато взехме да протягаме крака под масата, да недоглеждаме падналата на пода кърпа и да намираме време по-критично да оглеждаме опушения таван, отколкото ни е било възможно да сторим това отпреди — когато поставяхме чашите си малко настрани по масата, но все пак достатъчно под ръка, и се чувствавахме добри и внимателни, и великодушни.

Тогава Харис, който стоеше до прозореца, притегли завесата и погледна навън, към улицата.

Тя мрачно проблясваше от мокрота, замъглените лампи примигваха при всеки порив на вятъра, дъждът упорито се сипеше в локвите и се изтичаше от улуците на покривите в преливащите водосточни тръби. Неколцина измокрени до костите странници бързо отминаха нанякъде, прегърбени под чадърите си, а жените — с приповдигнати поли.

— И тъй — рече Харис, пресягайки за чашата си, — направихме си едно приятно излетуване и аз от сърце благодаря за това на милата баба Темза, но май добре сторихме, че го отрязяхме точно там, гдето го зарязахме. Вдигам наздравица за трима, отскубнали се от своята лодка!

И Монтморенси, изправен на задните си крака пред прозореца и загледан навън в тъмата, рязко излая в пълно съгласие с наздравицата.

---

[1] В оригинала целият параграф, макар и в проза, е с ритъма на известната поема „Хайъота“ от Лонгфелоу. — Б.пр. ↑

[2] Известно кабаре в Лондон. — Б.пр. ↑

[3] Прекрасен, малко забутан ресторант в околностите на..., гдето можете да получите, според мене, най-хубавите и евтини френски ястия за обед или вечеря, с бутилка отлично червено бургундско вино само за три и половина шилинга; но трябва да съм същински идиот, ако взема да го рекламирам и с името му. — Б.авт. ↑

[4] Площад в центъра на Лондон, близо до модните театри и вариетета. — Б.пр. ↑

[5] С вход към сцената, използван от артистите. — Б.пр. ↑

Издание:

Джером К. Джером. Трима души в една лодка (без да става дума за кучето)

Преводач: Асен. Г. Христофоров

Редактор: Ася Къдрева

Художник: Александър Денков

Книгоиздателство „Георги Бакалов“ — Варна, 1980 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.